

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

E. DIRIX en S. BRIJS, De centralisatie van de beslagberichten en andere wijzigingen aan het beslagrecht 41

Rechtspraak

Straf = Aanplakking

Cass. 20 juli 1998 (met noot van A. Vandeplas, «Betreffende de aanplakking») 49

Geneeskundige verzorging en uitkeringen = Verzekeringsinstelling = Onrechtmatige daad = Schade en schadeloosstelling = Hoegrootheid = Gemeen recht = Arbeidsongeschiktheid = Aard van de schade = Werkloze

Cass. 11 oktober 1999 49

Gemeenschap en gewest = Financiering = Wegenfonds = Betalingsaanvraag

Cass. 18 november 1999 50

Vervoer = C.M.R. = Ontheffingsgrond = Gebrekkige lading en stuwing van de goederen = Geen vereiste van maken van voorbehoud

Cass. 9 december 1999 51

Onrechtmatige daad = Aansprakelijkheid = Exoneratiebeding = Sleepdienst in de dokken = Onbeperkte vrijstelling van aansprakelijkheid, ongeacht de oorzaak van de schade = Geldigheid = Beginselen van behoorlijk bestuur = Misbruik van machtspositie

Hof Antwerpen 7 juni 1999 (met noot van A. De Boeck, «De toetsing van de geldigheid van de in havenreglementen opgenomen bevrijdingsbedingen aan de beginselen van behoorlijk bestuur») 51

Sociale zekerheid werknemers = Aannemers = Registratie = Schraping = Registratiecommissie = Sociaalrechtelijke overtredingen = Facultatieve sanctie = Hoven en rechtbanken = Beoordelingsbevoegdheid

Hof Antwerpen 4 oktober 1999 58

Koop = Internationaal privaatrecht = Weens koopverdrag = Gebrek = Kennisgeving = Redelijke termijn = Overschrijding = Gevolg

Kh. Hasselt 3 december 1996 59

Kort geding = Bevoegdheid en aanleg = Materiële bevoegdheid = Rechtbank van eerste aanleg = Dringende en voorlopige maatregelen = Volstreekte noodzakelijkheid = Eenzijdig verzoekschrift = Veroordeling van nog onbepaalde personen

Rb. Brussel 27 april 1999 59

Dwangsom = Feiten kwalificeerbaar als misdrijf = Dwangsom uitgesproken in een latere beslissing

Rb. Brussel 24 november 1999 (met noot van K. Wagner, «Feiten die een misdrijf opleveren kunnen worden verboden op straffe van een dwangsom, ook in een latere uitspraak») 60

1. Verzekering = Verzekeringscontract = Duur van het contract = Algemene voorwaarden = Niet ondertekend door de verzekeringsnemer = Gevolg = Niet verbindend =

2. Overeenkomst = Uitlegging = Toetredingscontract = Ten voordele van de toetredende partij
Vred. Kortrijk 9 november 1999 64

Wetgeving in kort bestek

Bescherming economische mededinging 65

Provinciewet - Secretariaat bestendig afgevaardigden 65

Verplichte avondsluiting - Minnelijke schikking 66

Grensoverschrijdende geldoverschrijvingen 66

Telecommunicatie - Wijziging wet economische overheidsbedrijven 66

Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen 67

Pensioenen 67

Prijsaanduiding van producten en diensten 67

Kanttekening

A. De Wilde, «Fresh start» en geldboeten 68

Boeken

K.E. van Tuijn, Botsende belangen. De afweging tussen mobiliteit en verkeersveiligheid bij intrekking van de rijbevoegdheid (door S. Van Overheke) 70

F.H. van der Burg, Europees gemeenschapsrecht in de Nederlandse rechtsorde (door J. Meeusen) 71

T. Vander Beken, Forumkeuze in het internationaal strafrecht. Verdeling van misdrijven met aanknopingspunten in meerdere staten (door G. Stessens) 71

Mededelingen

Prijs Fettweis 2000 72

Het E.V.R.M. vandaag en morgen 72

Antwerpse Zeerechtdagen 2000-2001 72

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Opgericht in 1931, verschijnt iedere week van september tot juni.

Hoofredacteurs: René Victor (1931-1984), Edgar Boonen (1984-1993), Camiel Caenepeel (1993-1998)

Redactie: A. Van Oevelen (hoofredacteur), E. Dirix, J. Laenens, J.R. Rauws, M. van Damme, A. Vandeplas

Redactiesecretaris: Mevr. C. Meeusen

Vaste medewerkers:

A. Alen, F. Aps, R. Boes, A. Carette, G. Debersaques, Gh. Dhaeyer, J. Erauw, M. Gelders, P. Humblet, W. Lambrechts, R. Leysen, J. Meeusen, H. Nys, I. Opdebeek, W. Pintens, P. Popelier, W. Rauws, D. Simoens, G. Suetens-Bourgeois, H. Vanhees, S. Van Overbeke, C. Van Schoubroeck, J. Wouters

Redactieadres: V.Z.W. Rechtskundig Weekblad
Mechelsesteenweg 210 bus 6
2018 Antwerpen
(redactiesecretariaat bereikbaar van 9 tot 12 uur)
Tel. 03/248.49.84
Fax 03/248.08.70

Abonnementen, advertenties: N.V. INTERSENTIA, Churchilllaan 108, 2900 Schoten
tel.: 03/680.15.50 - fax: 03/658.71.21
Abonnementsprijs: 4.950 f., Advocaten-stagiair: 4.650 f., Studenten: 2.950 f.

Richtlijnen voor de auteurs:

De teksten van hoofdartikelen en annotaties worden, samen met een diskette (WP of Word) toegezonden aan het redactiesecretariaat. Getypt op anderhalve interlinie bedraagt een hoofdartikel bij voorkeur niet meer dan 25 bladzijden, een annotatie niet meer dan 6 bladzijden. De redactie dankt bij voorbaat alle auteurs voor het in acht nemen van deze richtlijnen.

Het advocatenkantoor
Covington & Burling

zoekt

**medewerker of
medewerkster**

met minstens twee jaren ervaring,
sterke academische referenties
en zeer goede kennis
van het Engels en het Frans.
Aantrekkelijke voorwaarden

Stuur uw C.V. naar:

Peter Bogaert
Kunstlaan 44/8 - 1040 Brussel
pbogaert@cov.com

Het internationaal advocatenkantoor
Covington & Burling

zoekt

advocaat (m/v)

voor haar

**Biotechnologie en
Pharmaceutica praktijk**

met sterke analytische geest en
zeer goede talenkennis
(in het bijzonder Engels);
aantrekkelijke voorwaarden.

Stuur uw C.V. naar:

Peter Bogaert
Kunstlaan 44/8 - 1040 Brussel
pbogaert@cov.com

DE CENTRALISATIE VAN DE BESLAGBERICHTEN EN ANDERE WIJZIGINGEN AAN HET BESLAGRECHT

I. INLEIDING

1. Ook na de grote hervorming door de wet van 14 januari 1993 (zie: *R.W.*, 1992-93, 890-893) is het beslagrecht het voorwerp gebleven van een niet aflatende wetgevende belangstelling. Zo kreeg de delicate vraag naar de grenzen van de uitvoeringsimmunititeit van de overheid in de wet van 30 juni 1994 een antwoord met het nieuwe artikel 1412bis *Ger.W.* (zie: S. Brijs in *R.W.*, 1994-95, 625-633). De problematiek van de beslagbaarheid van bedragen uitgekeerd als geneeskundige verstrekkingen werd geregeld in art. 1410, § 2, *Ger.W.*, als gewijzigd door de wet van 18 maart 1999. De publiciteit van de verkoop bij roerend beslag (art. 1516 e.v. *Ger.W.*) werd gewijzigd door de wet van 7 mei 1999. Inzake onroerend beslag werden door het gewijzigde art. 1580 *Ger.W.* aan de notaris ruimere bevoegdheden verleend om op te treden ingeval van obstructie vanwege de beslagene of de bewoner door de wet van 18 mei 1998 (zie: D. Michiels en A. Wittesaele in *T.Not.*, 1998, 544-553). Van de humanisering van de uithuiszetting werd eindelijk werk gemaakt met de door de wet van 30 november 1998 ingevoerde artikelen 1344bis-sexies *Ger.W.* (zie: J. Laenens in *R.W.*, 1998-99, 1412-1415). In het nieuwe art. 1709bis *Ger.W.* werd aan arbiters de bevoegdheid verleend om de partijen tot de betaling van een dwangsom te veroordelen.

Van meer fundamentele aard is ongetwijfeld de wet van 5 juli 1998 tot invoering van de procedure van collectieve schuldenregeling (zie: A. De Wilde in *R.W.*, 1998-99, 657-672). Door deze wet werd bovendien de onderhandse verkoop na beslag op onroerend goed mogelijk gemaakt (art. 1580bis en *ter Ger.W.*) (zie: Chr. Engels in *R.W.*, 1998-99, 1443-1452).

Ook andere wetgevende initiatieven hadden hun weerslag op het beslagrecht. In dat verband moet in de eerste plaats worden gewezen op de wet van 4 mei 1999 tot wijziging van de Notariswet. Hierdoor worden o.m. de regelen gewijzigd inzake de totstandkoming van de notariële akte (art. 12) en de verwijzing in de akte naar andere notariële akten (art. 19). Van praktisch belang is ook de regel uit art. 54, tweede lid, Notariswet luidens welk de in opvolging benoemde notaris van rechtswege is belast met de gerechtelijke opdrachten die aan zijn voorganger waren toevertrouwd (b.v. de aanstelling krachtens art. 1580 *Ger.W.*). Ook de wijziging van de fiscale procedure verdient te worden vermeld (G. De Leval, «Réforme fiscale et droit de l'exécution», *Act. Dr.*, 1999, 503-525) en in het bijzonder de regelen betreffende de invordering ten laste van echtgenoten (zie: G. Van Haegenborgh in *R.W.*, 1998-99, 1485-1490 en in dat verband recent nog: art. 394bis *W.I.B.*, ingevoerd bij wet van 4 juni 1999). Tevens kan worden gewezen op de bevoegdheden van de beslagrechter met betrekking tot de herstelmaatregelen inzake stedenbouw (thans: art. 153 Decreet van 18 mei 1999) en van de («maritieme») beslagrechters in het raam van de wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in

de zeegebieden en in het raam van de wet van 22 april 1999 betreffende de Exclusieve Economische Zone van België in de Noordzee (*B.S.*, 10 juli 1999).

Het vernieuwde insolventierecht heeft het beslagrecht evenmin onberoerd gelaten. Zo worden onder het nieuwe gerechtelijk akkoord de executierechten van de schuldeisers aan banden gelegd (art. 13, tweede lid, 21, 22 en 30 *W.Ger. Akk.*) en wordt aan de rechtbank van koophandel – en dus niet de beslagrechter – de bevoegdheid verleend om te oordelen over de opheffing van bewarende beslagen die in strijd komen met de akkoordprocedure (art. 22). Ook het nieuwe faillissementrecht heeft zijn invloed doen gelden. Te denken valt aan het terugdringen van individuele executierechten (zie art. 100 *Faill.W.* m.b.t. de hypothecaire schuldeiser). Van fundamentele aard is de mogelijke verschoonbaarverklaring van de gefailleerde, waardoor de verhaalbaarheid van de restschulden na faillissement wordt uitgesloten (art. 82 *Faill.W.*).

Inmiddels werd ook de wet van 24 maart 2000 tot wijziging van de artikelen 1409, 1409bis, 1410 en 1411 gepubliceerd (*B.S.*, 4 mei 2000). Aangezien deze wet het regime van de beslagbaarheid van loon- en soortgelijke schuldvorderingen in belangrijke mate wijzigt, komt zij hierna nog afzonderlijk aan bod (*infra* nr. 29).

2. Door de wet van 29 mei 2000 (*B.S.*, 9 augustus 2000) is een nieuwe hervorming van het beslagrecht aan de orde, die in de vorige legislatuur net niet kon worden doorgevoerd. Het «Wetsontwerp houdende oprichting van een centraal bestand van berichten van beslag, delegatie, overdracht en collectieve schuldenregeling, alsook tot wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek» (*Parl.St.* Kamer, 1998-99, 1969/1 tot 1969/7) werd met eenparigheid van stemmen goedgekeurd door de Kamer op 1 april 1999 (*Hand. Kamer*, 1998-99, 1 april 1999). Op de valreep oefende de Senaat evenwel zijn evocatierecht uit, zodat het ontwerp verviel door de ontbinding van de wetgevende kamers. Samen met een reeks andere wetsontwerpen, werd het ontwerp van verval ontheven door de wet van 24 december 1999 (*B.S.*, 12 januari 2000), waarna een nieuwe termijn voor evocatie liep voor de Senaat. De Senaat oefende zijn evocatierecht uit op 26 januari 2000 (voor het wetsontwerp, zie *Parl.St.* Senaat, 1999-2000, nr.281/1-4) en besliste op 18 mei 2000 eenparig om het ontwerp niet te amenderen (*Hand.*, Senaat, 18 mei 2000).

Het hoofddoel van de wet van 29 mei 2000 is het vervangen van de bestaande «manuele» beslagberichten op de griffies van de rechtbanken van eerste aanleg door één centraal geïnformatiseerd bestand van berichten (hierna, zoals in de wet, *bestand van berichten* genoemd). Daarnaast wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt om een aantal andere problemen van beslagrecht die in de praktijk zijn gebleken, een oplossing te geven (Memorie van Toelichting, p.6). De wet moet worden gezien als een verlengstuk van de hervorming van 1993.

II. HET HOOFDDOEL VAN DE WET: CENTRALISERING EN INFORMATISERING VAN DE BERICHTEN VAN BESLAG, DELEGATIE, CESSIE EN COLLECTIEVE SCHULDENREGELING

A. Algemeen

3. In de eerste plaats strekt de wet ertoe de centralisering en de informatisering van de berichten mogelijk te maken. Beklemtoond moet worden dat het niet de bedoeling is een geheel nieuw stelsel van publiciteit in te voeren. Het uitgangspunt is principieel dat de bestaande berichten dezelfde blijven, dat de finaliteit dezelfde blijft, dat de personen die thans toegang hebben die ook behouden en dat de personen die de berichten invoeren, dezelfde blijven (Verslag, *Parl.St.* Kamer, 1998-99, nr. 1969/5, 22, 24).

Op dit principieel *status quo* van het materiële recht worden nochtans een aantal nuanceringen aangebracht. Zo wordt de informatie vervat in een aantal berichten uitgebreid. Een belangrijke innovatie is voorts dat men een bericht van *verzet* kan zenden naar het bestand van berichten wanneer er reeds een beslag is gelegd (*infra* nr. 15). Wat de toegang tot de berichten betreft, is er een uitbreiding naar de ontvangers van de belastingen die een aantal gelijklopende bevoegdheden hebben als de gerechtsdeurwaarders en naar de beslagrechters en de griffiers voor hun wettelijke opdrachten. De schuldbemiddelaars hadden reeds toegang (art. 1675/10, §1). De finaliteit van consultatie van de berichten blijft principieel dezelfde, naar ter naleving ervan werden repressieve en preventieve maatregelen ingevoerd, gelet op de grotere privacy-gevoeligheid ten gevolge van de informatisering. Algemeen kan worden opgemerkt dat het belang en het nut van de beslagberichten andermaal worden geoptimaliseerd door de wetgever.

B. Informatisering

4. De voordelen van informatisering van de betrokken berichten zijn dermate evident dat het alleen maar verwondering wekt dat dit niet eerder werd gerealiseerd. Het klasseren van de berichten, het bijwerken ervan en de consultatie zijn stuk voor stuk operaties die zoveel gemakkelijker kunnen worden uitgevoerd in elektronische vorm. Bovendien kunnen zowel de consultatie als het neerleggen op afstand gebeuren, zodat de fysieke verplaatsing van gerechtsdeurwaarders, advocaten en notarissen niet langer nodig is. Men kan de elektronische berichten voorts met gemak archiveren, er statistieken uit afleiden en door aangepaste software controle uitoefenen op de raadplegingen. De elektronische verbinding met het rijksregister en het gebruik van het uniek rijksregisternummer of BTW-nummer van de debiteur maken het mogelijk het aantal fouten tot een minimum te herleiden. Ten slotte verstrijkt er nauwelijks tijd tussen het neerleggen van het bericht en het opslaan ervan in het bestand, terwijl er vandaag een aantal griffies met achterstand te kampen hebben bij het klasseren van neergelegde berichten. Andere nadelen van het huidige systeem zijn de fouten bij de klassering, onder meer veroorzaakt door de gebruikers zelf, en de tijd nodig voor het manueel opzoeken en afschrijven van de fiches ter griffie.

C. Centralisering

5. Informatisering zou mogelijk zijn zonder centralisering. Gelukkig werd er echter voor geopteerd meteen ook een centralisering door te voeren in een nationaal register, wat voordelen van schaalgrootte (kostenverlaging, *know-how*, enz.) meebrengt. Het centraal verwerken van deze gegevens vermijdt bovendien dat opzoekingen in het huidige arrondissement van de schuldenaar onvolledige informatie oplevert, doordat de betrokkene is verhuisd naar een ander arrondissement, wat bij wanbetalers geen uitzonderlijke situatie is. Het probleem van de geografische verspreiding van de informatie in 26 griffies rijst vandaag in het bijzonder bij de toepassing van de recente Wet Collectieve Schuldenregeling. De notaris die dient na te gaan of een koper of verkoper niet in een collectieve schuldenregeling is betrokken en de gerechtsdeurwaarder die hetzelfde dient na te gaan nopens de debiteur ten laste van wie hij wil beslag leggen, loopt gevaar cruciale informatie te missen indien de collectieve schuldenregeling – die jaren kan duren – destijds werd aangevraagd in een andere arrondissement dan het huidige arrondissement van de betrokkene. Een ander voorbeeld van de toegenomen efficiëntie door verlaging van transactiekosten betreft de verzending van de berichten van collectieve schuldenregeling naar de Nationale Bank. Terwijl vandaag elke griffie bij elke neerlegging, per post een bericht dient te zenden aan de Nationale Bank, kan dit in een bestand van berichten elektronisch en collectief gebeuren. Hetzelfde geldt voor de verzending naar het handelsregister: de gerechtsdeurwaarder dient niet langer een tweede kopie neer te leggen op de griffie van de rechtbank van koophandel, het bestand van berichten zorgt voor een automatische elektronische verzending van een kopie (nieuw artikel 1390septies, tweede lid).

Over het nut van centralisering en informatisering kan er dus alvast geen twijfel bestaan.

D. Elektronische verzending van de berichten naar het bestand van berichten

6. De wet zelf regelt niet het elektronische karakter van de verzending. De regeling van de modaliteiten van verzending van alle berichten wordt, wellicht gelet op de snelle technologische ontwikkelingen, overgelaten aan de Koning (art. 1390sexies). Uit de tekst blijkt wel dat elke operatie betreffende het bestand van berichten exclusief elektronisch zal gebeuren, met uitsluiting van papieren dragers. Voor een goed begrip moet een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds de neerlegging/verzending van berichten en anderzijds de raadpleging van de gegevensbank.

De verschillende hypothesen van neerlegging/verzending van het bestand van berichten kunnen als volgt worden samengevat:

- bericht van beslag (roerend of onroerend) (1390, §1) of van verzet bij bestaand beslag (1390, §2): wordt gezonden door de gerechtsdeurwaarder, in sommige gevallen door de ontvanger (b.v. fiscaal derdenbeslag) of door de griffier (art. 1449);
- bericht van delegatie: wordt gezonden door de griffier of door de gerechtsdeurwaarder (1390bis);

- bericht van loonoverdracht: wordt gezonden door de gerechtsdeurwaarder (en niet langer door de overnemers (b.v. banken) zelf) (1390 *ter*) (*infra* nr. 13);
- bericht van collectieve schuldenregeling: initieel bericht wordt gezonden door de griffie; bijwerking gebeurt door toedoen van de schuldbemiddelaar door verzending via de griffie of via een gerechtsdeurwaarder (1390 *quater*).

Neergelegde berichten worden gewijzigd (b.v. hernieuwd, geschorst, geschrapt) door een nieuw bericht te zenden aan het bestand van berichten. Die wijziging wordt in principe ingegeven in het bestand van berichten op dezelfde wijze en door dezelfde (ministeriële) ambtenaar die het oorspronkelijk bericht zond.

Slechts de volgende personen kunnen dus – elektronisch – berichten invoeren in het bestand van berichten en zullen daartoe uiteraard ook uitgerust moeten zijn: de griffiers van de rechtbanken van eerste aanleg en van de vredegerichten, de ontvangers en de gerechtsdeurwaarders. Voor notarissen en advocaten is, zoals vandaag, geen rol weggelegd bij de «input» in het bestand (voor notarissen wel op indirecte wijze op grond van art. 1390 *quinquies*). De schuldbemiddelaar moet de bijwerkingen van het bericht van collectieve schuldenregeling zenden via de griffie of de gerechtsdeurwaarder.

E. Toegang tot het bestand van berichten

7. Die vraag gaf in de Kamercommissie van Justitie aanleiding tot een lange discussie die men kan terugvinden in het Kamerverslag (*Parl.St.*, Kamer, 1998-99, 1969/5). Nu de beslagberichten in een performant en toegankelijk bestand worden opgenomen, is het uiteraard interessanter dan vroeger om daartoe toegang te hebben. Sommige leden waren van oordeel dat het bestand van berichten algemeen toegankelijk diende te zijn voor eenieder. Anderen sloten zich aan bij het standpunt van de bankinstellingen volgens welk niet alle schuldeisers, maar wel de kredietinstellingen toegang dienden te hebben tot dit bestand in het raam van de preventie van de schuldoverlast. Daarbij werd opgemerkt dat het de voorkeur verdiende dit bestand van berichten te organiseren bij de Nationale Bank, waar reeds de negatieve kredietcentrale is georganiseerd.

De regering beklemtoonde echter dat de beslagberichten een functie hadden in het raam van de executie (Deel V Ger.W.) en dat uitdrukkelijk de optie was genomen om de modernisering van de beslagberichten niet te koppelen aan een – fundamentele en ingewikkelde – discussie over de nieuwe finaliteiten en toepassingsmogelijkheden van een dergelijk centraal bestand. Deze discussie werd verwezen naar de ruimere context van de evaluatie van de Wet Collectieve Schuldenregeling, de schuldoverlast, de positieve kredietcentrale enz. De regering pleitte daarom voor een *status quo* op dit gebied, wat werd aanvaard door de Kamer.

De toegang wordt nog steeds geregeld in art. 1391 Ger.W. Wat wijzigt, is ten eerste dat voortaan ontvangers, beslagrechters en griffiers toegang hebben tot het bestand; ten tweede dat de toegang rechtstreeks is voor de gebruikers die ook berichten zenden, zoals gerechtsdeurwaarders, ontvangers en griffiers, en onrechtstreeks voor de grote groep van advocaten en notarissen die toegang krijgen via hun beroepsorganisatie (cf. toegang tot rijksregister voor de advocaten en notarissen), ook in hun hoedanigheid van

schuldbemiddelaars; andere schuldbemiddelaars (b.v. O.C.M.W.'s) krijgen toegang via de griffie; ten derde dat de finaliteit van de toegang wordt gepreciseerd voor gerechtsdeurwaarders, advocaten en ontvangers: terwijl voordien de wet bepaalde dat zij «belast met een procedure» dienden te zijn, wordt dit nu «belast met een invorderingsprocedure ten gronde of bij wijze van beslag». Bovendien is er preventieve controle op het gebruik doordat het verzoek uitdrukkelijk moet worden verantwoord en – wat de invorderingsprocedures betreft – het verzoek de datum moet bevatten van de laatste akte (b.v. ingebrekestelling) die werd opgesteld ten laste van de debiteur over wie informatie wordt gevraagd.

F. Inrichting en organisatie van het bestand van berichten

8. Dit wordt geregeld in afdeling I en II van het nieuwe hoofdstuk *Ibis* van de eerste titel van Deel V van het Gerechtelijk Wetboek. Daaruit zijn vooral de volgende elementen te onthouden. Het is de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders die de taak en de verantwoordelijkheid krijgt het bestand van berichten te organiseren (artikel 1389 *bis*/2). Zij mag, om de juistheid na te gaan van de gegevens, zowel het nummer als de gegevens van het Rijksregister gebruiken (art. 1389 *bis*/4). De financiering van dit bestand van berichten gebeurt niet door de overheid, maar door de gebruikers: voor elke raadpleging wordt een retributie gevraagd, die volgens de wet tot doel heeft «de kosten te dekken». De griffiers en de ontvangers worden niet vermeld bij diegenen die retributies moeten betalen voor de raadpleging. Hierop was enige kritiek in de Kamercommissie (Verslag, *Parl.St.*, Kamer, 9, 11, 26). Voor het invoeren van de berichten wordt geen retributie gevraagd (1389 *bis*/5). De retributie voor de raadpleging wordt vastgelegd door de Minister na advies van het «Beheers- en toezichtscomité». De prijs ervan dient zo te worden bepaald dat de inkomsten uit de retributies even hoog zijn als de kosten van het bestand van berichten. Hoe meer (betalende) raadplegingen er zullen zijn, hoe goedkoper de prijs van één raadpleging zal zijn (voor een omstandige toelichting over de financiële aspecten, zie Verslag, 15 tot 17).

Het Beheers- en toezichtscomité wordt voorgezeten door een (emeritus)-magistraat met ervaring in beslagrecht en bestaat voorts uit vertegenwoordigers van de gebruikers, namelijk advocaten, gerechtsdeurwaarders, notarissen, griffiers, alsook uit twee vertegenwoordigers van de minister van Justitie, een bedrijfsrevisor, een vertegenwoordiger van de Nationale Bank en een lid van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer (1389 *bis*/8). Zoals de naam van het Comité aangeeft, dient het te waken over een doeltreffende en veilige werking van het bestand van berichten. Het geeft voorts advies over de prijs voor een raadpleging, over de uitvoeringsbesluiten, over toepassingsproblemen of geschillen (1389 *bis*/10, § 1). Belangrijk is dat het Comité ook de bevoegdheid krijgt om de individuele toegangscodes onwerkzaam te maken ingeval van onregelmatigheden (*infra*, nr. 9). De verhouding van het Comité tot de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer wordt uitgebreid geregeld, naar het voorbeeld van een aantal andere toezichtscomités (1389 *bis*/10, § 2). Het Comité maakt een jaarlijks verslag op, dat wordt meege-deeld aan de minister van Justitie en aan de wetgevende

kamers (1389bis/11). De bevoegdheden van het Comité worden geregeld in art. 1389bis/12 en 13. Het Comité kan alle inlichtingen inzamelen en personen horen. Het licht in voorkomend geval de tuchtverheid of het openbaar ministerie in. Het Comité kan zelf geen dwangmaatregelen nemen.

9. Ten slotte moet gewezen worden op een reeks maatregelen die zijn genomen met het oog op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. De veiligheid en confidentialiteit van het bestand van berichten wordt betracht door strikte omschrijvingen van de finaliteit en door strafrechtelijke sancties bij oneigenlijk gebruik van de gegevens. Om controle en sancties mogelijk te maken, wordt in art. 1389bis/3 bepaald dat een voortdurend bijgewerkt bestand moet worden bijgehouden, waaruit blijkt welke concrete fysieke personen materieel toegang zullen hebben tot het bestand van berichten. In art. 1389bis/4 wordt nog eens uitdrukkelijk bepaald dat het beroepsgeheim toepasselijk is voor alle in het bestand van berichten opgenomen informatie, waarbij een noodzakelijke nuancering wordt uitgebracht voor de uitwisseling van deze gegevens tussen ministeriële ambtenaren, die immers meer zullen moeten samenwerken ten gevolge van de nieuwe wet. Art. 1389bis/13 laat toe klacht neer te leggen, zonder dat de identiteit van de klager nadien wordt bekend gemaakt. De strafsancities volgen dan in art. 1389bis/15, 16 en 17. Ten slotte moet worden vermeld dat art. 1389bis/14 toelaat dat het Beheers- en toezichtscomité de individuele toegangscode onwerkzaam laat maken wanneer er redelijke aanwijzingen bestaan dat de houder ervan het finaliteitsbeginsel of de confidentialiteit heeft geschonden. Deze maatregel kan maximum voor een termijn van een jaar, eenmalig verlengbaar, worden opgelegd.

G. De verschillende berichten: voorwaarden, inhoud, gevolgen

10. De nieuwe art. 1390 tot 1390septies vormen een herschrijving van de bestaande art. 1390, 1390bis, 1390ter, 1390quater en 1390quinquies. Van alle berichten worden uiteraard dag en uur van ontvangst geregistreerd (1390septies, eerste lid). De bewaringsduur is drie jaar, behalve voor de berichten van collectieve schuldenregeling (zie daarvoor 1390septies, vijfde lid).

11. Wat de *berichten van beslag* betreft, herneemt het nieuwe art. 1390, § 1 een deel van het bestaande art. 1390, met enkele wijzigingen, waaronder bijvoorbeeld: ook na een bevel voorafgaand aan beslag op onroerend goed dat wordt overgeschreven, moet een bericht worden verzonden; de termijn van neerlegging is uniform gemaakt voor alle berichten en op drie dagen bepaald; de vermeldingen zijn uitgebreid, waarbij vooral opvalt dat voortaan ook een vaststelling van niet-bevinding («*carence*») uitdrukkelijk moet worden meegedeeld via een bericht; art. 1390, laatste lid («Deze bepaling is niet van toepassing op het beslag op zeeschepen en binnenschepen»), is weggefallen, zodat voortaan ook voor die beslagen er een nationale publiciteit komt, naast het scheepsregister dat in het hypotheekkantoor wordt gehouden (art. 1552 Ger.W.).

Art. 1390, § 2 roept een geheel nieuwe mogelijkheid in het leven om aan het bestand van berichten een *bericht van verzet* te zenden. Vereist is dan wel dat er reeds beslag is gelegd en dat men een schuldvordering heeft die overeenkomstig art. 1628, eerste lid in aanmerking komt voor ver-

deling. Het vernieuwende is dat men dus niet voor een specifiek beslag verzet kan doen (zie art. 1515: verzet tegen de afgifte van de verkoopprijs), maar voor alle beslagen ten laste van de betrokken debiteur, ook wanneer zij na het verzet worden gelegd. De wet koppelt verregaande rechten aan dit verzet (infra nr. 15).

12. Een soortgelijke regeling werd uitgewerkt voor de *berichten van delegatie*. In het vernieuwde art. 1390bis werd de bestaande regel dat de delegatie slechts aan derden tegenwerpelijk is vanaf het tijdstip van de neerlegging van het bericht van delegatie niet overgenomen. Een dergelijke regel is immers overbodig, aangezien een inkomstendelegatie geen zakelijke werking heeft, anders dan een cessie (overdracht) of een beslag (onbeschikbaarheid).

13. Ook de bepaling omtrent het *bericht van loonoverdracht* werd bijgesteld. Anders dan onder het vroegere recht, dient dit niet door de overnemer zelf, maar door de gerechtsdeurwaarder te worden verzonden (*supra*, nr. 6). Het aantal in het bericht te vermelden gegevens werd in het nieuwe art. 1390ter gevoelig uitgebreid (o.m. het bedrag van het opeisbaar saldo van de overnemer). Belangrijk is dat het nieuwe recht de uitvoering van de loonoverdracht afhankelijk maakt van een verklaring van de overnemer waaruit de achterstand van betaling blijkt. Deze voorwaarde geldt zowel voor de overdracht krachtens de Loonbeschermingswet als voor die krachtens het gemene recht (art. 1690 B.W.). De wetgever wenst op deze wijze te verhinderen dat een overnemer tot kennisgeving overgaat voordat er enige achterstal is en zulks met als enig doel zijn positie ingeval van conflict met andere zakelijk gerechtigden veilig te stellen. Een kennisgeving louter met het oog op het nemen van rang in het prioriteitsconflict is dus uitgesloten. Een overdracht van loon (of van soortgelijke rechten) mag eerst uitwerking krijgen wanneer er een verklaring is van de overnemer waaruit de achterstand in betaling blijkt. Of anders gezegd: een fiduciaire overdracht tot zekerheid van een loonvordering mag eerst worden uitgevoerd wanneer de schuld waarvan zij tot zekerheid strekt, onbetaald is gebleven.

De regel dat de loonoverdracht eerst tegenwerpelijk is aan derden vanaf de neerlegging van het bericht wordt thans genuanceerd, in die zin dat deze regel niet geldt in de verhouding tot de gecedeerde schuldenaar. Deze oplossing werd reeds in rechtsleer en rechtspraak verdedigd (o.m.: Rb. Brussel, 4 november 1997, *R.W.*, 1998-99, 158 met noot) en strookt met het beginsel dat de cessie de positie van de gecedeerde schuldenaar niet mag verzwaren.

14. Het *bericht van collectieve schuldenregeling* wordt thans summier geregeld in art. 1390quinquies. De vermeldingen uit het bericht – die men nu aantreft in het K.B. dat het model vaststelt – worden voortaan in de wet zelf opgenomen zoals voor de andere berichten. Voorts wordt de verplichting tot aanpassing van dit bericht door de schuldbemiddelaar, tot nu toe opgenomen in artikel 1675/14, § 3, logisch geïntegreerd in dit artikel.

H. Het bericht van verzet

15. Een belangrijke innovatie is de invoering van het *bericht van verzet* in het nieuwe art. 1390, § 2. In het huidige wetboek is het verzet door andere schuldeisers slechts

summier geregeld (art. 1515 Ger.W.). Wanneer reeds een beslag werd gelegd, dient een andere schuldeiser op deze goederen niet opnieuw beslag te leggen. Het volstaat dat hij aangifte doet van zijn schuldvordering bij de gerechtsdeurwaarder/notaris, zodat met hem rekening kan worden gehouden in de betrokken verdelingsprocedure.

De nieuwe bepaling geeft aan dit *verzet* een veel grotere armsgang. Wanneer er reeds beslag is gelegd en op voorwaarde dat hij beschikt over een schuldvordering die overeenkomstig art. 1628, eerste lid in aanmerking komt voor verdeling, kan een schuldeiser aan het bestand van berichten een bericht van verzet zenden. Het vernieuwende is dat men dus niet voor een specifiek beslag verzet kan doen (zie art. 1515: verzet tegen de afgifte van de verkoopprijs), maar voor alle beslagen ten laste van de betrokken debiteur, ook wanneer zij na het verzet worden gelegd.

De wet koppelt, zoals gezegd, verregaande rechten aan dit verzet. Het verzet is algemeen en heeft een nationale draagwijdte. Niet alleen kan men deelnemen aan de verdeling (art. 1628), bovendien bepaalt het nieuwe art. 1390septies dat de schrapping van een beslagbericht niet kan plaatsvinden zonder de toestemming van de schuldeiser die als verzetdoend is geregistreerd in het bestand van berichten. Het beslag wordt dus ook «gemeen» aan deze schuldeisers, zodat met hen rekening dient te worden gehouden bij de opheffing van het beslag (vgl. art. 1524, laatste lid).

I. Verplichte consultatie van het bestand bij verdeling van het provenu na beslag

16. Het zgn. «collectief» karakter van het beslag wordt thans ook in de wet sterker in de verf gezet. Het Hof van Cassatie had reeds uit de verplichte consultatie van de beslagberichten de conclusie getrokken dat de procedure van evenredige verdeling steeds moet worden gevolgd en dus ook ingeval van derdenbeslag, ook al zijn er met betrekking tot de in beslag genomen schuldvordering geen andere beslagleggende of verzetdoende schuldeisers (Cass., 11 april 1997, *R.W.*, 1997-98, 186 met noot E. Dirix). Deze regel wordt nu bevestigd in het nieuwe art. 1390quinquies luidens welk geen enkele overhandiging of verdeling van gelden voortkomende uit een derdenbeslag of een executieverkoop kan plaatsvinden dan overeenkomstig de procedure van evenredige verdeling. Ook bij derdenbeslag zal de beslaglegger steeds de samenloop moeten doorstaan met schuldeisers die uit de beslagberichten blijken of die de gerechtsdeurwaarder verplicht is in de verdeling te betrekken (fiscus). De enige mogelijkheid voor de beslaglegger om hieraan te ontsnappen bestaat in de opheffing van het beslag in overleg met de beslagene die b.v. instemt met een cessie van schuldvordering, een delegatieovereenkomst of een vrijwillige betaling. Voor zo'n minnelijke opheffing van het beslag is in voorkomend geval ook de medewerking vereist van andere beslagleggende en verzetdoende schuldeisers (art. 1524, laatste lid). Het nieuwe recht maakt zo'n afwikkeling niet onmogelijk, maar wel moeilijker: er zal immers bijkomend rekening dienen te worden gehouden met de schuldeisers die een bericht van verzet hebben neergelegd (*supra*, nr. 15).

17. In verband met loonoverdrachten bepaalt het nieuwe art. 1407bis dat wanneer er terzake conflicten van rangorde

ontstaan, de gecedeerde schuldenaar (b.v. de werkgever) het voor overdracht vatbare gedeelte dient te overhandigen aan een gerechtsdeurwaarder of aan een erkend of aangestelde sekwester. Art. 1390quinquies, lid 2 bepaalt nog dat de definitieve verdeling van de gerechtsdeurwaarder of notaris volgens de door de Koning bepaalde modaliteiten dient te worden vermeld op het betrokken bericht.

J. Overgangsregeling en inwerkingtreding

18. Eerder dan te opteren voor een massale transfer van de bestaande manuele beslagberichten naar het bestand van berichten, werd gekozen voor een overgangsregeling waarbij de bestaande manuele berichten langzaam verdwijnen en binnen ten hoogste drie jaar allemaal zullen verdwenen zijn (art. 28). Elk nieuw bericht wordt verzonden met toepassing van de nieuwe wet, maar de raadpleging van de berichten zal in die overgangsperiode in principe zowel op de griffies als nationaal moeten gebeuren. Er zal nog minstens een jaar nodig zijn voor de inwerkingtreding, gelet op de praktische organisatie die dit meebrengt, zowel bij de Nationale Kamer als bij de gebruikers.

De inwerkingtreding van iedere bepaling van de wet zal door de Koning worden bepaald (art. 29), wat nog niet gebeurde bij de publicatie van de wet op 9 augustus 2000. Gelet op het vorenstaande kunnen de wijzigingen aan het beslagrecht sneller in werking treden als die betreffende de centralisatie van de beslagberichten.

III. ANDERE WIJZIGINGEN AAN HET BESLAGRECHT

19. De dringende modernisering van de publiciteit van het beslag werd aangegrepen om nog diverse wijzigingen aan te brengen in de regelen van het beslagrecht. Zo wordt art. 1499 Ger.W. geamendeerd in die zin dat wordt gepreciseerd dat wanneer de tenuitvoerlegging gebeurt op grond van een andere titel dan een rechterlijke beslissing, die tenuitvoerlegging kan worden aangevat zonder dat die titel (b.v. een notariële akte) vooraf moet worden betekend. Voorts wordt art. 1502 betreffende de vermeldingen van het beslagexploot aangevuld.

Ook aan de procedure van collectieve schuldenregeling worden enige «retouches» aangebracht. Zo wordt gepreciseerd in het nieuwe artikel 1675/7, § 6 dat de gevolgen van de beschikking van toelaatbaarheid een aanvang nemen op de eerste dag die volgt op de opname in het bestand van de berichten van collectieve schuldenregeling. Terecht wordt in art. 1675/9, § 1, 2° de verplichting weg gelaten om aan alle betrokkenen een afschrift van de aan het verzoekschrift gehechte stukken te bezorgen. Het schrappen van deze kostbare en weinig zinvolle formaliteit zal ongetwijfeld op de griffies gunstig worden onthaald.

Enige andere wetswijzigingen vergen een meer uitvoerige commentaar.

A. Invordering alimentatievorderingen e.d. (art. 1494)

20. Zoals bekend, wordt uit art. 1494 Ger.W. afgeleid dat wanneer uitvoerend beslag wordt gelegd voor periodiek te vervallen schulden (b.v. alimentatievorderingen), het beslag enkel uitwerking kan krijgen voor het op het tijdstip van het

beslag verschuldigde bedrag en niet voor de nog niet vervallen bedragen (Cass., 8 maart 1991, *R.W.*, 1991-92, 43 met conclusie van procureur-generaal Lenaerts; recent nog: Cass., 9 december 1999, *onuitgeg.* C.97.0435). Deze rechtspraak werd – voornamelijk met het oog op de problematiek van de invordering van alimentatieschulden – bekritiseerd, omdat de schuldeiser steeds opnieuw wordt blootgesteld aan bijkomende invorderingskosten telkens als de debiteur in gebreke blijft. Thans wordt art. 1494 aangevuld met een tweede lid, dat toelaat wanneer de tenuitvoerlegging wordt vervolgd voor een schuldvordering betreffende periodieke inkomsten, het beslag «ook (kan) plaatsvinden om de betaling te verkrijgen van de nog te vervallen termijnen, naarmate die vervallen».

Opvallend is het ruime toepassingsgebied van deze bepaling. Wat de aard van het beslag betreft: niet enkel bij beslag onder derden, maar voor alle vormen van uitvoerend beslag (b.v. op onroerend goed) en ongeacht de aard van de successieve schuldvordering die er de oorzaak van is (dus niet enkel alimentatievordering, maar ook b.v. een huurvordering). Wat het voorwerp van het beslag betreft: niet enkel periodiek te vervallen schulden (b.v. loonvorderingen), maar alle mogelijke activa van de debiteur (b.v. onroerend goed). De vraag rijst of een dergelijke ruime bepaling wel gelukkig is te noemen en of men voor de problematiek voor de invordering van alimentatievordering niet had kunnen volstaan met het bestaande recht (inkomstendelegatie, combinatie van uitvoerend en bewarend beslag) of alleszins met een meer op maat gesneden oplossing.

Het loslaten van de regel «*qui a terme ne doit pas*» in het executierecht leidt niet enkel tot grote praktische problemen, maar heeft ook een ernstige verzwarende tot gevolg van de positie van zowel de beslagene, als (bij derdenbeslag) van de derde-beslagene, aangezien de oorzaak van het beslag hierdoor onbepaald wordt. Dit leidt ertoe dat de schuldenaar wordt getroffen door een totale en voortdurende onbeschikbaarheid van het in beslag genomen actief en dat de mogelijkheden tot kantonnement problematisch zijn. Wat de derde-beslagene betreft, kan worden gewezen op een verzwaarde aansprakelijkheid ingeval van schuldenaarsverklaring. Daarbij moet nog worden gedacht aan de problemen die zullen rijzen bij de evenredige verdeling in geval het beslag zelf geen periodiek te vervallen schuldvordering tot voorwerp heeft.

B. Revindicatie (art. 1514)

21. Of een rechtsvordering tot revindicatie een schorsende werking heeft op de tenuitvoerlegging, is het voorwerp van controverse. Tegen zo'n schorsende werking pleit, benevens pragmatische overwegingen, vooral het beginsel van executierecht dat een tenuitvoerlegging niet door chicanes kan worden lamgelegd (cf. artt. 1402, 1498, 1413 en 1515 Ger.W.). De tenuitvoerlegging moet voortgang kunnen vinden – zij het op risico van de executant – behoudens als daar een goede reden voor is en/of hiervoor steun kan gevonden worden in een wettelijke bepaling (b.v. art. 1412bis). Thans wordt een dergelijke schorsingsgrond ingevoerd in het vernieuwde art. 1514 Ger.W. De vraag naar de opportuniteit van de schorsende werking van een revindicatievordering blijft echter onverminderd gesteld. Wie de rechtspraktijk een beetje kent, weet dat beslagleggers vaak

worden geconfronteerd met revindicatievorderingen die op los zand zijn gebouwd. Dergelijke vorderingen verdwijnen dan stevast naar de rol om vaak daar een zachte dood te sterven. Aan de revindicatievordering thans een premie toe te kennen, zal de nu reeds overbevraagde beslagrechters nog meer met dergelijke vorderingen confronteren.

Het vonnis dat recht doet op de revindicatievordering wordt geacht ten aanzien van alle partijen op tegenspraak te zijn gewezen (art. 1514, vierde lid). Door een eventueel hoger beroep wordt, zo lijkt het, de tenuitvoerlegging niet verder geschorst. Het principe van art. 1395 Ger.W. blijft dan van toepassing.

Voorts wordt de berechting van deze revindicatiegeschillen gewijzigd doordat alle andere beslagleggers in de procedure worden betrokken onder de zorg van de griffier en er in een publiciteit wordt voorzien door middel van de beslagberichten.

C. Wijzigingen uitvoerend beslag op roerend goed

22. In de praktijk komt het frequent voor dat een uitvoerend beslag op roerend goed niet wordt doorgezet, omdat b.v. met de beslagene een afbetalingsregeling tot standkomt. Op dat tijdstip is er nog geen samenloop, zodat de beslaglegger de bedragen die hij ontvangt niet hoeft te delen met de overige schuldeisers. Een andere schuldeiser die over een uitvoerbare titel beschikt zal, in die omstandigheden worden genoopt om op zijn beurt beslag te leggen. Teneinde een dergelijke opeenvolging van beslagen en om het besteden van nodeloze kosten tegen te gaan, bepaalt het gewijzigde art. 1524 dat wanneer de verkoop niet heeft plaatsgehad op de vastgestelde dag, iedere verzetdoende schuldeiser die over een uitvoerbare titel beschikt de beslaglegger kan aanmanen en zonder enige vordering tot indeplaatsstelling kan doen overgaan tot de verkoop van de in beslag genomen goederen door de instrumenterende gerechtsdeurwaarder. Thans bestaat die mogelijkheid enkel voor de schuldeiser die een beslag bij vergelijking heeft gelegd. Van de gerechtsdeurwaarder van de eerste beslaglegger wordt verwacht dat hij de nodige medewerking verleent en informatie verschaft aan de ambtsgehoor die door de andere schuldeiser(s) werd belast. De bedoeling van de wetgever is echter niet het aantal verkopen te doen toenemen, maar om de verzetdoende schuldeiser de mogelijkheid te bieden om, onder dreiging van de verkoop, te worden betrokken in de afbetalingsregeling die met de eerste beslaglegger is tot standgekomen (Memorie van Toelichting, *Parl.St.*, Kamer, 1998-99, nr. 1969/1, 26). Het «collectief» karakter van het beslag werpt aldus zijn schaduw reeds vooruit. In deze «samenloop» dient echter enkel rekening te worden gehouden met de schuldeisers die zich effectief manifesteren.

Wat de verkoop in der minne (art. 1526bis) betreft, wordt van de termijn van tien dagen om de voorstellen van verkoop aan de gerechtsdeurwaarder ter kennis te brengen een vervaltermijn gemaakt. Voorts wordt aan de gerechtsdeurwaarder de bevoegdheid verleend om te oordelen of de voorstellen toereikend zijn. Door de tussenkomst van de gerechtsdeurwaarder wenst de wetgever mogelijke misbruiken (b.v. dat een schuldeiser enkel rekening houdt met de eigen belangen) of fraude (b.v. collusie met een bepaalde schuldeiser) te voorkomen (Memorie van Toelichting, *Parl.St.*, Kamer, 1998-99, nr. 1969/1, 27).

D. Wijzigingen beslag onder derden

24. De hiervoren bij roerend beslag beschreven regeling van opeenvolgende schuldeisers wordt ook ingevoerd bij derdenbeslag. Luidens het nieuwe art. 1543bis kan een verzetdoende schuldeiser die over een uitvoerbare titel beschikt, na aanmaning van de beslaglegger en zonder vordering van indeplaatsstelling doen overgaan door de instrumenterende gerechtsdeurwaarder tot de afgifte door de derde-beslagene overeenkomstig art. 1543.

Wanneer de aanzegging van het derdenbeslag niet heeft kunnen plaatsvinden aan de persoon of aan de werkelijke of gekozen woonplaats van de debiteur, dan is onder vigour van het huidige art. 1544 de afgifteverplichting van de derde-beslagene afhankelijk van het verkrijgen van een visum van de beslagrechter. De nieuwe bepaling behoudt deze formaliteit enkel nog in de gevallen dat de betekening plaatsvond in het buitenland of op het parket.

E. Beslag op onroerende goederen van echtgenoten

25. Wat het uitvoerend beslag op onroerende goederen betreft, regelt een nieuw art. 1562 de uitwinning ten laste van echtgenoten van dergelijke goederen wanneer het beslag wordt gelegd voor gemeenschapsschulden of voor «onvolkomen» gemeenschappelijke schulden. Gemeenschappelijke schulden kunnen worden verhaald op de drie vermogens (1414, eerste lid B.W.). Een uitzondering hierop vormen de zgn. «onvolkomen» gemeenschappelijke schulden (b.v. beroepsschulden) die niet kunnen worden verhaald op de eigen goederen van de niet gehouden echtgenoot, maar enkel op de eigen goederen van de schuldenaar en op het gemeenschappelijk vermogen (art. 1414, tweede lid, B.W.).

Geen moeilijkheden rijzen er wanneer voor dergelijke schulden verhaal wordt gezocht op de eigen goederen van de echtgenoot-schuldenaar. Dit is evenmin het geval wanneer wordt uitgevoerd op de eigen goederen van de echtgenoot die niet in de titel wordt vermeld: de tenuitvoerlegging wordt dan rechtstreeks vervolgd ten laste van de echtgenoot wiens goederen worden uitgewonnen. Wanneer het verhaal wordt uitgeoefend op het gemeenschappelijk vermogen, dan wordt thans algemeen aanvaard dat die vervolging kan geschieden tegen de echtgenoot die in de titel wordt vermeld en dat het voldoende is dat de andere echtgenoot in kennis wordt gesteld van de procedure (zie nader: E. Dirix, «Enige executieproblemen bij beslag ten laste van echtgenoten», in *Liber amicorum R. Dillemans*, I, 1997, 97-103).

Inzake onroerende goederen deed deze wijze van uitvoering op gemeenschapsgoederen soms problemen rijzen wat de hypothecaire publiciteit betreft. Om die reden werd ervoor geopteerd om voortaan de executie op het gemeenschappelijk vermogen tegen de beide echtgenoten te laten plaatsvinden.

Het nieuwe artikel bepaalt dat de uitwinning van onroerende goederen die strekt tot de betaling van een gemeenschappelijke schuld of van een eigen schuld die het gemeenschappelijk vermogen bezwaart «tegen de echtgenoot en de echtgenote wordt voortgezet» (beter ware wellicht: «tegen beide echtgenoten plaatsvindt»). Dit betekent dat voortaan het bevel, het beslagexploot, de beschikking tot aanwijzing van de notaris, de aanmaning tot kennisneming van de verkoopvoorwaarden en het uittreksel uit de

akte van toewijzing aan beide echtgenoten moeten worden betekend (Memorie van Toelichting, *Parl.St.*, Kamer, 1998-99, nr. 1969/1, 28).

26. Het is de uitgesproken bedoeling van de wetgever geweest om voor het overige niets te wijzigen aan de terzake geldende principes van het burgerlijk recht en het executierecht. In al de andere gevallen blijft het principe gelden dat op gemeenschapsgoederen kan worden uitgevoerd tegen de echtgenoot die in de titel is vermeld onder de voorwaarde van aanzegging van de procedure aan de andere echtgenoot.

Om die reden mag worden aangenomen dat wanneer voor een gemeenschapsschuld wordt uitgevoerd op een eigen (b.v. onroerend) goed van de echtgenoot die niet in de titel is vermeld, die uitvoering verder rechtstreeks tegen deze echtgenoot kan worden vervolgd.

F. Rangregeling

27. De vraag welke schuldeisers kunnen worden toegelaten tot de rangregeling was het voorwerp van controverse. Aan deze discussie lag een contradictie ten grondslag in de wet zelf tussen twee bepalingen, waarbij de ene (art. 1642 Ger.W.) die kring eng omschreef en de andere (art. 1643, derde lid, dat verwijst naar art. 1628) het mogelijk maakte een ruime omschrijving aan te nemen (*A.P.R.*, tw. *Beslag*, 441, nrs. 884 e.v.).

Thans wordt op die vraag een nieuw antwoord gegeven dat de collectieve dimensie verzoent met een pragmatische aanpak. Art. 1643, derde lid, wordt opgeheven. In art. 1644 wordt een nieuw tweede lid ingevoerd. Luidens die bepaling moet principieel rekening worden gehouden met iedere schuldeiser van wie het bestaan blijkt bij de raadpleging van de beslagberichten. Nochtans worden die schuldeisers enkel effectief in de procedure van rangregeling betrokken indien zij in aanmerking komen voor de toekenning van een dividend. Op aanwijzing van de Raad van State werden ten aanzien van hen wel enige garanties ingebouwd (*Advies R.v.St.*, *Parl.St.*, Kamer, 1998-99, nr. 1969/1, 6). Deze schuldeisers dienen in ieder geval door de notaris op de hoogte te worden gebracht van de verkoop, zodat zij zelf hun positie kunnen bepalen. Zij worden dan slechts verder in de procedure betrokken op hun uitdrukkelijk verzoek (art. 1644, tweede lid). De rol van de notaris in de rangregeling wordt dus nog versterkt.

Voorts kan iedere schuldeiser die over een uitvoerbare titel beschikt, verzet doen tegen de prijs (art. 1642). Dit verzet kan gebeuren tot aan het verstrijken van de termijn van rangregeling (en dus niet meer eerst na de overschrijving van het proces-verbaal van toewijzing, zoals thans het geval is).

G. Doorhaling

28. De problematiek van de doorhaling van de bestaande inschrijvingen en overschrijvingen (zie: E. Dirix en K. Broeckx, «Overzicht van rechtspraak», *T.P.R.*, 1996, 1552, nr. 260) wordt thans geregeld in de vernieuwde artikelen 1647 en 1653 Ger.W.

IV. BESLAGBAARHEID LOONVORDERINGEN *e.d.m.*

29. Door de reeds genoemde wet van 24 maart 2000 werden de artikelen 1409, 1409*bis*, 1410 en 1411 Ger.W. gewijzigd (*supra*, nr. 1). Het regime van de beslagbaarheid van loonvorderingen en soortgelijke schuldvorderingen ziet er thans anders uit. Het aantal schijven werd verhoogd (vijf i.p.v. vier), de percentages werden aangepast en een verhoging van de drempels werd ingebouwd wanneer er kinderen ten laste zijn van de beslagene (2.000 frank per kind). Voor een goed begrip dient voortaan een onderscheid te worden gemaakt tussen drie categorieën van schuldvorderingen: 1) vorderingen uit arbeidsovereenkomst en gelijkgestelde (art. 1409, § 1), 2) vorderingen uit andere activiteiten dan die bedoeld in § 1 (art. 1409, § 1*bis*) en 3) andere inkomsten (art. 1409*bis*).

Het nieuwe stelsel getuigt alleszins van een buitengewone subtiliteit. Het lijkt wel of een horlogemaker aan het werk is geweest. Afgezien van de toegenomen complexiteit kan men zich afvragen of al deze distingo's en verfijningen wel de toets van het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel kunnen doorstaan (art. 10 en 11 G.W.). Hoe zwaar weegt een verantwoording voor de verschillende behandeling van loonvorderingen en vervangingsinkomsten, van loonvorderingen en inkomsten uit zelfstandige arbeid enz.?

30. Wat het algemeen regime voor *loonvorderingen* (art. 1409, § 1) betreft, worden de grenzen voor de beslagbaarheid (en overdracht) bepaald als volgt: voor het gedeelte tussen 29.000 frank en 32.000 frank geldt een beslagbaarheid ten belope van maximum 30 %, voor het gedeelte tussen 32.000 frank en 35.500 frank een maximum van 40 % en voor het gedeelte tussen 27.000 frank en 29.000 frank een beslagbaarheid van 1/5. De onbeslagbare drempel van 32.000 frank blijft ongewijzigd. De bedragen boven 35.500 frank zijn onbeperkt vatbaar voor beslag of overdracht (voor de geïndexeerde bedragen: *B.S.*, 24 december 1999).

Een belangrijke innovatie is de verhoging van deze drempels voor personen die een of meer kinderen ten laste hebben. In dat geval worden de genoemde bedragen verhoogd met 2.000 frank per kind ten laste. Het begrip «kind ten laste» zal nog door de Koning worden bepaald.

De tweede categorie van inkomsten zijn de inkomsten uit andere activiteiten dan die bedoeld in art. 1409, § 1 (art. 1409, § 1*bis*). Het gaat hier om de *inkomsten uit zelfstandige arbeid* en uit de *vervangingsinkomens*. Onder het vroegere recht werden deze uitkeringen gelijkgesteld met het statuut van loonvorderingen. Thans worden zij aan een apart regime onderworpen, nl. het vroegere regime van de loonvorderingen (vier schijven). Ook hier wordt de verhoging van de drempels met 2.000 frank per kind ten laste ingevoerd. Onder het vroegere recht vielen de inkomsten uit zelfstandige arbeid onder de toepassing van art. 1409*bis*. Dit

betekende dat de bescherming niet van rechtswege werd geboden, maar door de beslagene aan de beslagrechter diende te worden gevraagd. Redelijkerwijze mag worden aangenomen dat deze regel gehandhaafd blijft.

De derde categorie, nl. al de *overige inkomsten* (art. 1409*bis*). Bedoeld worden b.v. de huurvorderingen en inkomsten uit kapitaal. Deze inkomsten vallen onder het nieuwe regime van de loonvorderingen (art. 1409, § 1) en genieten bijgevolg een gunstiger regime dan de inkomsten uit de tweede categorie. Voor deze inkomsten gelden dus ook de hogere drempels voor kinderen ten laste.

V. BESLUIT

31. De beslagberichten zijn in het executieproces een onmisbaar hulpinstrument geworden dat niet te vergelijken is met de publiciteit inzake beslag die werd geregeld in het Gerechtelijk Wetboek in 1967. Dankzij het nieuwe centrale bestand van berichten beschikken de schuldeisers, althans hun mandatarissen belast met de uitvoering, voortaan over meer en over snellere informatie en over accuratere gegevens. De toegenomen transparantie creëert echter ook, ten voordele van de schuldenaar, verplichtingen voor de executant. Eventuele misbruiken worden zichtbaarder en kunnen aldus gemakkelijker worden gecontroleerd, o.m. door de beslagrechters in het raam van procedures betreffende beslag of van collectieve schuldenregeling.

De wetgever beklemtoont in de wet van 29 mei 2000 voorts het collectieve aspect van het beslag door aan een schuldeiser verschillende mogelijkheden te bieden om zich aan te sluiten bij een bestaand beslag (b.v. verzet, vergelijking door een verzetdoende schuldeiser), en biedt zodoende de mogelijkheid om het aantal beslagen te doen verminderen. In het Parlement werd de bezorgdheid die daaromtrent reeds was geuit in het raam van de Wet Collectieve Schuldenregeling herhaald. Volgens de memorie van toelichting zou zelfs het aantal invorderingsprocedures ten gronde kunnen worden verminderd dankzij het centraal bestand van berichten (zie ook de toelichting van de Minister, *Parl.St.*, Senaat, 1999-2000, nr. 281/2). De advocaat of gerechtsdeurwaarder die vaststelt dat er verschillende beslagberichten bestaan tegen de schuldenaar tegen wie de vordering dient te worden ingeleid, zal namelijk verplicht zijn na te gaan of het inleiden van een vordering in die omstandigheden zin heeft.

De collectieve dimensie van het beslagrecht wordt ook nog in andere nieuwe bepalingen sterker in de verf gezet (*supra*, nrs. 15, 16 en 22).

Eric DIRIX en Stan BRIJS
K.U. Leuven

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

VAKANTIEKAMER – 20 JULI 1998

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. de Codd

Openbaar ministerie: mevr. De Raeve

Straf – Aanplakking

Volgens art. 18 Sw., als vervangen door art. 3 van de wet van 10 juli 1996, moeten alleen de arresten houdende veroordeling tot levenslange opsluiting en opsluiting van twintig tot dertig jaar bij uittreksel worden gedrukt en aangeplakt in de gemeente waarin de misdaad is gepleegd en in die waarin het arrest is geweest.

N. en L. t/ O.M.

Gelet op het bestreden arrest, op 14 mei 1998 gewezen door het Hof van Assisen van de provincie Namen;

...;
(...);

Over het ambtshalve aangevoerde middel: schending van de artikelen 18 van het Strafwetboek, 3 van de wet van 10 juli 1996 en 14 van de Grondwet:

Overwegende dat het hof van assisen, na de eiseressen tot tien jaar opsluiting te hebben veroordeeld, met toepassing van art. 18 Sw., bevolen heeft dat zijn arrest bij uittreksel zou worden gedrukt en aangeplakt in de gemeenten Andenne en Namen;

Overwegende dat volgens voornoemd art. 18, zoals het van kracht was vóór de inwerkingtreding van de wet van 10 juli 1996 tot wijziging van de criminele straffen, alleen de arresten houdende veroordeling tot de doodstraf of tot levenslange dwangarbeid bij uittreksel moesten worden gedrukt en aangeplakt;

Overwegende dat krachtens art. 3, eerste, tweede en vierde lid, van de wet van 10 juli 1996, die straffen worden vervangen door respectievelijk levenslange opsluiting en opsluiting van twintig tot dertig jaar;

Overwegende bijgevolg dat het Hof van Assisen te Namen, daar het de eiseressen slechts heeft veroordeeld tot tien jaar opsluiting, niet zonder de artikelen 18 van het Strafwetboek, 3 van de wet van 10 juli 1996 en 14 van de Grondwet te schenden, kon bevelen dat het arrest bij uittreksel zou worden gedrukt en aangeplakt in de gemeente waarin de misdaad was gepleegd en in die waarin het arrest was geweest;

...

NOOT – Betreffende de aanplakking

1. De aanplakking van de veroordeling, bij uittreksel, mag slechts worden bevolen ingeval van levenslange opsluiting of levenslange hechtenis en ingeval van opsluiting of hechtenis van twintig tot dertig jaar.

Deze strafmaatregel is van strikte toepassing en kan niet worden bevolen op andere plaatsen dan die vermeld in art. 18 Sw. («Aanplakking van rechterlijke beslissingen», nr. 5, in *Comm.Strafr.*).

2. Het Hof van Cassatie bevestigt hier zijn vroegere rechtspraak (Cass., 4 april 1898, *Pas.*, 1898, I, 144; Cass., 4 augustus 1923, *Pas.*, 1923, I, 468; J. Nypels en J. Servais, *Le code pénal belge interprété*, 3e ed., art. 18, nr. 1).

A. Vandeplas

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 11 OKTOBER 1999

Voorzitter: de h. Verougstraete

Rapporteur: de h. Boes

Openbaar ministerie: mevr. De Raeve

Advocaten: mrs. De Gryse en Bützler

Geneeskundige verzorging en uitkeringen – Verzekeringsinstelling – Subrogatie – Onrechtmatige daad – Schade en schadeloosstelling – Hoegrootheid – Gemeen recht – Arbeidsongeschiktheid – Aard van de schade – Werkloze

De krachtens het gemene recht verschuldigde schadevergoeding, bedoeld bij art. 70, § 2 Z.I.V.-wet – thans art. 136, § 2, vierde lid G.V.U.-wet – die wegens arbeidsongeschiktheid aan de rechthebbende verschuldigd is, betreft de beroepsschade geleden wegens een onvermogen om te verdienen ingevolge die arbeidsongeschiktheid. Die schade stemt niet noodzakelijk overeen met het verlies van het bedrag aan werkloosheidsuitkeringen dat de gerechtigde ingevolge de veroorzaakte arbeidsongeschiktheid lijdt.

Landsbond der Christelijke Mutualiteiten t/ N.V. R.

Gelet op het bestreden arrest, op 19 september 1996 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

...

Overwegende dat de in art. 70, § 2, vierde lid, van de Z.I.V.-wet van 9 augustus 1963 bedoelde schadeloosstelling naar gemeen recht die wegens arbeidsongeschiktheid verschuldigd is, de beroepsschade betreft geleden wegens een onvermogen om te verdienen ingevolge die arbeidsongeschiktheid; dat die schade niet noodzakelijk overeenstemt met een verlies aan werkloosheidsuitkeringen;

Overwegende dat de appèlrechter, door de vergoeding van die beroepsschade voor het slachtoffer, die op het ogenblik van het hem overkomen ongeval werkloos was en door dat ongeval arbeidsongeschikt werd, niet te bepalen op het bedrag van de tijdens de duur van de arbeidsongeschiktheid gederfde werkloosheidsuitkeringen en het teruggevorderd bedrag van de uitgekeerde primaire vergoedingen niet te vergelijken met die gederfde werkloosheidsuitkeringen, de in

het middel aangewezen wetsbepalingen (artt. 1382 en 1383 B.W., artt. 56 en 70, § 2, Z.I.V.-wet – thans art. 136, § 2 G.V.U.-wet – en artt. 141 en 142 werkloosheidsbesluit 1963 – thans artt. 60, 61 en 62 Werkloosheidsbesluit 1991) niet schendt;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 18 NOVEMBER 1999

Voorzitter-rapporteur: de h. Verougstraete

Openbaar ministerie: de h. Bresseleers

Advocaten: mrs. Gérard en Bützler

Gemeenschap en gewest – Financiering – Wegenfonds – Betalingsaanvraag

De opvolging van de contractuele verbintenissen van het Wegenfonds wordt in beginsel geregeld door art. 61, § 1, van de Financieringswet, volgens welk de betaling op regelmatige wijze is aangevraagd wanneer zij is aangevraagd volgens de regelen van de rijkscomptabiliteit, de openbare aanbestedingen, de subsidiëring, de verlenging van tegemoetkomingen en soortgelijke regelen. Een overeenkomst die aan de aannemer enkel een principieel recht toekent een herziening van de prijs te vragen noch de dagvaarding tot vaststelling van de contractuele aansprakelijkheid van de Staat kunnen als een dergelijke aanvraag worden beschouwd.

Vlaams Gewest t/ Wegenfonds en Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest op 11 september 1995 gewezen door het Hof van Beroep te Brussel;

Over het middel gesteld als volgt:

schending van art. 61, § 1, zesde lid, van de wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de gemeenschappen en de gewesten en van art. 20, § 2 en 1, van de wet betreffende de afschaffing of de herstructurering van instellingen van openbaar nut en andere overheidsdiensten, gecoördineerd bij K.B. van 13 maart 1991 houdende coördinatie van de wetten van 28 december 1984 en van 26 juni 1990,

...

Wat beide onderdelen betreft:

Overwegende dat krachtens art. 20, § 1, van het K.B. van 13 maart 1991 houdende coördinatie van de wetten van 28 december 1984 en van 26 juni 1990 betreffende de afschaffing of de herstructurering van instellingen van openbaar nut en andere overheidsdiensten, het Wegenfonds op de door de Koning bepaalde datum wordt afgeschaft; dat krachtens § 2 van dit artikel, binnen de grenzen bepaald door de bijzondere wet en door de financieringswet, de Koning de ontbinding van alle aangelegenheden regelt waartoe deze ontbinding aanleiding geeft, onder meer de

overdracht aan het Vlaamse Gewest, van de taken, goederen, rechten en verplichtingen die dit Gewest betreffen;

Dat een K.B. van 28 november 1991 het Wegenfonds in ontbinding heeft gesteld, met werking, wat de genoemde overdrachten betreft, op 1 januari 1989;

Overwegende dat de opvolging, wat betreft de contractuele verbintenissen van het Wegenfonds, in beginsel wordt geregeld door art. 61, § 1, derde en vierde lid, van de wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de gemeenschappen en de gewesten; dat de appèlrechter, zonder deswege te worden bekritiseerd, ervan uitgaat dat de vordering van de oorspronkelijke eiser weliswaar gegrond was op een contractuele verplichting van het Wegenfonds, maar uitsluit dat de vordering onder het toepassingsgebied zou kunnen komen van het genoemde derde en vierde lid;

Overwegende dat krachtens art. 61, § 1, zesde lid, van de Financieringswet, de Staat voor andere uitgaven dan die welke hiervoren worden beoogd, in beginsel gebonden blijft door de bestaande verplichtingen op 31 december 1988, hetzij wanneer de betaling ervan verschuldigd is op deze datum als het gaat over vaste uitgaven of uitgaven waarvoor geen betalingsaanvraag moet worden voorgelegd, hetzij voor de andere schulden, wanneer ze vaststaan en de betaling ervan op regelmatige wijze werd aangevraagd op dezelfde datum in overeenstemming met de geldende wetten en reglementen;

Dat voor de toepassing van art. 61, § 1, zesde lid, van de Financieringswet, de betaling op regelmatige wijze is aangevraagd in overeenstemming met de geldende wetten en reglementen, wanneer zij is aangevraagd volgens de regelen van de rijkscomptabiliteit, de openbare aanbestedingen, de subsidiëring, de verlenging van tegemoetkomingen en soortgelijke regelen;

Dat niet kan worden beschouwd als een dergelijke aanvraag, een overeenkomst gesloten op grond van het M.B. van 14 oktober 1964 die aan de aannemer enkel een principieel recht toekent een herziening van de prijs te vragen naargelang van de gevolgen voor de aannemer van bepaalde gebeurtenissen op het verloop en de kosten van de aanname;

Dat evenmin als een dergelijke aanvraag geldt de dagvaarding tot vaststelling van de contractuele aansprakelijkheid van de Staat, ook al is de dagvaarding gebaseerd op een aanvullende overeenkomst gesloten tussen het bestuur en de aannemer, die de mogelijkheid biedt aan de aannemer een herziening te vragen;

Overwegende dat de appèlrechter beslist dat te dezen geen betalingsaanvraag werd overgelegd op de wijze bepaald in art. 15 en 16 D van het M.B. aangaande de administratieve en technische contractuele bepalingen die het algemeen lastenkohier van de overeenkomsten van de Staat uitmaken, maar dat de vordering is gebaseerd op een overeenkomst die naar aanleiding van de toepassing van art. 16 B, aan de aannemer die een belangrijk nadeel heeft geleden het recht toekent om de herziening van de overeenkomst te vragen naar gelang van de gevolgen van de omstandigheden op het verloop en de kosten van de aanname;

Dat het bestreden arrest, door op die gronden te beslissen dat art. 61, § 1, zesde lid, van de Financieringswet te dezen niet kan worden toegepast, de in de onderdelen aangewezen wettelijke bepalingen niet schendt;

Dat het middel niet kan worden aangenomen.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 9 DECEMBER 1999

Voorzitter-rapporteur: de h. Verougstraete

Openbaar ministerie: de h. Dubrulle

Advocaten: mrs. Gérard en Van Ommeslaghe

Vervoer – C.M.R. – Ontheffingsgrond – Gebrekkige lading en stuwing van de goederen – Geen vereiste van maken van voorbehoud

De ontheffing van het vermoeden van de aansprakelijkheid van de vervoerder ten gevolge van gebrekkige lading of stuwing van de goederen is niet afhankelijk van het voorbehoud door de vervoerder bij het laden van de goederen.

B.V.B.A. Van A. t/ N.V. M. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 12 januari 1996 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het tweede middel, gesteld als volgt:

schending van art. 17.4.c van het Verdrag betreffende de overeenkomst tot internationaal vervoer van goederen over de weg («C.M.R.-Verdrag»), goedgekeurd bij wet van 4 september 1962, van art. 1382 en 1383 B.W. en van art. 149 G.W.,

doordat de appèlrechters hebben beslist dat eiseres niet gerechtigd is de ontheffingsgrond in te roepen van art. 17.4.c C.M.R.-Verdrag op grond van de volgende redengeving: «dat (eiseres), door na te laten enig voorbehoud aan te tekenen in verband met de zichtbare gebrekkige lading van de goederen waarvan de chauffeur wist of moest weten dat dit schade zou berokkenen, niet gerechtigd is de ontheffingsgrond van art. 17.4.4 (lading en stuwing van de goederen door de afzender) voornoemd in te roepen»,

terwijl, eerste onderdeel, geen enkel artikel van het C.M.R.-Verdrag of enige andere wettelijke bepaling het maken van voorbehoud verplicht stelt op straffe van verval van het recht om zich op de ontheffingsgrond te beroepen van lading en stuwing door de afzender bepaald in art. 17.4.c C.M.R.-Verdrag; het maken van een voorbehoud geen wettelijke voorwaarde is voor het inroepen van de ontheffingsgrond van art. 17.4.c C.M.R.-Verdrag; de appèlrechters door aan eiseres het recht te ontzeggen zich op art. 17.4.c C.M.R.-Verdrag te beroepen op grond van de afwezigheid van voorbehoud, aan art. 17.4.c C.M.R.-Verdrag een toepassingsvoorwaarde toevoegen die daarin niet geschreven staat en aldus een foutieve toepassing van de wet maken,

...

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat krachtens art. 17.4.c C.M.R.-Verdrag de vervoerder in beginsel ontheven is van zijn aansprakelijkheid wanneer het verlies of de beschadiging een gevolg is van de bijzondere gevaren eigen aan de behandeling, lading, of stuwing van de goederen door de afzender;

Dat de ontheffing van het vermoeden van aansprakelijkheid van de vervoerder slechts opgaat in zoverre de vervoerder dit bijzonder gevaar aantoonst; dat dit bewijs niet

noodzakelijk moet worden geleverd door het voorbehoud gemaakt door de vervoerder bij het laden van de goederen;

Overwegende dat het arrest oordeelt dat «door na te laten enig voorbehoud aan te tekenen op de vrachtbrief in verband met de zichtbare gebrekkige lading van de goederen waarvan de chauffeur wist of moest weten dat dit schade zou berokkenen, de vervoerder niet gerechtigd is de ontheffingsgrond van art. 17.4.c C.M.R.-Verdrag in te roepen»;

Dat het aldus dit artikel schendt.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

4e KAMER – 7 JUNI 1999

Voorzitter: de h. Verstrecken

Raadsheren: de hh. Renaers en Adriaensen

Advocaten: mrs. Van der Straten en Janssens loco Buisseret

Onrechtmatige daad – Aansprakelijkheid – Exoneratiebeding – Sleepdienst in de dokken – Onbeperkte vrijstelling van aansprakelijkheid, ongeacht de oorzaak van de schade – Geldigheid – Beginselen van behoorlijk bestuur – Misbruik van machtspositie

Het beschikken over een monopolie om de sleepdienst in de haven te organiseren, sluit in beginsel niet uit dat het Havenbedrijf aansprakelijkheidsbedingen aan de gebruikers oplegt. De geldigheid van deze exoneratiebedingen moet worden getoetst aan de beginselen van behoorlijk bestuur.

Het exoneratiebeding vervat in de verordening op de sleepdiensten in de dokken, is wegens zijn onbeperkte algemeenheid, ongeacht de oorzaak van de schade, in strijd met de «goede trouw»-regel van behoorlijk bestuur en moet derhalve onverbindend worden verklaard.

Door dergelijke onbillijke voorwaarden op te leggen maakt het Havenbedrijf bovendien misbruik van zijn machtspositie, wat in strijd is met de art. 90, eerste lid juncto art. 86 E.G.-Verdrag.

Gemeentelijk Autonoom Havenbedrijf t/ N.V. Rederij C.

Gelet op de door de wet vereiste processtukken in behoorlijke vorm overgelegd, waaronder het bestreden vonnis, op 7 november 1991 op tegenspraak tussen de partijen uitgesproken door de rechtbank van koophandel te Antwerpen, waarvan geen betekening voorligt en waartegen tijdig en geldig naar de vorm hoger beroep werd ingesteld bij verzoekschrift neergelegd ter griffie van dit Hof op 13 februari 1992;

...

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering uitging van appellante en strekte tot het betalen van de som van 1.939.300 frank meer de vergoedende interesten sedert 11 oktober 1987 en de gerechtelijke interesten wegens schade toegebracht aan de brandblusmonitor van de sleepboot 81 door en tijdens de assistentie van het ms. Ango;

Overwegende dat de eerste rechter de vordering ontvankelijk maar ongegrond verklaarde en appellante veroordeelde tot de kosten;

Overwegende dat het hoger beroep strekt tot de vernietiging van dit vonnis; dat appellante haar oorspronkelijke vordering herneemt en laat gelden dat de eerste rechter ten onrechte oordeelde dat er geen fout van de kapitein kon worden aangenomen, terwijl, gelet op de weersomstandigheden bij het begin van verhalen, een normaal en voorzichtig kapitein reeds sleepboten zou hebben besteld; dat voorts de eerste rechter ten onrechte besliste dat art. 3 van de Sleepverordening niet van toepassing is omdat het strijdig is met de goede trouw, daar het onredelijk bezwarend is voor de contractpartij;

Overwegende dat de doelstellingen van de door appellante ingestelde vordering en de toedracht van de feiten, die eraan ten grondslag liggen, alsmede de respectieve stellingen van partijen te dezen in het bestreden vonnis nauwkeurig werden toegelicht; dat het Hof ernaar verwijst en tevens de door de eerste rechter opgestelde oordeelkundige motieven, niet weerlegt in conclusies en hoger beroep, aanvaardt en als de zijne beschouwt;

Overwegende dat de kapitein van de onder Franse vlag varende containerschip ms. «Ango» op 10 oktober 1987 bij het binnenvaren van de haven van Antwerpen de praaibrief ondertekende, waarbij hij om bijstand verzocht en verklaarde al de in de haven van Antwerpen geldende verordeningen van de Stad, in het bijzonder de Verordening op de Politie der Haven van Antwerpen en de Verordening op de sleepdienst der dokken, waarvan zekere bepalingen op de rugzijde van het formulier vermeld zijn, te kennen en er zich te zullen naar schikken; dat het schip aanmeerde aan kade nr. 340 (6de Havendok);

Overwegende dat 's anderdaags, 11 oktober 1987, het ms. «Ango» zonder sleepbootassistentie probleemloos haar ligplaats had verlaten; dat tijdens het verhalen naar kanaaldok B3/Zandvlietsluis wegens de opstekende zuidwestenwind de scheepsleiding assistentie vroeg van twee sleepboten; dat de sleepboot T81 zich vooraan had vastgemaakt, terwijl de sleepboot T71 achteraan werd ingespannen; dat door hevige rukwinden het schip tijdens het wachten aan de Zandvlietsluis niet bleef stilliggen, ondanks het feit dat het ms «Ango» voor anker was gegaan en bijkomende sleepers dienden te worden gevraagd, die niet onmiddellijk beschikbaar waren;

Overwegende dat «Toger 81» dit wilde corrigeren, maar tijdens het manoeuvre met de brandblusmonitor in aanraking kwam met het sterk uitgebouwde voorschip; dat de kapitein van het ms. «Ango» een averijverklaring ondertekende zonder erkenning van enige aansprakelijkheid;

Overwegende dat de omvang van de schade op tegenspraak werd vastgesteld in een verslag van 4 december 1987;

Overwegende dat de kapitein van de sleepboot verklaarde:... «'Toger 81' was aan het voorschip in het midden met twee zeer korte lijnen vastgemaakt. Wegens omstandigheden aan Zandvlietsluis en s/s bestelde twee grote sleepers bij; die waren niet onmiddellijk beschikbaar, ging het s/s op anker liggen (BB anker). Wegens hevige rukwinden bleef s/s niet stilliggen. Ik wilde dit corrigeren, maar plots kwam de ankerketting van s/s hevig ver boven water. Ik dacht dat er gevaar was voor propeller en ging sterk naar bakboord over waardoor monitor bakboord op wielhuis licht in aanraking kwam met zeer sterk uitgebouwd voor schip (bakboord). Volgens SWK was er schade aan monitor. Ik heb de loods en de werkleider verwittigd»...;

Overwegende dat de juiste reden van de raak nooit werd gekend; dat appellante echter aan het schip verwijt niet onmiddellijk bij de aanvang van het verhaalmanoeuvre het noodzakelijk aantal sleepboten te hebben gevraagd;

Overwegende dat het ms. «Ango» probleemloos haar aanlegplaats had verlaten en niettegenstaande de opstekende zuidwestenwind zelfs zonder problemen met assistentie van de twee sleepboten kon verhalen naar kanaaldok B3/Zandvlietsluis; dat enkel ten gevolge van omstandigheden aan de Zandvlietsluis het ms. «Ango» diende te ankeren en de bijstand diende te vragen van twee bijkomende sleepboten;

Overwegende dat terecht werd opgemerkt dat geenszins vaststaat dat de weersomstandigheden bij het verhalen van die aard waren dat een voorzichtig kapitein het manoeuvre niet zou hebben aangevat zonder assistentie van vier sleepboten; dat immers, niettegenstaande de toestemming van de havenkapitein het ms. «Ango» verschillende uren voor het sluizencomplex diende te wachten, waaraan de kapitein zich niet diende te verwachten; dat juist ten gevolge van dit langdurige wachten het schip voor anker diende te gaan, met het gevolg dat de «Toger 81» een correctie diende uit te voeren; dat geenszins blijkt dat het voorval te wijten zou zijn aan de hevige windstoten en dit niet af te leiden valt uit de verklaring van de kapitein van de «Toger 81»; dat eveneens ten gevolge van een gebrekkige organisatie of moeilijkheden bij het verwerken van een overmatig verkeer in die weersomstandigheden, de wachttijden aan de sluis uitermate verlengd waren.

Overwegende dat de raak behalve evenzeer het gevolg kon zijn geweest van het feit dat de sleepboot met zeer korte lijnen aan het voorschip midden was vastgemaakt, als aan de noodzaak tot het ankeren ten gevolge van het langdurige wachten, als aan de verslechterende weersomstandigheden, namelijk het gevolg van een geheel van omstandigheden die voor de scheepsleiding niet voorzienbaar noch voorspelbaar waren, zodat geen fout of nalatigheid ten laste van de scheepsleiding van het ms. «Ango» in oorzakelijk verband met de schade kan worden aangenomen;

Overwegende dat thans, jarenlang na de feiten, nu de omstandigheden die aanleiding gaven tot de raak niet meer zijn te reconstrueren niet meer kan worden ingegaan op het verzoek tot aanstelling van een nautische deskundige; dat evenmin gevolg dient te worden gegeven aan het verzoek tot overlegging van de scheepsdocumenten en van de correspondentie tussen het schip en zijn verzekeraar, daar de relevantie van die stukken zonder verdere precisering ter oplossing van huidig geschil, in zoverre zij in de loop van de jaren nog beschikbaar zouden zijn, niet vaststaat, noch dat deze stukken enig bewijs zouden inhouden van een terzake dienend feit;

Overwegende dat appellante aanvankelijk haar vordering baseerde op art. 3 van de Verordening van de sleepdiensten in de dokken en het daarin opgenomen principe van objectieve aansprakelijkheid; dat, gelet op de vermelding van dit artikel op de praaibrief, de vraag naar de verhouding tussen gedingpartijen van contractuele of van reglementaire aard is, van minder belang is;

Overwegende dat de kapitein van het zeeschip bij het binnenvaren van de haven van Antwerpen op 10 oktober 1987 de praaibrief heeft ondertekend; dat de praaibrief op de keerzijde uitsluitend in de Nederlandse taal een ver-

regaande aansprakelijkheidsbeding, als opgenomen in art. 3 van de Verordening van de sleepdiensten in de dokken, vermeldt, stellende: «De bevelhebber van het gesleepte vaartuig heeft het bevel over de sleep; hij beveelt al de uit te voeren bewegingen; de sleepboot staat uitsluitend onder zijn leiding. (...)». Wie gebruik maakt van een of meer sleepboten vrijwaart de Stad voor alle schade, door wie of wat ook veroorzaakt, die bij de uitvoering van de sleeptaak, zowel door de sleepboten als door het gesleepte vaartuig, en hun respectieve bemanning wordt geleden, als voor de schade die wordt geleden door andere vaartuigen of door alle andere derden, alsmede voor die welke aan de haveninstellingen wordt toegebracht. Deze vrijwaring is steeds van toepassing, zelfs indien de schade het gevolg is van zichtbare of verborgen gebreken van de sleepboten, of te wijten is aan tekortkomingen of nalatigheid van de sleepbootbemanning, of van ander personeel van de Stad. Wie gebruik maakt van sleepboten moet derhalve de Stad vergoeden voor alle schade die zij of haar personeel ingevolge de uitvoering van de sleeptaak zou lijden; hij moet de Stad vrijwaren voor alle aanspraken van derden en ziet bovendien af van elke eis tegen de Stad en haar personeel. (...)»;

Overwegende dat na de raak de kapitein van het ms. «Ango», zonder erkenning van enige aansprakelijkheid, een verklaring heeft ondertekend waarin hij toegeeft dat er schade werd toegebracht aan «Toger 81» tijdens het manoeuvre aan de Zandvlietsluis;

Overwegende dat allereerst dient te worden opgemerkt dat de kapitein door het onderschrijven van de praaibrief ontheffing aan de Stad heeft verleend van haar contractuele aansprakelijkheid bij de uitvoering van de sleepdienst; dat de geldigheid van een dergelijk ontheffingsbeding voor eigen fouten en van zware fouten van aangestelden doorgaans wordt aanvaard, in die mate dat de contractuele verplichtingen niet volledig worden uitgehold; dat het partijen vrijstaat hun contractuele verhouding onderling te regelen, tevens de aansprakelijkheidsregeling;

Overwegende bovendien dat in de praaibrief in vier landstalen wordt verwezen naar al de in de haven van Antwerpen geldende verordeningen van de stad Antwerpen; dat een dergelijke reglementaire bepaling niet uitdrukkelijk door de wet is verboden en derhalve foutief wordt geoordeeld dat het ontheffingsbeding in strijd zou zijn met art. 159 van de Grondwet; dat art. 251 Zeewet, ingevoegd bij Verdrag van Brussel van 23 september 1910 betreffende de eenmaking van zekere regelen inzake aanvaring en hulp en berging, een contractuele of reglementaire ontheffingsbeding niet uitsluit;

Overwegende dat terecht werd gesteld dat geïntimeerde regelmatig de haven van Antwerpen aandeeld, waar haar belangen werden behartigd door de N.V. C.M.B. met vestiging te Antwerpen, zodat zij moet worden geacht, afgezien van het principe dat iedereen wordt geacht de wet en de geldende verordeningen te kennen, ook de inhoud van het art. 3 te hebben gekend;

Overwegende dat de stad Antwerpen onbetwistbaar de bevoegdheid heeft om de haven te exploiteren en bijgevolg aan haar gebruikers bepaalde voorwaarden kan opleggen; dat de stad Antwerpen ingevolge de Politieverordening en de Verordening op de sleepdiensten in de dokken een alleenrecht heeft op de docksleepdienst van zeeschepen, wat geenszins uitzonderlijk is; dat het beschikken over een mo-

nopoliepositie in beginsel het stipuleren van aansprakelijkheidsbedingen niet verhindert;

Overwegende dat de geldigheid van een dergelijk verregaand ontheffingsbeding evenwel moet worden getoetst aan de regelen van de goede trouw en het vereiste van uitdrukkelijke toestemming van de gebruiker; dat de stad Antwerpen inzake sleepdiensten in de dokken een monopoliepositie bekleedt en de kapitein van het zeeschip wegens de omvang en lengte van het schip geen andere keuze had dan een beroep te doen op de sleepdiensten van de stad Antwerpen, teneinde een veilige doorvaart in de dokken en sluizen te verzekeren;

Overwegende dat het enkele feit dat het schip uit vrije keuze de haven van Antwerpen aandoet en gebruik wenst te maken van de havenfaciliteiten, niet belet dat de opgelegde verplichtingen redelijk en naar verhouding dienen te zijn met ieders aandeel; dat het ms «Ango» de haven van Antwerpen aandoet in het raam van haar economische activiteit, de overheid niet ontslaat – zonder misbruik te maken van haar monopoliepositie – met naleving van de beginselen van behoorlijk bestuur regelend op te treden zonder de gebruiker te verschalken; dat de stad Antwerpen, door te bedingen dat de gebruiker alle schade diende te vergoeden «door wie of wat dan ook veroorzaakt» ingevolge de uitvoering van de sleeptaak, een beding opneemt dat door zijn onbeperkte algemeenheid, ongeacht de oorzaak van de schade, onredelijk bezwarend is voor de contractpartij en derhalve strijdig is met de «goede trouw regel» van behoorlijk bestuur en onverbindend dient te worden geacht (Antwerpen, 7 juni 1989, inzake ms. «Aegis Eland», A.R. 173/86, onuitgegeven);

Overwegende dat, aangezien de oorzaak van de schade onbekend is gebleven, deze schade volgens appellante alleszins door geïntimeerde dient te worden gedragen daar de leiding van de sleepoperatie rust bij het gesleepte schip; dat naar haar mening het niet meer dan evident is om de scheepsleiding, die de leiding en het bevel heeft van het manoeuvre, en die er rechtstreeks het voordeel uit haalt, ook aansprakelijk te stellen voor de eventuele schade aan de sleepboot, indien de oorzaak van deze schade niet kan worden achterhaald; dat een dergelijk ontheffingsbeding, gelet op de verhouding tussen partijen, in de visie van appellante geenszins onredelijk zou zijn;

Overwegende dat het loutere feit dat de sleepoperatie tot voordeel strekt van het gesleepte schip, terwijl de overheid dien enkel het gemeenschappelijk belang nastreeft, geen algemene immuniteit verantwoordt; dat een dergelijke redenering leidt tot willekeur en rechtsonzekerheid; dat het kostencriterium geen element mag zijn bij de beoordeling van de regelmatigheid van de objectieve aansprakelijkheidsregel die de stad Antwerpen aan de gebruikers van haar sleepdiensten oplegt; dat immers, door de gebruiker in alle omstandigheden de schadelijke gevolgen te doen dragen indien hij wenst gebruik te maken van de tussenkomst van een sleepboot van de stad, zonder dat de oorzaak van de schade gekend is, een ongelijkheid creëert tussen de verschillende gebruikers van de haven; dat destijds de gewoonte bestond om in de sleepvoorwaarden een ontheffingsbeding in te lassen en de zeeverzekeraars bereid zouden zijn geweest steeds dekking te verlenen, niet vermag thans in het raam van het wijzigend maatschappijbeeld inzake overheidstaken, de beginselen van behoorlijk bestuur en het mededingings-

recht, een volledige immuniteit van de overheidsdienst te verantwoorden;

Overwegende dat de ingelaste objectieve aansprakelijkheidsregel zowel ten aanzien van schade aan de doksleepdienst als ten aanzien van derden, welke de oorzaak ook moge zijn en zonder middel van verhaal, immers door zijn ruime bewoordingen de stad Antwerpen een volledige immuniteit in haar handelen verschaft, los van enige zorgvuldigheidsplicht, omdat de verplichting bestaat tot vergoeding van alle schade die de stad Antwerpen of haar personeel ingevolge de uitvoering van de sleeptaak zou lijden;

Overwegende dat in die context het zelfs eigenaardig voorkomt dat de stad Antwerpen telkens opnieuw de praaibrief laat ondertekenen door de gebruikers en na een aanvaring toch nog een standaardformulier ter ondertekening voorlegt omtrent hun aansprakelijkheid;

Overwegende dat niet mag worden vergeten dat het ms. «Ango» aanvankelijk op eigen kracht zonder problemen haar ligplaats had verlaten en enkel ten gevolge van omstandigheden buiten haar wil gedwongen werd sleepboot-assistentie te vragen, zodat moeilijk kan worden volgehouden dat door eenvoudig een beroep doen op de doksleepdiensten dit een stilzwijgende aanvaarding zou inhouden van alle bedingen; hoe onredelijk en onbillijk ook; dat een dergelijk verregaande immuniteit voor een monopoliehoudende overheid in de ons omringende landen thans nog zou bestaan twijfelachtig is en trouwens weinig terzake doende is;

Overwegende immers dat volgens art. 90, eerste lid, E.G.-Verdrag openbare ondernemingen de regelen van het Verdrag en in het bijzonder het gelijkheidsbeginsel en mededingingsregels moeten naleven; dat het begrip «onderneming» elke entiteit dekt die een economische activiteit uitoefent, welke haar juridische staat ook moge zijn of haar wijze van financiering (H.v.J., 23 april 1991, Höfner en Elser, zaak C41/90, *Jur.*, 1991, (I-1979) I-2016, rechtsoverwegingen 21-22); dat de instelling of handhaving van openbare ondernemingen die economische activiteiten uitoefenen derhalve met het E.G.-Verdrag onverenigbaar is wanneer die ondernemingen over zulke rechten beschikken dat de uitoefening ervan als misbruik van machtspositie moet worden aangemerkt en dit misbruik een ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer tussen lidstaten tot gevolg kan hebben; dat door onbillijke voorwaarden op te leggen misbruik wordt gemaakt van haar machtspositie bedoeld in art. 86 E.G.-Verdrag; dat een havenbedrijf dat over het uitsluitend recht beschikt om havenwerkzaamheden in te richten, enkel op basis van de elementen vervat in deze omschrijving, niet kan worden beschouwd gelast te zijn met diensten van algemeen economisch belang in de zin van art. 90, tweede lid, E.G.-Verdrag (H.v.J., 10 december 1991, *Merci Convenzionali Porto di Genova SpA t/ Siderurgica Gabrielli SpA*, zaak C 179-90, *Europees Vervoerrecht*, 1992, 57);

Overwegende dat de eerste rechter voorts op goede gronden heeft geoordeeld en het Hof hiernaar verwijst, in zoverre niet tegengesproken door huidige motieven, en het bestreden vonnis dient te worden bevestigd.

NOOT – *De toetsing van de geldigheid van de in havenreglementen opgenomen bevrijdingsbedingen aan de beginselen van behoorlijk bestuur*

1. De feiten

Op 10 oktober 1987 vaart het containerschip «Ango» de haven van Antwerpen binnen. Nadat de kapitein de praaibrief ondertekende waarin hij om bijstand verzocht en tevens verklaarde alle geldende verordeningen, in het bijzonder de Verordening op de Politie der Haven van Antwerpen en de Verordening op de sleepdienst der dokken, te aanvaarden, meert het schip aan aan kade nr. 340. 's Anderendaags verlaat het schip probleemloos en zonder assistentie zijn ligplaats. Bij het verhalen naar kanaaldok B3/Zandvlietsluis wordt, wegens de opstekende zuidwestenwind, assistentie gevraagd en verkregen van twee sleepboten. De sleepboot T81 maakt zich vooraan vast, de T71 achteraan. Bij de Zandvlietsluis moet onverwacht lang worden gewacht en hevige rukwinden hebben tot gevolg dat het schip niet stil kan blijven liggen. De hulp van twee bijkomende sleepboten wordt gevraagd, maar deze zijn op dat ogenblik niet beschikbaar. De «Ango» dient te ankeren en tijdens een poging om het bewegen van het containerschip te corrigeren, komt de brandblusmonitor van de sleepboot T81 in aanraking met het sterk uitgebouwd voorschip van «Ango». De kapitein van de «Ango» ondertekent nog een averijverklaring zonder erkenning van aansprakelijkheid.

2. De vordering van het Gemeentelijk Autonoom Havenbedrijf (rechtsopvolger van de Stad Antwerpen)

Het Gemeentelijk Autonoom Havenbedrijf vordert van de eigenaar van de «Ango» de Rederij Compagnie Maritime des Chargeurs Reunis, de vergoeding van de schade die werd toegebracht aan de brandblusmonitor van de sleepboot T81 door en tijdens de assistentie van de «Argo». Eiseres beweert dat een normaal en voorzichtig kapitein, gelet op de weersomstandigheden, bij het begin van het verhalen reeds sleepboten zou hebben besteld, *quod non in casu*. Daarenboven meent ze haar vordering te kunnen baseren op art. 3 van de Verordening van de sleepdiensten in de dokken, een bepaling die op de keerzijde van de ondertekende praaibrief uitdrukkelijk werd vermeld en dus als «aanvaard» kan worden aangemerkt, en die een zeer ruim geformuleerde aansprakelijkheidsontheffing ten voordele van de Stad bevat.

3. De beoordeling door het Hof van Beroep

a. *Het bestreden vonnis en de grieven in hoger beroep.* Op 7 november 1991 velde de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen een vonnis waarin de vordering van het Gemeentelijk Autonoom Havenbedrijf ongegrond werd verklaard. In hoger beroep voert appellante aan dat de eerste rechter ten onrechte oordeelde dat de kapitein van de «Ango» geen fout had begaan. Bovendien zou art. 3 van de Sleepverordening ten onrechte niet zijn toegepast omdat het strijdig zou zijn met de goede trouw wegens het onredelijk bezwarend karakter voor de wederpartij.

b. *De uitspraak in hoger beroep.* Het Hof verwierpt de twee grieven van appellante en bevestigt het bestreden vonnis. T.a.v. de eerste grief komt het Hof tot de conclusie dat geen fout of nalatigheid bij de scheepsleiding van de «Ango» kan worden vastgesteld: het schadegeval kan worden toegeschreven aan een geheel van omstandigheden die alle voor

de scheepsleiding onvoorzienbaar en onvoorspelbaar waren (het langdurig wachten aan de sluis, het slechte weer, het gebruik van te korte lijnen om sleepboot en gesleept schip vast te maken,...). Wat art. 3 van de Sleepverordening betreft, is het Hof van oordeel dat noch art. 159 G.W. of art. 251 Zeewet, noch het feit dat de stad Antwerpen (thans het Gemeentelijk Autonoom Havenbedrijf) over een monopoliepositie beschikt voor het slepen in de dokken, het gebruik van een dergelijk reglementair aansprakelijkheidsbeding uitsluiten. De onbepaalde algemeenheid van het beding maakt echter dat de gebruiker van de sleepdienst een objectieve aansprakelijkheid wordt opgelegd terwijl de stad Antwerpen een volledige immuniteit in haar handelen verworft, los van enige resterende zorgvuldigheidsplicht. Nochtans moet de overheid de beginselen van behoorlijk bestuur naleven bij haar regelend optreden. Welnu, een dergelijk onredelijk bezwarend beding is volgens het Hof in strijd met de «goede trouw»-regel van behoorlijk bestuur en moet op die grondslag onverbindend geacht worden. Daarenboven wordt nog aangevoerd dat openbare ondernemingen eveneens de E.G.-mededingingsregels moeten in acht nemen: door onbillijke voorwaarden op te leggen zou het Havenbedrijf misbruik maken van zijn machtspositie. Wij beperken onze annotatie tot het interne recht en laten dit laatste aspect hierna dan ook buiten beschouwing.

c. *De geldigheid van art. 3 van de Sleepverordening en de toetsing aan de beginselen van behoorlijk bestuur.*

1°) *Analyse van art. 3 van de Verordening op de sleepdienst der dokken.* Het artikel kan worden bestempeld als een in zeer algemene bewoordingen geformuleerd exoneratiebeding ten voordele van de stad Antwerpen (thans Gemeentelijk Autonoom Havenbedrijf) als organisator van de sleepdienst in de haven van Antwerpen. Immers, de gebruiker van de sleepdienst moet de stad Antwerpen niet enkel vrijwaren voor alle schade die n.a.v. het slepen door wie of wat ook wordt veroorzaakt aan haar of derden (b.v. ten gevolge van zichtbare of verborgen gebreken van de sleepboten zelf), maar ziet bovendien af van elke aansprakelijkheidsvordering tegen de stad Antwerpen en haar personeel. De aansprakelijkheid voor alle schade teweeggebracht n.a.v. het slepen wordt m.a.w. verschoven naar de scheepsleiding van het gesleepte schip, ongeacht of deze al dan niet enige nalatigheid in oorzakelijk verband met die schade kan worden verweten.

2°) *De rechtsvraag.* Veralgemeend gesteld doet het geannoteerde arrest de vraag rijzen of de door de overheid (*in casu* het Gemeentelijk Autonoom Havenbedrijf) bedongen bevrijdingsbedingen aan bijzondere en bijkomende voorwaarden moeten voldoen opdat ze geldig zouden kunnen worden opgelegd aan de gebruikers van de door die overheid verstrekte openbare dienst.

3°) *De rechtsverhouding tussen het Gemeentelijk Autonoom Havenbedrijf en de gebruiker van de sleepdienst.*

Het Antwerpse havenbestuur is omgevormd tot het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen, een autonoom gemeentebedrijf met rechtspersoonlijkheid in de zin van de artikelen 263bis tot 263novies N.Gem.W. Deze van de stad Antwerpen onderscheiden rechtspersoon nam, met ingang van 1 januari 1997, alle havenbestuursrechtelijke bevoegdheden van de stad over, met inbegrip van de wettelijke, reglementaire en contractuele rechten en verplichtingen van zijn rechtsvoorganger (E. Van Hooydonck, «Het nieuwe

Antwerpse havenbestuur en aansprakelijkheidsvorderingen» (noot onder Antwerpen, 22 april 1996), *A.J.T.*, 1996-97, 522).

Ongetwijfeld is het Gemeentelijk Autonoom Havenbedrijf een publiekrechtelijke rechtspersoon en openbare dienst in de organieke zin van het woord (E. Van Hooydonck, «De Gemeentebedrijvenwet van 28 maart 1995 en het juridisch statuut van de autonome gemeentebedrijven», *T. Gem.*, 1997, (4), p. 30-32, nr. 21) (vgl. E. Van Hooydonck, *Beginnelsen van havenbestuursrecht. Onderzoek naar de grondslagen en draagwijdte van de havenbestuurlijke autonomie*, Brugge, Die Keure, 1996, p. 146-160, nrs. 79-83 voor het vroegere havenbestuur), maar tegelijkertijd moet men vaststellen dat het gemeentebedrijf, net als het vroegere havenbestuur overigens (E. Van Hooydonck, *o.c.*, p. 161-175, nrs. 84-86), als een onderneming kan worden aangemerkt (belast met de commerciële exploitatie van de haven, georganiseerd op een bedrijfseconomische basis, onderworpen aan sommige bepalingen van de Venn.W., onderworpen aan de Boekhoudwet,...; zie memorie van toelichting, *Parl. St.* Senaat, 1991-92 B.Z., nr. 349/1, 3). In elk geval blijft het Gemeentelijk Autonoom Havenbedrijf, als publiekrechtelijke rechtspersoon, onderworpen aan de wetten van de openbare dienst en staat het tot de gebruikers van de havendiensten in een reglementaire, niet-contractuele verhouding (in die zin ook E. Van Hooydonck, «De Gemeentebedrijvenwet van 28 maart 1995 en het juridisch statuut van de autonome gemeentebedrijven», *T. Gem.*, 1997 (4), p. 32, nr. 21; voor de verhouding tussen de elektriciteitsverdelers en hun abonnees is dit uitdrukkelijk bevestigd door de Raad van State: *R.v.St.*, 27 september 1988, *Arr. R.v.St.*, 1988, nr. 30876 en *R.W.*, 1990-91, 151, noot: G. Peeters, «De type-reglementen voor de aftakking, het ter beschikking stellen en het afnemen van elektriciteit in laagspanning en van gas bij de openbare distributie: ontstaan en juridische aard, *Iuris*, 1993, 5-11; P. Van der Wielen, «La validité et la force obligatoire des clauses exonératoires de responsabilité contenues dans les conditions générales de distribution de l'électricité à la lumière d'une jurisprudence récente», *T.B.B.R.*, 1993, 427-450). Nochtans moet men soms vaststellen dat de rechtscollages de reglementen die betrekking hebben op bijzondere dienstverstrekking in de haven, als gewone contractuele voorwaarden bestempelen (zeker wanneer, zoals *in casu*, die reglementaire bepalingen uitdrukkelijk zijn bezorgd aan en ondertekend door de havengebruiker) en die reglementen onderwerpen aan de regelen die voor de geldigheid van exoneratiebedingen in het algemeen gelden (E. Van Hooydonck, «De geldigheid van in havenreglementen opgenomen bevrijdingsbedingen», *R.W.*, 1990-91, (1387), p. 1389, nr. 6).

4°) *De beginselen van behoorlijk bestuur.* In het huidige administratief recht nemen de beginselen van behoorlijk bestuur een centrale plaats in: ze worden steeds frequenter door de rechter gehanteerd als toetsingsnorm en gelden voor de besturen ongetwijfeld als leidraad voor hun optreden. De beginselen zijn dan ook doorgedrongen in de relatie tussen het bestuur en de burgers (L.P. Suetens, «Algemene beginselen van behoorlijk bestuur: begrip en plaats in de hiërarchie der normen. Inleidende verkenning», in Opdebeeck, I. (ed.), *Algemene beginselen van behoorlijk bestuur*, Deurne, Kluwer, 1993, (1), p. 3-7, nrs. 1-6; A. Van Mensel, *Het beginsel van behoorlijk bestuur*, Gent, Mys & Breesch, 1997, p.

1-3, nrs. 1-10). Sommige van deze dwingende gedragsregels van «bestuursfatsoen» werden door de (grond)wetgever in het leven geroepen, denken we b.v. maar aan het gelijkheidsbeginsel, het verbod van machtsafwending en de formele motiveringsplicht; andere zoals de regel van fair play, de rechtszekerheid en het redelijkheids- en zorgvuldigheidsvereiste vinden hun oorsprong in het rechtersrecht (A. Van Mensel, *o.c.*, p. 5-6, nr. 14; zie ook R.v.St. 17 april 1974, *Arr. R.v.St.* 1974, nr. 16.364).

Over de verhouding tussen de wet en de algemene rechtsbeginselen (waarvan de beginselen van behoorlijk bestuur een bijzondere categorie vormen: zie L.P. Suetens, «Algemene beginselen van behoorlijk bestuur: begrip en plaats in de hiërarchie der normen. Inleidende verkenning», in Opdebeek, I. (ed.), *Algemene beginselen van behoorlijk bestuur*, Antwerpen, Kluwer, 1993 (1), p. 12-13, nr. 16) wordt traditioneel gezegd dat de laatste naast en niet tegen de wet kunnen gelden (W.J. Ganshof van der Meersch, «Propos sur le texte de la loi et les principes généraux de droit», *J.T.*, 1970, (557), 567; M. Van Hoecke, «De algemene rechtsbeginselen als rechtsbron: een inleiding» in Van Hoecke, M. (ed.), *Algemene rechtsbeginselen*, Antwerpen, Kluwer, 1991, (1), 5). Dit principe moet echter worden verijnd: het gaat hier enkel om de wet in de formele zin, en niet om de wet in de materiële betekenis. De talrijke administratieve overheden blijven bij het stellen van reglementaire administratieve rechtshandelingen of het nemen van verordeningen (wetten in materiële zin) onderworpen aan de algemene rechtsbeginselen waarvan de naleving wordt getoetst door de rechters of de hogere administratieve overheden (P. Van Orshoven, «Non scripta sed nata lex», in Van Hoecke, M. (ed.), *Algemene rechtsbeginselen*, Antwerpen, Kluwer, 1991, (59), p. 61-62, nr. 2).

In de talrijke klassieke inventarisaties van de beginselen van behoorlijk bestuur vinden we geen verwijzing naar een goede trouwbeginsel (b.v. L.P. Suetens, «Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in de rechtspraak van de Raad van State, *T.B.P.*, 1981, 81-89). Vanuit het oogpunt van de rechtsontwikkeling en de rechtszekerheid valt het dan ook te betreuren dat in het arrest geen aansluiting is gezocht bij de terminologisch gangbare beginselen. Mede wegens de (privaatrechtelijke) terminologische verwantschap is men geneigd te denken dat het Hof met de «goede trouw» alludeert op het redelijkheidsbeginsel, zij het dan in de vorm van zijn eerste gangbare concretisering – zijnde het verbod van willekeur – en niet zozeer als evenredigheidsbeginsel (typisch in tuchtzaken) of als zuinigheidsplicht (zie over deze twee laatste concretiseringën uitgebreid: M. Boes, «Het redelijkheidsbeginsel», in Opdebeek, I. (ed.), *Algemene rechtsbeginselen*, Antwerpen, Kluwer, 1993, (87), p. 104-108, nrs. 24-32). Wanneer de discretionaire macht van een overheid wordt getoetst aan het redelijkheidsbeginsel, zal de rechter marginaal (L.P. Suetens, *l.c.*, (81), p. 87, nr. 24; A. Van Mensel, *o.c.*, p. 152, nrs. 401-403) controleren of de gegevens die de overheid in aanmerking heeft genomen om tot haar beslissing of regel te komen, door elk zinnig mens als redelijk aanvaard kunnen worden (Debaets, F., «De algemene rechtsbeginselen in het administratief recht», in Van Hoecke, M. (ed.), *Algemene rechtsbeginselen*, Antwerpen, Kluwer, 1991, (243), 256). Kortom, de motivering van een besluit of een regel moet die regel of dat besluit kunnen dragen en zelf ook «gaaf» zijn (rusten op juiste gegevens, geen te-

genstrijdigheid bevatten, enz.). De waarde van dit beginsel schuilt bij nader inzien dus vooral in een bescherming tegen willekeur in het bestuur (J. in 't Veld, *Beginselen van behoorlijk bestuur*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1979, 38). Daarnaast kan worden gedacht aan het «fair play»-beginsel (bestuursfatsoen), al moet men vaststellen dat het beginsel – wegens zijn vaag karakter en het feit dat unfair optreden een te bewijzen kwade trouw onderstelt – in de rechtspraak minder gehanteerd wordt (J. in 't Veld, *o.c.*, 42 en 98). Een overheid kan een gemis aan fair play worden verweten als ze de burger ziet als een tegenstander wiens verkrijging van recht ze door minder oorbare middelen bemoeilijkt (J. in 't Veld, *o.c.*, 102).

⁵⁹⁾ *De geldigheid van exoneratiebedingen gehanteerd door een overheid belast met het verstrekken van een openbare dienst*

Genoegzaam bekend is dat noch de regelen m.b.t. de contractuele aansprakelijkheid, noch de artt. 1382-1383 B.W. i.v.m. de buitencontractuele aansprakelijkheid de openbare orde raken; exoneratieclausules zijn dan ook in beginsel geldig (b.v. E. Dirix, «Exoneratiebedingen», *T.P.R.*, 1988, (1171), p. 1185, nr. 16). Op de regel bestaan uitzonderingen: overeenkomstig het gemene recht zijn exoneratiebedingen voor persoonlijk opzet (bedrog) ongeldig, alsook bedingen die elke reële draagwijdte aan de opgenomen verbintenis ontnemen (Cass., 25 september 1959, *Arr.Cass.*, 1960, 86, *Pas.*, 1960, I, 112 en *R.W.*, 1959-60, 1255). Wij zijn van oordeel dat deze laatste geldigheidsbeperking niet enkel geldt voor de contractuele aansprakelijkheid (*contra*: L. Cornelis, «Les clauses d'exonération de responsabilité couvrant la faute personnelle et leur interprétation» (noot onder Cass., 22 maart 1979), *R.C.J.B.*, 1981, (189), p. 209, nr. 14), maar tevens voor de buitencontractuele aansprakelijkheid, meer in het bijzonder indien de exoneratieclausule het voorwerp van de wettelijke prestatie of bevoegdheid van een openbare dienst uitholt (in die zin ook F. Maussion, «La responsabilité des pouvoirs locaux», in X. (ed.), *La responsabilité des pouvoirs publics*, Brussel, Bruylant, 1991, (87), 105-106). Indien het Havenbedrijf door de wetgever is aangeduid als de bevoegde publiekrechtelijke instantie om de havenexploitatie in te richten en alle deelaspecten ervan te organiseren (b.v. slepen, loodsen,...), dan is het de «verplichte wederpartij» van de havengebruikers en beschikt het, zeker wanneer het, zoals *in casu*, het monopolie heeft, over een machtpositie. Het kan hem dan niet worden toegestaan de kern van de overheidsopdracht zelf teniet te doen (E. Van Hooydonk, «De geldigheid van in havenreglementen opgenomen bevrijdingsbedingen», *R.W.*, 1990-91, (1387), p. 1398, nr. 29).

Recent is in de rechtspraak, wellicht onder invloed van de suggestie van Dirix (E. Dirix, «Exoneratiebedingen», *T.P.R.*, 1988, (1171), p. 1195, nr. 25), ten slotte ook de toetsing aan de beginselen van behoorlijk bestuur doorgedrongen. In dit verband wordt in het geannoteerde arrest verwezen naar een uitspraak van hetzelfde Hof van Beroep van 7 juni 1989 (inzake ms. Aegis Eland, onuitgegeven, besproken door F. Maussion, *l.c.*, (87), p. 107-108). Ook daar ging het om een op het exoneratiebeding aangaande het slepen in de haven gebaseerde vordering van de stad Antwerpen tot vergoeding van de schade aangericht n.a.v. het slepen van een schip. Het Hof overwoog «dat het beding waardoor de gebruiker van sleepboten appellante (i.e. de

stad Antwerpen) dient te vergoeden voor alle schade «door wie of wat ook veroorzaakt» die zij ingevolge de uitvoering van de sleeptak zou leiden, door zijn onbeperkte algemeenheid, ongeacht de oorzaak van de schade, onredelijk bezwarend is voor de contractpartij en derhalve als strijdig met de «goede trouw»-regel van behoorlijk bestuur onverbindend dient geacht te worden». Deze passage is ook letterlijk terug te vinden in de motivering van een arrest van het Antwerpse Hof van Beroep van 12 oktober 1998, waarin een vergelijkbaar schadegeval n.a.v. het slepen tot een schadevergoedingsaanspraak had geleid (Antwerpen, 12 oktober 1998, *Eur. Vervoerr.*, 1998, 811).

Met deze uitspraken gaat het Hof in elk geval lijnrecht in tegen een uitspraak in een vergelijkbare zaak, enkele jaren eerder. Het verregaand exoneratiebeding vervat in art. 9 van de verordening op het gebruik van kaaien en afdaken luidens welk de stad Antwerpen ontslagen werd van elke aansprakelijkheid ten aanzien van haar concessiehouder van havenloodsen wegens schade, verlies of diefstal, zelfs indien die schade te wijten zou zijn aan gebreken of onvoldoende onderhoud van de kaaien en afdaken, werd geldig geacht (Antwerpen, 16 november 1988, *R.W.*, 1988-89, 1307). Ook de als exoneratieclausule gekwalificeerde bepaling in het scheepvaartreglement (K.B. van 15 oktober 1935 en K.B. van 17 september 1950) waarbij voor vaartuigen een maximum diepgang is voorgeschreven, maar de schippers «bij wijze van tolerantie en op eigen risico en gevaar» een grotere diepgang mogen maken, werd door het Hof van Beroep geldig geacht vermits het in overeenstemming is met de beginselen van behoorlijk bestuur. Door de exoneratieclausule heeft de overheid volgens het Hof toelaatbaar te kennen gegeven dat zij de veiligheid van de doorvaart bij overschrijding van de aangegeven diepgang niet kan garanderen (Antwerpen, 6 september 1994, *A.J.T. dossier*, 1995-96, 153).

In de rechtspraak zijn nog andere toetsingsgronden gebruikt om de geldigheid van exoneratiebedingen in reglementen van een (haven)bestuur te beoordelen. Zo werd een exoneratieclausule in de algemene politieverordening van de haven van Antwerpen die bepaalde dat van de Stad geen schadeloosstelling kon worden gevorderd wegens averij of scheepvaartstremming veroorzaakt door een ongeval, de toestand en hoedanigheid van het dokwater of welke omstandigheid dan ook, wegens haar strijdigheid met de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid van de artt. 1382-1383 B.W. op basis van art. 107 G.W. (thans 159 G.W.) opzigt (Kh. Antwerpen, 23 mei 1990, *R.W.*, 1990-91, 1411). Nochtans kan men op deze uitspraak de kritiek formuleren dat art. 107 G.W. slechts zou kunnen worden toegepast als de exoneratie in strijd is met een wet die aan het havenbestuur de definitieve verplichting oplegt om de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid ook daadwerkelijk te dragen (E. Van Hooydonk, «De geldigheid van in havenreglementen opgenomen bevrijdingsbedingen», *R.W.*, 1990-91, (1387), p. 1390, nr. 10).

Samenvattend is in de doctrine een geldigheidstoetsing in drie stappen voorgesteld (E. Van Hooydonk, «Overheidsaansprakelijkheid voor gebreken van de scheepvaartwegen», *l.c.*, (118), 145). In de eerste plaats kan men een publiekrechtelijke toetsing doorvoeren. Daaronder valt de controle op grond van art. 159 G.W. en ons inziens ook de toetsing aan de beginselen van behoorlijk bestuur. In de tweede

plaats kan aan een verbintenissenrechtelijke toetsing worden gedacht, hoewel deze naar ons oordeel bij een verhouding van reglementaire aard juridisch overbodig is (toestemming, handelingsbekwaamheid, voorwerp, oorzaak). Ten slotte zijn eveneens economisch-rechtelijke aspecten relevant: in dit verband denken we vooral aan de toetsing op basis van de mededingingsregels (b.v. verbod van misbruik van machtspositie) en de Wet Handelspraktijken.

4. Besluit

Het besproken arrest kan ongetwijfeld gelden als een nieuwe bevestiging van de tendens in de rechtspraak om de geldigheid van exoneratiebedingen die overheidsbesturen opnemen in hun reglementen, te toetsen aan de beginselen van behoorlijk bestuur. Deze ontwikkeling is om diverse redenen toe te juichen. In de eerste plaats is er ons inziens geen reden om voor openbare besturen niet hetzelfde basisprincipe te huldigen als voor de burgers, zijnde de principiële geldigheid van vrijstellingen van de civielrechtelijke aansprakelijkheid. In de tweede plaats moet die vrijheid om zich te exonereren worden begrensd: het ligt voor de hand de zorgvuldigheid die men van een openbaar bestuur mag verwachten, te laten beheersen door de regelen die de werkingssfeer van dat bestuur zelf beheersen, namelijk de beginselen van behoorlijk bestuur.

Vanuit het oogpunt van de rechtszekerheid en de bijdrage tot de verdere rechtsontwikkeling past een pleidooi voor een verfijnde motivering van de rechterlijke uitspraken waarin exoneratiebedingen aan de beginselen van behoorlijk bestuur worden getoetst; het duidelijk en gemotiveerd aangeven met welk beginsel van behoorlijk bestuur een dergelijke vrijtekening van aansprakelijkheid strijdt, is fundamenteel. In dit opzicht is te betreuren dat in het geannoteerde arrest terminologisch geen aansluiting is gezocht met de «gangbare» beginselen van behoorlijk bestuur. Inhoudelijk menen wij alvast de «goede trouw»-regel van behoorlijk bestuur te kunnen herformuleren als het redelijkheidsbeginsel en het beginsel van fair play. Wat van belang is, is na te gaan of de verhouding tussen het bestuur dat de dienst verstrekt en de gebruiker ervan door de aard en de strekking van de exoneratieclausule niet op een kennelijk onredelijke wijze eenzijdig wordt bezwaard (marginale toetsing). De loutere vaststelling dat de overheid daarbij een monopoliepositie heeft, is op zichzelf onvoldoende om tot dit besluit te komen; de vraag die ons inziens moet worden gesteld, is of de door het beding teweeggebrachte verdeling van het schaderisico op redelijke wijze (economisch haalbaar) kan worden verantwoord (waarbij dan de verzekeraarbaarheid van het risico een rol zal spelen: vgl. Rb. Kortrijk, 21 maart 1995, *Iuris*, 1997, 718, 718, noot). Nu de stap naar de havenbestuurlijke autonomie is gezet, moet immers worden vertrokken van een zo groot mogelijke vrijheid voor het Havenbedrijf om de gebruiksvoorwaarden van de haven op een economisch-commercieel aantrekkelijke wijze vast te leggen.

Annick De Boeck
Assistente Universiteit Antwerpen
(UFSIA)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

1e KAMER – 4 OKTOBER 1999

Voorzitter: mevr. Spinoy

Raadsheren: de h. Peeters en mevr. Bax

Advocaten: mrs. Buyckx loco Van der Straten en Eliaerts

Sociale zekerheid werknemers – Aannemers – Registratie – Schraping – Registratiecommissie – Sociaalrechtelijke overtredingen – Facultatieve sanctie – Hoven en rechtbanken – Beoordelingsbevoegdheid

De rechtbank vermag de facultatieve beslissing tot schraping van de registratie van een aannemer door de provinciale registratiecommissie wegens de sociaalrechtelijke overtredingen bedoeld in art. 6 van het K.B. van 5 oktober 1978 tot uitvoering van de artt. 400 tot 404 en van art. 408, § 2, 2°, W.I.B. en van de artt. 30bis en 30ter, § 9, 2°, van de Socialezekerheidswet Werknemers 1969 te toetsen, rekening houdende met de ernst van de bewezen overtredingen en de omstandigheden van de zaak, onder meer het feit dat de aannemer de situatie heeft geregulariseerd en dat er geen bewezen achterstand is inzake de betaling van lonen, belastingen, voorheffingen en/of socialezekerheidsbijdragen.

Voorzitter van de Provinciale Registratiecommissie
Antwerpen t/ B.V.B.A. B.

...

Overwegende dat de betwiste beslissing tot schraping van de registratie van geïntimeerde als aannemer genomen is na een overeenkomstig voorstel van de inspectie van de sociale wetten (ministerie van Tewerkstelling en Arbeid) van 30 mei 1997; dat betreffende de in dit voorstel vermelde overtredingen voordien een proces-verbaal was opgesteld;

Dat appelllant aanvoert dat deze overtredingen, in zoverre deze door de provinciale registratiecommissie ten grondslag van haar beslissing werden gelegd, afdoende bewezen zijn; dat hij in dit verband aanstipt:

- 1) het niet bijhouden van een personeelsregister op de plaats van de tewerkstelling;
- 2) het verzuim individuele documenten op te maken voor werknemers die minder dan vijf achtereenvolgende arbeidsdagen op eenzelfde plaats werden tewerkgesteld;
- 3) het niet bijhouden van individuele rekeningen;
- 4) het niet vermelden van alle loonbestanddelen op de individuele rekening m.b.t. de becijfering van de premies verschuldigd voor zaterdag- en zondagarbeid;
- 5) het niet vermelden op de individuele rekening van het aantal dagen waarop werkelijk arbeid werd verricht;
- 6) het niet nakomen van de modaliteiten inzake het bekendmaken van de deeltijdse variabele werkroosters;
- 7) het niet bijhouden van een afschrift van het arbeidsreglement op elke plaats waar werknemers werden tewerkgesteld;
- 8) arbeid hebben laten verrichten buiten de uren vastgesteld in het arbeidsreglement;
- 9) arbeid hebben laten verrichten door een niet-Belgische inwoner die geen vergunning tot tewerkstelling heeft verkregen van de bevoegde minister;

10) de niet nakoming van de CAO wat betreft het betalen van een premie van 25 % voor zaterdagwerk, en van 100 % voor zondagwerk;

Dat appelllant laat gelden dat deze overtredingen voldoende zwaar zijn om de schraping van het registratienummer van geïntimeerde als aannemer te rechtvaardigen, met toepassing van art. 6, 2°, 4°, 5° van het K.B. van 5 oktober 1978 tot uitvoering van art. 400 tot 404 en van art. 408, § 2, 2°, W.I.B. en van art. 30bis en -ter, § 9, 2°, van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid van de arbeiders;

Overwegende dat geïntimeerde het bestaan van de feiten, vastgesteld in het proces-verbaal van de sociale inspectie, ten tijde van deze vaststelling, niet betwist;

Dat geïntimeerde evenwel haar goede trouw inroept en beweert terstond de nodige maatregelen te hebben genomen om haar werkwijze in overeenstemming met de wet te brengen; dat zij dan ook aanvoert dat de beweerde overtredingen ten tijde van de beslissing tot schraping niet meer werden begaan;

Dat appelllant de regularisaties erkent maar beklemtoont dat de overtredingen desondanks bewezen blijven;

Overwegende dat de provinciale registratiecommissie, anders dan in de gevallen vermeld in art. 7 van voormeld K.B. van 5 oktober 1978, bij de vaststelling van overtredingen vermeld in art. 6 van dit K.B. tot de schraping van het registratienummer «kan» beslissen;

Dat het opleggen van deze facultatieve sanctie dan ook tot de appreciatie van de aard en de ernst van de bewezen wetsovertredingen noopt;

Dat appelllant klaarblijkelijk ten onrechte verwijst naar art. 6, 2° en 4°, van het K.B. van 5 oktober 1978; dat niet bewezen is dat er zich een feit heeft voorgedaan dat een beletsel zou geweest zijn voor het verlenen van de registratie, inzonderheid een omstandigheid bedoeld in art. 2, § 1, 5° tot 8°;

Dat appelllant evenmin bewezen heeft dat geïntimeerde achter was met de betaling van lonen of belastingen, voorheffingen en/of sociale bijdragen als vermeld in art. 6, 4° van het voormelde K.B.; dat weliswaar door geïntimeerde wordt toegegeven dat zij aanvankelijk, ingevolge een van de wet afwijkende berekeningswijze niet alle loonbestanddelen, meer in het bijzonder de aan de werknemers toekomende premies voor zaterdag- en zondagwerk, op de individuele rekening vermeldde; dat evenwel niet bewezen is dat deze werkwijze leidde tot enige achterstand in betaling bedoeld in art. 6, 4°, voormeld; dat ook wat betreft de tewerkstelling van niet-Belgische arbeiders zonder de vereiste vergunning tot tewerkstelling, niet is aangetoond dat de sociale en fiscale bijdragen niet werden betaald;

Dat dan ook slechts blijkt dat geïntimeerde tekortschoot in haar wettelijke verplichtingen wat betreft het bijhouden en opstellen van de sociale documenten (art. 6, 5°, K.B. van 5 oktober 1978);

Dat echter niet afdoende bewezen is dat deze tekortkomingen aanleiding hebben gegeven tot een achterstand wat betreft de bijdragen voor de sociale zekerheid, de bedrijfsvoorheffing en andere fiscale verplichtingen, noch tot sluikwerk, noch tot een merkbare verstoring van de eerlijke concurrentie en van het evenwicht op de markt;

Dat geïntimeerde bovendien blijkt heeft gegeven van de wil om volledig orde op zaken te stellen;

Dat de schrapping van de registratie als aannemer, die geïntimeerde *de facto* buiten de markt plaatst, in die omstandigheden een al te zware sanctie is ten opzichte van de vastgestelde maar inmiddels geregulariseerde overtredingen.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE HASSELT

4e KAMER – 3 DECEMBER 1996

Voorzitter: de h. Beerten

Rechters in handelszaken: de h. Swartelé en mevr. Pinxten

Advocaten: mrs. Christoffels, Kriekels loco Byvoet en Broekmans

Koop – Internationaal privaatrecht – Weens koopverdrag – Gebrek – Kennisgeving – Redelijke termijn – Overschrijding – Gevolg

Krachtens art. 39.1 van het Weense koopverdrag dient de kennisgeving van gebreken, met inachtneming van de omstandigheden, binnen een redelijke termijn te gebeuren.

Te dezen wordt geoordeeld dat een kennisgeving bijna vier maanden nadat de koper op de hoogte was of behoorde te zijn van de oorzaak van het gebrek van de gekochte zaak, te laat is. Dit heeft tot gevolg dat de koper geen aanspraak kan maken op enige vergoeding.

N.V. A. t/ N.V. J. en N.V. J. t/ S.A. P.

Gelet op het exploit van 27 maart 1996 waarbij de N.V. J. de S.A. P. in tussenkomst en vrijwaring dagvaardt.

...

J. heeft tegen P. een vordering in vrijwaring ingesteld. Zij vordert tevens van P. een schadevergoeding van 15.821,- DM, zijnde de kostprijs van zeventien boilers die zij heeft aangekocht om eventuele defecte boilers zo snel mogelijk te kunnen vervangen.

...

P. voert aan dat de vordering van J. op grond van de bepalingen van de eenvormige wet te laat werd ingesteld en dus niet ontvankelijk dient te worden verklaard.

Partijen gaan akkoord dat, daar het om een internationale koop gaat van roerende lichamelijke goederen, krachtens art. 3 van het verdrag nopens de internationale koop van roerende lichamelijke zaken van 15 juni 1955 de Franse wet dient toegepast te worden.

Voor zover het recht dat door het verdrag van 1955 als van toepassing op de voorliggende rechtsvraag wordt aangewezen, het recht is van een land dat het verdrag van Wenen inzake internationale koop betreffende roerende zaken van 11 april 1980 bekrachtigd heeft – en dat is sinds 1 januari 1988 voor Frankrijk het geval – dan zijn de regelen van die eenvormige wet van toepassing.

P. voert aan dat de vordering conform de bepalingen van de art. 38 en 39 van de eenvormige wet inzake internationale koop van roerende lichamelijke goederen te laat werd ingesteld.

Zoals reeds eerder werd vermeld, is het Weens koopverdrag van toepassing. Art. 39 Weens Koopverdrag bepaalt:

«1. De koper verliest het recht om zich erop te beroepen dat zaken niet aan de overeenkomst beantwoorden indien hij niet binnen een redelijke termijn nadat hij dit heeft ontdekt of had behoren te ontdekken, de verkoper hiervan in kennis stelt, onder opgave van de aard van de tekortkoming.

2. In ieder geval verliest de koper het recht om zich erop te beroepen dat de zaken niet aan de overeenkomst beantwoorden indien hij de verkoper niet uiterlijk binnen een termijn van twee jaar na de datum waarop de zaken feitelijk aan de koper werden afgegeven, hiervan in kennis stelt, tenzij deze termijn niet overeenstemt met een in de overeenkomst opgenomen garantietermijn.»

Of de termijn van twee jaar, bepaald in art. 39.2 Weens Koopverdrag werd gerespecteerd, is niet relevant, omdat P. voor de kuip een garantie gedurende een periode van tien jaar geeft. Zulks neemt echter niet weg dat na de ontdekking van het gebrek de koper binnen een redelijke termijn de verkoper hiervan dient in kennis te stellen (art. 39.1 Weens Koopverdrag).

Het gaat om een – met inachtneming van de omstandigheden – heel korte termijn (Van der Zee, *Het nieuwe recht van de internationale koop-verkoop*, Antwerpen, Maklu, 1993, p. 33), om een zo kort mogelijke termijn (Neumayer en Ming, *Convention de Vienne sur les contrats de vente internationale de marchandises*, Cédidac, 1993, p. 303).

J. had alleszins sinds 2 juni 1992 kennis van de problemen. Zij heeft slechts op 21 september 1992, d.w.z. bijna vier maanden nadat zij van de problemen op de hoogte werd gesteld, P. hieromtrent ingelicht.

Er is geen enkel element voorhanden en er wordt geen enkele omstandigheid aangevoerd die de tijdsperiode van vier maanden tussen de kennisgeving van de problemen en het op de hoogte brengen van de verkoper rechtvaardigt.

Zelfs in de veronderstelling dat begin juni 1992 de oorzaak van het gebrek niet was gekend, had dit – mits de nodige diligentie aan de dag ware gelegd – binnen relatief korte termijn (nog dezelfde maand) kunnen worden achterhaald, zodat hoe dan ook de kennisgeving van 21 september 1992, gelet op de omstandigheden, te laat was.

J. heeft dan ook de door art. 39.1. Weens Koopverdrag opgelegde redelijke termijn niet gerespecteerd. Zulks heeft tot gevolg dat J. geen aanspraak kan maken op enige vergoeding (Van der Zee, *o.c.*, 33; Neumayer en Ming, *o.c.*, 304), wat impliceert dat de vordering in tussenkomst en vrijwaring alsook de vordering in betaling van schadevergoeding ongegrond dienen te worden verklaard.

...

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

KORT GEDING – 27 APRIL 1999

Voorzitter de h. de Maleingreau d'Hembise

Advocaat: mr. Storme

Kort geding – Bevoegdheid en aanleg – Materiële bevoegdheid – Rechtbank van eerste aanleg – Dringende en voorlopige maatregelen – Volstreekte noodzakelijkheid – Eenzijdig verzoekschrift – Veroordeling van nog onbepaalde personen

De voorzitter kan in geval van urgentie dringende en voorlopige maatregelen nemen ter voorkoming van schade en feitelijkeheden. Een dergelijke vordering kan worden ingeleid bij eenzijdig verzoekschrift wanneer de identiteit van de tegenpartijen niet bekend is.

N.V. C.

Overwegende dat de vordering ertoe strekt de aantasting van het directe en indirecte eigendomsrecht en de vrijheid van handel en uitbating van het C.-H. Parkeergebouw op de luchthaven van Zaventem-Melsbroek te doen stopzetten, alsook bevel te geven dit gebouw te verlaten, in het bijzonder aan eenieder die er de vrije toegang van belemmert;

De uiterste spoedeisendheid:

Overwegende dat, volgens het Hof van Cassatie, er sprake is van spoedeisendheid in de zin van art. 584, eerste lid, Ger.W., wanneer een onmiddellijke beslissing wenselijk is om schade van een bepaalde omvang of ernstige ongemakken te voorkomen;

In casu blijkt dat de onderneming op korte termijn ernstige schade dreigt te lijden wegens het verlies van cliëntèle en aantasting van reputatie, zodat het voortbestaan van de onderneming ernstig in het gedrang komt wegens schending van haar contractuele of buitencontractuele verantwoordelijkheid;

Dat verzoekster terecht de schending van haar subjectieve rechten aanvoert, omdat niet het stakingsrecht hier ter discussie staat;

De absolute noodzaak:

Uit de stukken van het dossier blijkt dat de identiteit van de actievoerders niet bekend is; Derhalve stelt verzoekster terecht dat een debat op tegenspraak hierdoor onmogelijk wordt;

Overwegende dat: «de bezetting van een onderneming waarbij het productieproces en de verkoop van producten worden stilgelegd, maakt een feitelijkheid uit die strijdig is met het eigendomsrecht (en met de vrijheid van arbeid en onderneming) en waaraan een einde dient te worden gemaakt (Rb. Turnhout, (Kort ged.), 24 oktober 1985, Soc.Kron., 1988, 153);

Dat dezelfde principes hier van toepassing zijn.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

KORT GEDING – 24 NOVEMBER 1999

Voorzitter: de h. Janssens de Bisthoven

Advocaten: mrs. Broothaers en Roobaert

Dwangsom – Feiten kwalificeerbaar als misdrijf – Dwangsom uitgesproken in een latere beslissing

De voorzitter kan bij beschikking in kort geding een dwangsom verbinden aan een contactverbod tussen echtgenoten, ook indien de verboden feiten kwalificeerbaar zijn als misdrijf.

Het gegeven dat in een vroegere beslissing geen dwangsom werd gevraagd, verhindert niet dat een partij dit tijdens een latere procedure alsnog vraagt.

Van H. t/ L.

Overwegende dat bij het vorig bevelschrift van 25 augustus 1998 de voorlopige maatregelen met betrekking tot een eis in echtscheiding op grond van bepaalde feiten, ingeleid bij dagvaardingsexploot van 8 juli 1998, bepaald werden; dat partijen onder meer werden toegestaan afzonderlijk te verblijven en namelijk eiseres in de echtelijke woning te W., (...) met het gebruikelijk verbod voor iedere partij om de verblijfplaats van de andere binnen te dringen op straf er zich desnoods met behulp van de openbare macht te zien uitdrijven;

Overwegende dat verweerder toen was aangehouden en in de gevangenis te Brugge verbleef; dat hij op 2 augustus 1999 werd vrijgelaten; dat eiseres zich beklaagt over het feit dat, sedertdien, verweerder geen beter tijdverdrif heeft gevonden dan haar voortdurend lastig te vallen en te bedreigen, onder meer met de woorden «ik heb nog niet gedaan met u», zonder echter de vroegere echtelijke woning als zodanig binnen te treden;

Dat eiseres wegens deze feiten klacht neerlegde bij de politie van W. op 27 september 1999; dat zij bij haar nieuwe conclusie vraagt verweerder verbod op te leggen om zich nog in de (...)straat te W. te bevinden of iedere andere plaats dichter dan één kilometer van haar woning, op straf er met behulp van de openbare macht te worden ontzet en op straffe van een dwangsom van 100.000 frank per vastgestelde inbreuk; dat zij bovendien vraagt hem verbod op te leggen haar nog te schaduw en of te achtervolgen op straffe eveneens te kunnen worden ontzet met behulp van de openbare macht en op straffe van een dwangsom van 100.000 frank per vastgestelde inbreuk;

Overwegende dat het huwelijk tussen partijen nog niet is ontbonden, zodat onze bevoegdheid krachtens art. 1280 Ger.W. vaststaat en overigens niet betwist wordt;

Overwegende dat verweerder de hem verweten stalkingpraktijken ten stelligste betwist en verklaart dat hij geen reden heeft om zich in de (...)straat te begeven, met het besluit dat er geen aanleiding bestaat om enig straatverbod uit te spreken; dat de raadsman van verweerder tijdens de debatten verklaarde dat de heer L. akkoord zou gaan om zich vrijwillig te verbinden zich niet in de (...)straat te begeven; dat dit engagement echter niet in de conclusie van verweerder is overgenomen;

Dat het weinig geloofwaardig is dat eiseres zonder enig motief klacht zou hebben neergelegd bij de politie en huidige procedure zou hebben hernomen als zij zich niet echt door verweerder bedreigd had gevoeld;

Dat teneinde ieder gevaar voor de veiligheid en iedere mogelijke aantasting van de rust van eiseres te voorkomen, de door haar gevraagde maatregel dient te worden bevolen, des te meer dat verweerder verklaart dat hij deze straat nooit betreedt en derhalve hierdoor geen schade zou kunnen lijden;

Om deze redenen,

...

Leggen verweerder verbod op om zich nog in de (...) straat in W. te bevinden of op iedere andere plaats dichter dan één kilometer van de woning van eiseres, op straf er met behulp van de openbare macht te worden ontzet en op straffe van een dwangsom van 100.000 frank per vastgestelde inbreuk;

Leggen verweerder verbod op eiseres nog te schaduwen of te achtervolgen, eveneens op straffe te kunnen worden ontzet met behulp van de openbare macht en op straffe van een dwangsom van 100.000 frank per vastgestelde inbreuk;

...

NOOT – Feiten die een misdrijf opleveren kunnen worden verboden op straffe van een dwangsom, ook in een latere uitspraak

1. De geannoteerde beschikking is om een tweevoudige reden belangwekkend. Ten eerste wordt een verbod opgelegd onder verbeurte van een dwangsom, waarbij de verboden feiten mogelijkerwijze een misdrijf opleveren. *In casu* wordt een dwangsom opgelegd door de voorzitter in kort geding, maar ook de strafrechter heeft deze bevoegdheid, binnen de grenzen zoals hieronder toegelicht. Ten tweede wordt in de geannoteerde beschikking een dwangsom opgelegd in een situatie waarbij aan de veroordeelde partij reeds in een vroegere beschikking een (deels soortgelijk) verbod was opgelegd, maar zonder dwangsom. Ook dat element is van belang, aangezien dit pleit tegen de strekking in de rechtspraak en de rechtsleer volgens welke een dwangsom niet meer mogelijk zou zijn indien men ze niet had gevraagd naar aanleiding van de eerste procedure.

A. Feiten die een misdrijf kunnen opleveren, mogen worden verboden op straffe van een dwangsom, zowel door de burgerlijke rechter als door de strafrechter

2. Een vrouw die in een echtscheidingsprocedure is vervikkeld, wordt bij herhaling lastiggevallen en bedreigd door haar (toekomstige ex-)echtgenoot. Een klacht bij de politie op grond van art. 442bis Sw. (belaging), heeft blijkbaar niet het gewenste gevolg. De wet van 30 oktober 1998 die «stalking» (belaging) strafbaar stelt, geeft uitdrukking aan de bekommernis van de wetgever om het recht op een rustig en ongestoord privé-leven te beschermen. Eenieder heeft het recht om zelf te kiezen met wie hij of zij in contact wil treden of blijven. De middelen die het strafrecht hanteert ter bejegeling van belaging, namelijk een boete (vijftig tot driehonderd frank) en/of een gevangenisstraf (vijftien dagen tot twee jaar), zijn uit hun aard zelf repressief. Deze sancties hebben op belagers wellicht een zekere ontradende of afschrikkende invloed. De reële preventieve werking ervan is echter weinig tastbaar. Strafsancties kunnen aangewezen zijn als reprimande voor het verleden, maar lijken niet steeds het meest aangewezen instrument om bepaalde rechtskrenkingen in de toekomst te vermijden. Dit geldt met name voor rechtskrenkingen die repetitief van aard zijn en stelselmatig zijn gericht tegen hetzelfde slachtoffer. In zulke situaties lijkt de dwangsom een meer adequaat instrument van preventie.

3. De dwangsom is een indirect executiemiddel van burgerlijke aard (K. Wagner, Commentaar bij art. 1385bis Ger.W., in *Commentaar Gerechtelijk Recht*, Antwerpen, Kluwer, 1999, p. 7, nr. 3). De rechter – met inbegrip van de strafrechter – kan geen dwangsom ambtshalve uitspreken (Cass., 29 november 1996, *R.W.*, 1997-98, 57). Zij moet worden gevorderd door een partij, aan wie verbeurde dwangsommen krachtens art. 1385quater Ger.W. ten volle toekomen.

In de praktijk leeft soms de misvatting dat de strafrechter geen dwangsom zou kunnen uitspreken. De geannoteerde beslissing is weliswaar geen beslissing van een strafrechter, maar het gaat wel om feiten die een misdrijf kunnen uitmaken en waarvan strafrechters courant kennisnemen. In wat volgt wordt toegelicht op grond waarvan ook de strafrechter die kennisneemt van vergelijkbare feiten, een dwangsom kan uitspreken.

4. De bevoegdheid van de strafrechter op burgerlijk vlak is in essentie beperkt tot het oordelen over de vergoeding van de schade die de burgerlijke partij heeft geleden als gevolg van het misdrijf (R. Verstraeten, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1999, 138). Naast vergoeding van schade uitspreken, *in natura* of bij equivalent, kan de strafrechter ook de teruggave bevelen. In een engere betekenis duidt het begrip «teruggave» op het teruggeven van goederen die aan de eigenaar werden ontnomen en die in handen van het gerecht zijn gekomen (A. Vandeplas, «Teruggave», in *Commentaar Strafrecht en Strafvordering*, Antwerpen, Kluwer, 1998, 2). In een ruimere betekenis gaat het om alle maatregelen gericht op het tenietdoen van de gevolgen van een misdrijf, in de zin van een *restitutio in integrum* of een *Wiedergutmachung*. In deze ruimere betekenis heeft de teruggave als doelstelling de feitelijke toestand, zoals die bestond vóór het misdrijf werd gepleegd, te herstellen. Aangezien de teruggave tot doel heeft de sporen van een misdrijf uit te wissen, om als het ware de schade aangericht aan de samenleving te herstellen, raakt zij de openbare orde (Cass., 27 maart 1899, *Pas.* 1899, I, 153). De rechter kan de teruggave bijgevolg ambtshalve uitspreken, zelfs als er geen burgerlijke partij is (Cass., 18 november 1912, *Pas.* 1912, I, 445). Niettegenstaande de teruggave behoort tot de publieke vordering, gaat het om een maatregel van burgerlijke aard (A. Vandeplas, «Het herstel van de plaats en de dwangsom» (noot onder Cass., 19 september 1989), *R.W.*, 1989-90, 777). Een bevel tot teruggave opgelegd door de strafrechter kan, op vordering van een partij, kracht worden bijgezet met een dwangsom.

De strafrechter kan een dwangsom verbinden aan een gebod of verbod dat is gericht op (a) het herstel *in natura* van de schade geleden door het slachtoffer, of (b) de teruggave (K. Wagner, Commentaar bij art. 1385bis Ger.W., o.c., 1999, p. 22, nr. 20). Volledigheidshalve mag nog worden vermeld dat de strafrechter ook een dwangsom kan verbinden aan de herstelmaatregelen gebaseerd op wetgeving inzake ruimtelijke ordening en stedenbouw of inzake afvalstoffen. Die herstelmaatregelen zijn immers een bijzondere vorm van teruggave, weliswaar met de precisering dat zij niet ambtshalve kunnen worden opgelegd (Cass., 19 september 1989, *Arr. Cass.*, 1989-90, 83, *Pas.*, 1990, I, 76 en *R.W.*, 1989-90, 777; A. Vandeplas, «De afzonderlijke beslissing over het herstel van de plaats» (noot onder Brussel, 8 maart 1994), *R.W.*, 1993-94, 1367). Zulke her-

stelmaatregelen moeten door de administratieve overheden of door een burgerlijke partij worden gevraagd (B. Janssens de Bisthoven, conclusie voor Benelux Hof 6 februari 1992, *R.W.*, 1991-92, 1025-1026).

De twijfel die in de praktijk soms bestaat over de bevoegdheid van de strafrechter om een dwangsom op te leggen, houdt allicht verband met het feit dat de strafrechter geen verbod onder dwangsom kan uitspreken dat erop gericht is het plegen van nieuwe misdrijven in de toekomst te beteugelen (A. Fettweis, *Manuel de procédure civile*, Luik, Faculté de droit, 1987, 602; D. Lindemans, «Het bekomen van de dwangsom», in C.I.E.A.U. (red.), *Tien jaar toepassing van de dwangsom*, Brussel, Créadif, 1991, p. 56 nr. 7).

Indien men de aard van de verboden handelingen als uitgangspunt zou nemen, kan inderdaad verwarring ontstaan. De aard van de verboden handelingen, en meer bepaald of het gaat om handelingen die een misdrijf opleveren of niet, is niet relevant bij de beoordeling van de vraag of de strafrechter een dwangsom kan uitspreken. Een verbod om iemand in de toekomst nog lastig te vallen, kan handelingen als voorwerp hebben die mogelijkerwijze het misdrijf van belaging uitmaken. Indien dat verbod er evenwel op gericht is de schade geleden door het slachtoffer ingevolge het misdrijf *in natura* te herstellen (herstel van een rustig en ongestoord privé-leven), kan de strafrechter er een dwangsom aan verbinden (G. de Leval en J. Van Compernelle, «Les problèmes posés par l'exécution de l'astreinte» in *Dix ans d'application de l'astreinte, o.c.*, 1991, p. 239, nr. 1, voetnoot 465). Hij heeft die bevoegdheid ook indien het verbod of gebod kan worden beschouwd als een vorm van teruggave (herstel van de oorspronkelijke toestand).

De strafrechter kan aldus een dwangsom verbinden aan een verbod aan een belager om zich nog binnen een welomschreven gebied te begeven. Andere voorbeelden van situaties waarin de strafrechter een dwangsom kan opleggen, zijn een bevel opgelegd aan een bouwvertreder tot herstel van een plaats in de oorspronkelijke toestand, een verbod aan een persoon om zijn (ex-)partner nog slagen en verwondingen toe te brengen, enz. Het gebod of verbod opgelegd door de (straf)rechter dient nauwkeurig te zijn geformuleerd, zodat de veroordeelde precies weet waaraan hij zich moet houden (E. Dirix, «Executieproblemen met betrekking tot de dwangsom», in Jura Falconis (red.), *De dwangsom*, Leuven, Jura Falconis Libri, 1999, p. 49, nr. 23).

Het arrest van het Hof van Cassatie van 4 januari 1984 is belangwekkend in dit verband (Cass., 4 januari 1984, *R.W.*, 1984-85, 536, *J.T.*, 1984, 345 (verkort) en *T.B.H.*, 1984, 411 (verkort), met noot G. L. Ballon). De strafrechter had een lokale radio op straffe van een dwangsom van 100.000 frank per dag verboden om nog zonder vergunning reclame uit te zenden. Het Hof van Cassatie overweegt dat het verbod om nog enige reclameboodschap uit te zenden, met de daaraan verbonden dwangsom, niet kan worden beschouwd als het herstel van de schade die is veroorzaakt door het misdrijf. De dwangsom had, aldus het Hof, als doelstelling de herhaling van het misdrijf voor de toekomst te verhinderen, wat niet verenigbaar is met de aard van de dwangsom (Cass., 4 januari 1984, *R.W.*, 1984-85, 541, *J.T.*, 1984, 345 en *T.B.H.*, 1984, 412).

Aangezien aan een maatregel van teruggave een dwangsom kan worden verbonden, ook voor handelingen die in de

toekomst dienen te worden verricht, ziet men niet in waarom een dwangsom niet mogelijk zou zijn bij maatregelen gericht op herstel *in natura* van de schade veroorzaakt door een misdrijf, die toekomstige handelingen of onthoudingen tot voorwerp hebben. Het arrest van het Hof van Cassatie van 4 januari 1984 verzet zich hiertegen niet, maar biedt intendeel een toetssteen aan. De toets die het Hof van Cassatie in het besproken arrest hanteert, is de volgende. Kan de maatregel door de strafrechter uitgesproken onder verbeurte van een dwangsom, worden beschouwd als herstel van de schade geleden door het slachtoffer van het misdrijf? Wanneer dit het geval is, mag de strafrechter een dwangsom opleggen. Deze toets illustreert dat de vraag of de door de strafrechter geboden of verboden handelingen een misdrijf uitmaken, niet relevant is. Het voormelde criterium ligt ook in de lijn van de rechtspraak van het Benelux Gerechtshof. Het Hof heeft in een arrest van 6 februari 1992 voor recht gezegd dat een dwangsom kan worden opgelegd door de strafrechter teneinde de tenuitvoerlegging te verzekeren van de maatregel van het herstel in de vorige plaats (Benelux Hof, 6 februari 1992, *R.W.*, 1991-92, 1019, met conclusie van advocaat-generaal B. Janssens de Bisthoven, *J.L.M.B.*, 1992, 589, met noot P. Fraipont en *N.J.*, 1992, 353, met conclusie van advocaat-generaal B. Janssens de Bisthoven). Ten eerste gaat het hier om handelingen die in de toekomst gesteld moeten worden, en ten tweede kan het niet-verrichten van de handelingen een misdrijf uitmaken. Toch is een dwangsom mogelijk, omdat de maatregel is gericht op het herstel van de vorige toestand en niet op het verbieden van misdrijven in de toekomst.

B. Een dwangsom kan worden opgelegd in een latere uitspraak

5. In de geannoteerde beschikking wordt een dwangsom opgelegd aan een persoon aan wie reeds in een vroegere uitspraak door de rechter de verplichting was opgelegd – zonder dwangsom – om bepaalde handelingen niet te stellen. Het voorwerp van dat vroegere verbod (meer bepaald de verblijfplaats van zijn echtgenote niet meer binnendringen) houdt nauw verband met het voorwerp van het nieuwe verbod op straffe van een dwangsom (zich niet meer begeven binnen een straal van één kilometer rond de woning van zijn echtgenote).

De geannoteerde beschikking illustreert dat, indien men initieel geen dwangsom heeft gevorderd, dit niet verhindert dat men later een nieuwe procedure inleidt met het oog op het verkrijgen van een soortgelijk gebod of verbod, maar versterkt met een dwangsom. In wat volgt wordt uiteengezet op welke gronden de minderheidsopvatting volgens welke een dwangsom in een latere uitspraak niet meer mogelijk zou zijn, moet worden verworpen.

6. De onenigheid terzake heeft betrekking op de draagwijdte van het gegeven dat de rechter nooit een uitspraak kan verlenen waarin hij uitsluitend een dwangsom oplegt, zonder een hoofdveroordeling uit te spreken. De bron van heel wat twijfel hieromtrent is een passage uit de gemeenschappelijke memorie van toelichting, waarin wordt opgemerkt dat de dwangsom geldt als een veroordeling die afhankelijk is van de hoofdveroordeling, «zodat de hoofdveroordeling en de veroordeling tot betaling van een dwangsom in een en dezelfde uitspraak moeten worden

vervat» (Gemeenschappelijke memorie van toelichting, *Parl. St.*, Kamer 1977-78, nr. 353, 16 *in fine*). Op grond van deze passage namen sommige auteurs enigszins rigide standpunten in.

J. Van Compernelle meent dat de hoofdveroordeling en de dwangsom simultaan moeten worden uitgesproken, zodat men geen procedure kan instellen met als doel het verkrijgen van een dwangsom wegens de niet-uitvoering van een vorige veroordeling (J. Van Compernelle, «Astreinte», in *Rép. Not.*, Brussel, Larcier, 1992, T. XII, boek IV, afd. 6, nr. 13, p. 29. In dezelfde zin: G. L. Ballon, *Dwangsom*, in *A.P.R.*, Gent, Story-Scientia, 1980, nrs. 50 en 51; D. Lindemans, «Het bekomen van de dwangsom», in *Tien jaar toepassing van de dwangsom, o.c.*, 1991, nrs. 3-5; X. Malengreau, «L'introduction de l'astreinte en droit belge», *R.G.A.R.*, 1981, nr. 10348, randnummer 13; V. Pouleau, «Astreinte et droit familial», *J.T.*, 1987, 201, nr. 6). Van Compernelle geeft toe dat deze oplossing een «praktisch nadeel» vertoont, maar hij reikt slechts één mogelijke oplossing aan. Die bestaat erin om aan de rechter te vragen, voor zover hij het opleggen van een dwangsom niet opportuun acht, de zaak wat de dwangsom betreft aan te houden en naar de rol te verwijzen. De eisende partij kan dan indien nodig weer voor dezelfde rechter verschijnen, zodat deze laatste kan oordelen in het licht van de gedragingen van de veroordeelde na de veroordeling (J. Van Compernelle, *o.c.*, nr. 29, p. 35. In dezelfde zin: G. de Leval en J. Van Compernelle, *o.c.*, *Dix ans d'application de l'astreinte, o.c.*, 1991, p. 245, nr. 5).

Andere auteurs, zoals I. Moreau-Margrève, nemen een standpunt in dat beter aansluit bij de eisen van de praktijk. Moreau-Margrève meent dat men de eisende partij die een veroordeling in haar voordeel verkreeg zonder dwangsom, de mogelijkheid van een dwangsom niet mag ontnemen, wanneer na de uitspraak blijkt dat de veroordeelde de veroordeling niet uitvoert (I. Moreau-Margrève, «L'astreinte», *Ann. Fac. dr. Liège*, 1982, 63-64). Zij bestempelt de oplossing volgens welke een dwangsom niet meer mogelijk is, indien zij niet voor de eerste veroordeling werd gevraagd, als «zeer formalistisch». Advocaat-generaal Missal noemt het eerste standpunt «formalistisch»; F. Grandhenry noemt het «weinig praktisch» (J. F. Missal, advies voor Antwerpen, 23 februari 1995, *A.J.T.*, 1994-95; F. Grandhenry, noot onder Vred. Thuin, 26 oktober 1992, *T. Vred.* 1993, 130). D. Déom wijst erop dat het te streng zou zijn om de eisende partij het voordeel van een dwangsom te ontfangen, indien voorheen geen dwangsom werd gevraagd of opgelegd, omdat de debiteur gedurende de voorgaande procedure nog niet de indruk had gegeven zich te willen onttrekken aan de uitvoering van de veroordeling (D. Déom, *Le recours à l'astreinte*, in *La responsabilité des pouvoirs publics*, Brussel, Bruylant, 1991, 463, nr. 11).

Marcel Storme beklemtoont eveneens dat de praktijk heeft aangetoond dat er behoefte bestaat aan een interpretatie volgens welke een dwangsom in een latere uitspraak mogelijk moet zijn (M. Storme, «Een decennium dwangsom», in M. Storme (red.), *Procederen in nieuw België en komend Europa*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 337; M. Storme, «In de ban van de dwangsom», in Jura Falconis (red.), *De dwangsom, o.c.*, 1999, 18; M. Storme, «De dwangsom herbezocht», in *Een goede procesorde. Opstellen aangeboden aan Mr. W. L. Haardt*, Deventer, Kluwer,

1983, p. 129, nr. 8). J. Laenens verdedigt dezelfde oplossing (J. Laenens, «Procedureaspecten», in Jura Falconis (red.), *De dwangsom, o.c.*, 1999, 29-30). Zij past trouwens geheel in de systematiek van art. 1385bis, tweede lid, Ger.W., volgens welke een dwangsom ook voor het eerst in verzet of hoger beroep kan worden gevraagd. De strenge formalistische opvatting volgens welke de dwangsom enkel ter gelegenheid van de eerste procedure kan worden gevraagd, lijkt daarmee een minderheidsstandpunt uit te maken.

7. Men dient te aanvaarden dat men de rechter nooit mag vragen slechts een dwangsom uit te spreken. Gelet op het accessoire karakter van de dwangsom, moet zij steeds aan een hoofdveroordeling zijn verbonden (E. Dirix, *o.c.*, *De dwangsom, o.c.*, 1999, p. 37, nr. 1). De interpretatie volgens welke geen dwangsom meer mogelijk is, indien zij niet voor de eerste veroordeling wordt gevraagd, is echter allermist een noodzakelijk gevolg van dit gegeven. Een gebod of een verbod van de rechter om iets te doen, iets te geven of iets na te laten, kan een gebod zijn om een rechterlijk gebod of verbod vervat in een vroegere veroordeling na te leven, uiteraard indien het gaat om een prestatie die middels een dwangsom kan worden afgedwongen.

De geannoteerde beschikking is niet strijdig met het beginsel dat een dwangsom steeds verbonden moet zijn aan een hoofdveroordeling. Zij illustreert evenwel dat het niet noodzakelijkerwijze moet gaan om een eerste veroordeling. Belangrijk in dit verband is dat het begrip «hoofdveroordeling», als vervat in art. 1385bis Ger.W., slechts wordt gehanteerd ter onderscheiding van de accessoire veroordeling tot de dwangsom. Aangezien het begrip «hoofdveroordeling» geen zelfstandige betekenis heeft en enkel wordt gebruikt ter onderscheiding van de veroordeling tot een dwangsom, staat «hoofdveroordeling» allermist gelijk met «eerste veroordeling» (K. Wagner, Commentaar bij art. 1385bis Ger.W., *o.c.*, 1999, p. 70, nr. 71).

Als er in de procedure die uitmondde in de eerste veroordeling geen dwangsom was gevraagd kan die veroordeling wel dienstig zijn om een nieuwe veroordeling, met dwangsom, rechtens te ondersteunen, met name in het licht van het gedrag van de partijen na de eerste uitspraak (Rb. Mechelen, 26 juni 1996, *R.W.*, 1996-97, 1140). In recente rechtspraak wordt soms – terecht – overwogen dat het nut, het bedrag en de modaliteiten van een dwangsom in bepaalde gevallen beter kunnen worden beoordeeld in een latere procedure (Vred. Sint-Kwintens-Lennik, 13 december 1999, A.R., 99A432, *onuitg.*). Uiteraard moet de rechter bij een latere veroordeling het gewijsde van de eerste veroordeling eerbiedigen.

De rechtspraak is nochtans verdeeld. Bepaalde hoven en rechtbanken oordelen volgens de strekking verdedigd door Van Compernelle (Voorz. Namen, 31 juli 1996, *J.T.*, 1997, 101; Voorz. Brussel, 22 maart 1993, *R.R.D.*, 1995, 77; Vred. Thuin, 26 oktober 1992, *T. Vred.*, 1993, met noot F. Grandhenry; Brussel, 7 maart 1988, *J.T.*, 1988, 360, met noot). De jeugdkamer van het Hof van Beroep te Antwerpen oordeelde – ietwat cynisch – dat de partijen maar «voldoende diligent moeten zijn om samen met de hoofdveroordeling telkens een dwangsom te vragen wanneer dit mogelijk is» (Antwerpen 23 februari 1995, *A.J.T.*, 1994-95, 574, met andersluidend advies J. F. Missal). Deze overwe-

ging verdient geen bijval. Aangezien een dwangsom ernstige gevolgen kan hebben, mag zij niet als stijlclausule worden opgelegd. Precies om de dwangsom als stijlclausule te vermijden, vereist de wetgever dat een van de partijen ze vordert.

Andere rechtspraak volgt het standpunt volgens welk een dwangsom in een afzonderlijke procedure wel mogelijk is, zolang er maar een (eventueel nieuwe) hoofdveroordeling wordt uitgesproken (Rb. Mechelen, 26 juni 1996, *R.W.*, 1996-97, 1140; Rb. Mechelen, 21 oktober 1993, *T.B.B.R.*, 1995, 263; Rb. Luik, 14 februari 1991, *J.L.M.B.*, 1991, 974, met noot A. Kohl). Het geannoteerde vonnis past in deze laatste strekking, die ook door de meerderheid van de auteurs wordt verdedigd. Daarbij kan de niet-naleving van de vorige uitspraak de grondslag bieden voor het uitspreken van een bevel onder dwangsom tot het verrichten van de prestatie die in een vroegere uitspraak reeds werd bevolen.

Indien men in de situatie waarover in het geannoteerde vonnis uitspraak wordt gedaan, de vrouw in kwestie het recht zou hebben ontzegd om een dwangsom te vorderen, zou dit erop neerkomen dat zij genoodzaakt wordt de rechtskrenkingen van de tegenpartij lijdzaam te ondergaan, verstoken van enig werkzaam middel tot rechtsherstel. Een dergelijke interpretatie van art. 1385bis Ger.W. vindt steun noch in de tekst, noch in de systematiek van de wet. Zij zou daarenboven de geloofwaardigheid van de rechterlijke macht niet ten goede komen.

Kris Wagner
Advocaat te Brussel

VREDEGERECHT TE KORTRIJK

2de KANTON – 9 NOVEMBER 1999

Rechter: de h. Martyn

Advocaten: mrs. Hooghe loco Engelbert en Parmentier

1. Verzekering – Verzekeringscontract – Duur van het contract – Algemene voorwaarden – Niet ondertekend door de verzekeringnemer – Gevolg – Niet verbindend – 2. Overeenkomst – Uitlegging – Toetredingscontract – Ten voordele van de toetredende partij

1. Een beding over de duur van een kredietverzekeringsovereenkomst dat in een polis is opgenomen onder de algemene voorwaarden bindt de verzekeringnemer niet, wanneer deze algemene voorwaarden, anders dan de bijzondere voorwaarden, door hem niet werden ondertekend. Het is geen gewoonterechtelijke regel dat instemming met de bijzondere voorwaarden van een verzekeringspolis tevens instemming met de algemene voorwaarden impliceert, zeker wanneer de verzekeraar is tekortgeschoten aan zijn informatieplicht nopens deze laatste voorwaarden.

2. De algemene voorwaarden van een verzekeringscontract zijn constitutief voor een toetredingsovereenkomst en moeten bijgevolg bij twijfel worden uitgelegd in het voordeel van de zwakkere partij, dus van de toetreders.

N.V. E. t/ N.V. S.C.

De feiten die aan huidig geschil ten grondslag liggen zijn eenvoudig:

- tussen eiseres (als verzekeraar) en verweerster (als verzekerde) werd een kredietverzekeringsovereenkomst gesloten op 27 maart 1995;
- in mei 1998 zendt eiseres aan verweerster een premienota waarin om betaling wordt verzocht van 72.990 fr. als verzekeringspremie voor de periode van 1 mei 1998 – 30 april 1999;
- verweerster laat na deze nota te betalen;
- eiseres stelt op 4 augustus 1998 aangetekend in gebreke voor de betaling van 72.990 fr.;
- bij faxbericht van 26 augustus 1998 van verweerster aan eiseres stelt verweerster dat het contract beëindigd is op 30 april 1998 en dat ze dus tot niets meer gehouden is;
- op 18 september 1998 antwoordt eiseres dat ze bereid is het contract te beëindigen op 30 april 1999 (dus toch mits verlenging met één jaar na afloop van de oorspronkelijke contracttermijn van drie jaar) en dringt ze aan op betaling van de premie;
- bij faxbericht van 28 september 1998 stelt verweerster dat ze niet kan ingaan op het voorstel tot verlenging en de vraag tot betaling, aangezien zij zich baseert op de «bijzondere voorwaarden» waarin slechts een termijn van drie jaar was afgesproken;
- op 2 november 1998 dringt eiseres andermaal aan op betaling en ze brengt bij dezen 2.254 fr. interesten in rekening;
- eiseres dringt een laatste maal aan bij brief van 23 november 1998;

In rechte komt eiseres toe haar vordering te bewijzen (art. 1315 B.W.). Beide partijen zijn het erover eens dat op 27 maart 1995 een contract werd aangegaan voor drie jaar (van 1 mei 1995 tot 30 april 1998). Verweerster beweert na deze termijn van drie jaar niet meer gehouden te zijn tot premiebetaling, aangezien (de wederzijdse verplichtingen van) het contract na drie jaar definitief beëindigd zouden zijn, wegens het verstrijken van de contracttermijn;

Eiseres beroept zich op art. 20E van haar «algemene voorwaarden» om te stellen dat na de oorspronkelijke termijn van drie jaar het contract stilzwijgend verlengd is. Het vermelde artikel bepaalt: «Het contract heeft een looptijd van drie jaar en het is stilzwijgend hernieuwbaar, tenzij het ten minste twee maanden voor de vervaldag per aangetekend schrijven wordt opgezegd. De basispremie zal worden vermeerderd met 10 % voor een contract van 2 jaar en met 20 % voor een jaarlijks contract».

Als eiseres erin slaagt te bewijzen dat deze (clausules van de) «algemene voorwaarden» aanvaard zijn, dan zal haar vordering – minstens *prima facie* – gegrond zijn. Eiseres legt de oorspronkelijke kredietverzekeringsovereenkomst over: de «bijzondere voorwaarden» zijn ondertekend, de «algemene» niet. De «bijzondere voorwaarden» vermelden een duurtijd van drie jaar, de «algemene» spreken over stilzwijgende verlenging zoals hiervoor uiteengezet.

Eiseres slaagt niet in het bewijs van aanvaarding van de stilzwijgende verlengingsmogelijkheid, zoals bepaald in de «algemene voorwaarden», om de volgende redenen:

- de «algemene voorwaarden» zijn nergens voor aanvaarding door verweerster ondertekend of geparafeerd;

– de «bijzondere voorwaarden» verwijzen nergens naar het feit dat deze bijzondere voorwaarden samen met andere «algemene voorwaarden» één geheel vormen;

– de «bijzondere voorwaarden» houden zelfs geen enkele clausule in, die verwijst naar het bestaan van «algemene voorwaarden»;

– hoewel het gebruikelijk is in verzekeringen om én «algemene» én «bijzondere» voorwaarden te hanteren, is dit wettelijk nergens bepaald. Wat meer is, dit gebruik is ook geen (al dan niet commercieel) gewoonterecht. Hieruit dient te worden afgeleid dat van verweerster niet rechtens kon verwacht worden dat ze wist of behoorde te weten dat er naast de ondertekende «bijzondere» voorwaarden, ook nog andere «algemene» voorwaarden van toepassing zouden zijn. Het is dus ten onrechte dat eiseres opwerpt dat verweerster zelf nalatig zou geweest zijn, door nooit de «algemene voorwaarden» op te vragen. De informatieplicht weegt op eiseres, niet op verweerster;

– hoewel beide partijen kooplieden zijn, dient te worden vastgesteld – zoals verweerster terecht stelt – dat verweerster in verzekeringen een 'leek' is. Indien er twijfel is over de toepassing van bepaalde clausules, dan dient het contract in het voordeel van de leek of zwakke partij te worden geïnterpreteerd. *In casu* dient dus verweerster geacht te worden bevrijd te zijn van alle verplichtingen na het verstrijken van de initiële contracttermijn.

– aangezien zowel de bijzondere als de algemene voorwaarden integraal opgemaakt zijn door de eisende partij, op haar documenten en briefhoofden en volgens haar standaardformules, is het contract daarenboven een «toetredingscontract» (wat ter zitting door eiseres niet ontkend wordt), zodat het *a fortiori* ten nadele van eiseres dient te worden geïnterpreteerd;

– verweerster stelt ook terecht dat de (enige ondertekende) bijzondere voorwaarden, waarin de termijn uitdrukkelijk als drie jaar wordt omschreven, als «*lex specialis*» dient te worden toegepast, boven de «*lex generalis*» van de (niet ondertekende) «algemene voorwaarden». Zoals eiseres beweert, zou er weliswaar een mogelijkheid bestaan om inzake termijn de «bijzondere» en de «algemene» voorwaarden als elkaars aanvulling en niet als tegenstrijdig te interpreteren, maar deze interpretatie dient te worden verworpen op basis van de hiervoor vermelde principes inzake «toetredingscontract» enerzijds en op basis van het feit dat de «algemene voorwaarden» niet werden ondertekend, noch dat ernaar verwezen wordt in de «bijzondere voorwaarden» anderzijds;

– eiseres beweert dat – indien al niet bij het aangaan van het contract in 1995 – minstens in september 1998 verweerster de «algemene voorwaarden» aanvaard heeft, door niet te protesteren tegen de brief van 18 september 1998, waarin naar het bewuste art. 20E wordt verwezen. Op 18 september 1998 was de oorspronkelijke termijn echter reeds ruimschoots verstreken. Eiseres dient te bewijzen dat de «algemene voorwaarden» minstens in de loop, en eigenlijk zelfs bij aanvang, van het contract van drie jaar waren aanvaard, wat uit de brief van 18 september 1998 onmogelijk kan blijken. Daarenboven is die brief wel degelijk geprotesteerd binnen korte termijn, namelijk op 28 september 1998.

– in haar conclusie van 5 augustus 1999 beweert eiseres dat er een bewijs van kennisname van de algemene voorwaarden is af te leiden uit het feit dat verweerster in haar eerste conclusie art. 20E heeft geciteerd. Ook aangaande dit ar-

gument moet worden vastgesteld dat daarmee niet bewezen is dat lopende de oorspronkelijke termijn van drie jaar (*a fortiori ab initio*) de «algemene voorwaarden» bekend waren, *a fortiori* aanvaard waren.

Uit het voorgaande dient te worden besloten dat eiseres er niet in slaagt de contractuele basis van haar vordering te bewijzen, zodat de vordering als ongegrond dient te worden afgewezen.

...

WETGEVING IN KORT BESTEK

Onder de zorg van de Faculteit van de Rechtsgeleerdheid van de V.U.B. (coördinatie: Prof. Dr. M. van Damme)

Dit overzicht betreft de wetgeving bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van de maand februari 2000 en kwam tot stand met medewerking van S. Baeten en R. Felkamp.

Bescherming economische mededinging

In het *Belgisch Staatsblad* van 1 februari 2000 werden drie koninklijke besluiten van 28 december 1999 bekendgemaakt, die ertoe strekken een aantal koninklijke besluiten aan te passen aan de nieuwe regeling die is vervat in de wetten van 26 april 1999 tot wijziging van de wet van 5 augustus 1991 tot bescherming van de economische mededinging, gecoördineerd op 1 juli 1999. In de wetten van 26 april 1999 worden, onder meer, sommige criteria betreffende de aanmelding van mededingingspraktijken en concentraties gewijzigd en wordt, naast de Raad en de Dienst voor de Mededinging, een «korps verslaggevers» opgericht. Tevens worden in die wetten de onderlinge verhoudingen tussen de betrokken organen geregeld of aangepast.

De aangepaste besluiten zijn het K.B. van 15 maart 1993 betreffende de procedures inzake bescherming van de economische mededinging, het K.B. van 23 maart 1993 betreffende de verzoeken en de aanmeldingen bedoeld in art. 6 en 7 van de wet van 5 augustus 1991 tot bescherming van de economische mededinging, en het K.B. van 22 januari 1998 betreffende het indienen van de klachten en verzoeken bedoeld bij art. 23, § 1, c) en d) van de wet van 5 augustus 1991 tot bescherming van de economische mededinging.

De drie koninklijke besluiten van 28 december 1999 zijn op 1 februari 2000 in werking getreden.

M.v.D.

Provinciewet – Secretariaat bestendig afgevaardigden

In het *Belgisch Staatsblad* van 8 februari 2000 werd de wet van 22 december 1999 bekendgemaakt, waarin art. 105 Prov. W., wordt aangevuld met een § 6, waarin wordt bepaald dat elke bestendig afgevaardigde kan worden bijgestaan door een secretariaat, waarvan de provincieraad de samenstelling en de financiering regelt, alsook de wijze van aanwerving, het administratief statuut, de bezoldiging en de eventuele vergoedingen van de secretariaatsmedewerkers.

Deze bepaling herneemt de paragraaf die bij art. 6 van de wet van 4 mei 1999 tot wijziging van de provinciewet en van de nieuwe gemeentewet, in art. 105 Prov.W., was ingevoegd, maar waarvan het juridisch voortbestaan onzeker was geworden als gevolg van de vervanging van het laatstgenoemde artikel door een wet van dezelfde datum tot beperking van de cumulatie van het ambt van bestendig afgevaardigde met andere ambten en tot harmonisering van het financieel en fiscaal statuut van de bestendig afgevaardigde.

De nieuwe § 6 treedt tegelijk met het nieuwe art. 105, Prov. W. in werking bij de eerstvolgende volledige vernieuwing van de provincieraden, op welke datum het voornoemde art. 6 van de wet van 4 mei 1999 wordt opgeheven.

S.B.

Verplichte avondsluiting – Minnelijke schikking

De wet van 29 januari 1999 tot wijziging van de wet van 24 juli 1973 tot instelling van een verplichte avondsluiting in handel, ambacht en dienstverlening heeft de mogelijkheid ingevoerd om een minnelijke schikking voor te stellen aan de overtreders van de laatstgenoemde wet. Ter uitvoering hiervan bepaalt het K.B. van 10 december 1999 (B.S., 8 februari 2000) de tarieven, alsook de andere regelen inzake de betaling en de inning die nodig zijn om de procedure van de minnelijke schikking te kunnen toepassen. Het M.B. van 23 december 1999 (B.S., 8 februari 2000) belast de directeur-generaal en, zo hij afwezig of verhinderd is, de adviseur-generaal van het Bestuur Economische Inspectie van het ministerie van Economische Zaken, met het voorstellen van een minnelijke schikking aan de overtreders van de bepalingen inzake de avondsluiting. Beide besluiten zijn in werking getreden op 8 februari 2000.

R.F.

Grensoverschrijdende geldoverschrijvingen

De wet van 9 januari 2000 (B.S., 9 februari 2000) zet de bepalingen van de richtlijn 97/5/EG van het Europese Parlement en de Raad van 27 januari 1997 betreffende de grensoverschrijdende overschrijvingen om naar Belgisch recht.

Deze wet is van toepassing op de in de valuta's van de lidstaten van de Europese Economische Ruimte en de in euro verrichte grensoverschrijdende overschrijvingen tot een waarde van 50.000 euro per overschrijving, die worden uitgevoerd door kredietinstellingen en andere instellingen, zoals omschreven in de wet, en waartoe opdracht wordt gegeven door andere personen dan kredietinstellingen, financiële instellingen of natuurlijke personen of rechtspersonen die geen kredietinstelling zijn en die in het raam van hun werkzaamheden grensoverschrijdende overschrijvingen uitvoeren. Na het door de wet gehanteerde begrippenarsenaal te hebben gedefinieerd, geeft de wet een geheel van verplichtingen weer waaraan de instellingen, betrokken bij de grensoverschrijdende overschrijving (namelijk de instelling van de opdrachtgever, de instelling van de begunstigde of, in voorkomend geval, de bemiddelende

instelling), onderworpen zijn. De wet regelt achtereenvolgens:

1° de informatieverplichting van de betrokken instellingen, waarbij zowel voorafgaand aan de grensoverschrijdende overschrijving, als na de uitvoering of ontvangst ervan, een informatieplicht wordt opgelegd;

2° de verplichtingen van de betrokken instellingen aangaande de na te leven termijnen bij het uitvoeren van grensoverschrijdende overschrijvingen en de verschuldigde vergoeding ingeval van miskenning van deze verplichtingen;

3° de verplichtingen van de betrokken instellingen inzake de uitvoering van grensoverschrijdende overschrijvingen overeenkomstig de gegeven instructies;

4° de terugbetalingsverplichting van de betrokken instellingen bij niet-afwikkeling van grensoverschrijdende overschrijvingen.

De betrokken instellingen zijn evenwel, onverminderd de wet van 11 januari 1993 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld, vrijgesteld van de bij de wet opgelegde verplichtingen, indien zij redenen van overmacht – door de wet gedefinieerd als zijnde abnormale en onvoorzienbare omstandigheden die onafhankelijk zijn van de wil van degene die zich erop beroept en waarvan de gevolgen ondanks alle voorzorgsmaatregelen niet konden worden vermeden – kunnen aanvoeren die met betrekking tot de bepalingen van deze wet relevant zijn.

Ten slotte schrijft de wet voor dat de betrokken instellingen, teneinde de eventuele geschillen te regelen tussen een opdrachtgever en zijn instelling of een begunstigde en zijn instelling, een aangepaste klachtenprocedure zouden instellen, waarin wordt voorzien door een zelfstandig organisme, waarvan de beslissingen aanvaard kunnen worden door deze instellingen.

De wet is in werking getreden op 9 februari 2000, maar vindt geen toepassing op de grensoverschrijdende overschrijvingen waarvan de datum van aanvaarding van de opdracht de inwerkingtreding van de wet voorafgaat.

R.F.

Telecommunicatie – Wijziging wet economische overheidsbedrijven

In het *Belgisch Staatsblad* van 9 februari 2000 werden twee koninklijke besluiten bekendgemaakt die ertoe strekken sommige bepalingen van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven aan te passen aan EG-richtlijnen in de sector van de telecommunicatie.

Het K.B. van 21 december 1999 wijzigd de wet van 21 maart 1991 teneinde, enerzijds, de bepalingen van richtlijn 97/66/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 december 1997 betreffende de verwerking van persoonsgegevens en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in te telecommunicatiesector in het nationale recht om te zetten en, anderzijds, tegemoet te komen aan sommige opmerkingen die de Europese Commissie heeft geformuleerd. Zo dienden er, onder meer, maatregelen te worden genomen om de ongeoorloofde toegang tot de communicatie of tot de oproepgegevens te voorkomen.

Het K.B. van 23 december 1999 wijzigd de wet van 21 maart 1991 met het oog op het omzetten in de interne

rechtsorde van art. 5 van richtlijn 97/33/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 juni 1997 inzake interconnectie op telecommunicatiegebied, wat betreft de waarborg van de universele dienst en van de interoperabiliteit door toepassing van de beginselen van Open Network Provision (ONP). Op die wijze beoogt men tegemoet te komen aan de bezwaren die de Europese Commissie t.a.v. België heeft geuit inzake de te weinig doorzichtige manier waarop de bijdragen voor het fonds voor de universele dienstverlening worden berekend en inzake de onvolkomenheid van de omzetting van de richtlijn wat de berekening van de nettokosten van de universele dienst betreft.

De beide voornoemde koninklijke besluiten zijn op 9 februari 2000 in werking getreden.

S.B.

Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen

Naar aanleiding van de recente problemen in de voedingssector werd, met ingang van 1 januari 2000, bij de wet van 4 februari 2000 (B.S., 18 februari 2000) een Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen opgericht.

Het Agentschap komt in de plaats van de instellingen en diensten die tot op heden het toezicht en de controle op de veiligheid van de voedselketen en op de kwaliteit van het voedsel hebben uitgeoefend. Geoordeeld werd dat die controle in het verleden op een te versnipperde en te weinig geïntegreerde wijze gebeurde (zie in dat verband o.m. *Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50 0232/001, 3-5). Vandaar dat de belangrijkste kenmerken van het nieuw opgerichte Agentschap zijn dat voorheen versnipperde controle-systemen in een enkele nieuwe instelling worden samengebracht en dat die instelling instaat voor de controle op de volledige voedselketen.

De taak van het Agentschap, dat is opgericht als een openbare instelling met rechtspersoonlijkheid die is ingedeeld in categorie A van de wet van 16 maart 1954, bestaat erin te waken over de veiligheid van de volledige voedselketen (van grondstof tot eindproduct) en de kwaliteit van het voedsel, teneinde de gezondheid van de consumenten te beschermen. Met het oog daarop wordt het Agentschap, naast zijn controlerende opdracht, tevens belast met een adviserende taak m.b.t. de bestaande en de toekomstige regelgeving, met inbegrip van de omzetting van de internationale regelgeving in het Belgische recht.

De in de wet vervatte regeling inzake de personeelsstructuur en de financiering is gericht op een zo ruim mogelijke onafhankelijkheid en continuïteit in het handelen van het Agentschap.

Teneinde het vertrouwen van zowel de Belgische als de buitenlandse consument in het Belgische voedsel zo vlug als mogelijk te herstellen, is voor een wet geopteerd die weliswaar de basisregelen inzake de oprichting, de werking, de organisatie en de financiering van het Agentschap bevat, maar die, zij het tijdelijk, ruime bevoegdheden aan de Koning delegeert voor het nader uitwerken, door middel van besluiten waarover in de Ministerraad is beraadslaagd, van het praktische functioneren van het Agentschap.

De wet van 4 februari 2000 is derhalve een kaderwet die de bekrachtiging door de wetgever voorschrijft van sommige

uitvoeringsbesluiten ervan. Zo zullen de koninklijke besluiten waarbij retributies of rechten worden opgelegd, bij gebreke van een tijdige bekrachtiging door de wetgever, van rechtswege worden opgeheven met terugwerkende kracht tot op de datum van hun inwerkingtreding.

M.v.D.

Pensioenen

In de loop van februari 2000 werden twee koninklijke besluiten bekendgemaakt betreffende de pensioenen.

Het K.B. van 21 januari 2000 (B.S., 18 februari 2000; inwerkingtreding op 1 maart 2000) wijzigt art. 66, 67 en 72 van het K.B. van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers. De wijzigingen hebben betrekking op de regeling inzake het uitbetalen van de pensioenen en komen er, in essentie, op neer dat, in de plaats van de datum van de werkelijke betaling, het criterium van de uitgiftedatum van de postassigatie of van de in het nationaal compensatiesysteem geldende uitvoeringsdatum bij betaling van het pensioen op een persoonlijke rekening, in aanmerking wordt genomen voor het al dan niet verschuldigd zijn van het pensioen. Op die wijze wil het koninklijk besluit het mogelijk maken dat de nabestaanden van de gerechtigde op het pensioen, die overlijdt tussen de vervaldag ervan en de dag waarop het pensioen effectief wordt uitbetaald, in aanmerking komen voor de uitbetaling van het pensioen van de betrokken maand.

Met het K.B. van 9 januari 2000 (B.S., 24 februari; inwerkingtreding op 1 maart 2000) wordt uitvoering gegeven aan art. 246 van de wet van 25 januari 1999 houdende sociale bepalingen. Die wetsbepaling draagt de Koning op de voorwaarden en de nadere regelen vast te stellen overeenkomstig welke de volgens fotografische, optische, elektronische of elke andere techniek opgeslagen, bewaarde of weergegeven informatiegegevens, alsook de weergave ervan op een leesbare drager, bewijskracht hebben voor de toepassing van de wetgeving waarmee de Administratie der Pensioenen is belast. In het verslag aan de Koning, dat bij het K.B. van 9 januari 2000 is gevoegd, kan in dat verband onder meer worden gelezen dat «de gepensioneerden... immers over de nodige waarborgen (dienen) te beschikken..., meer bepaald wat betreft de juistheid van de weergave of van de overbrenging van de gegevens vanaf een papieren of elektronische drager».

M.v.D.

Prijsaanduiding van producten en diensten

Het K.B. van 7 februari 2000 (B.S., 22 februari 2000) wijzigt het K.B. van 30 juni 1996 betreffende de prijsaanduiding van producten en diensten en op de bestelbon.

Voortaan moet elke verkoper die aan de consument producten te koop aanbiedt, benevens de verkoopprijs, de prijs per meeteenheid aanduiden. Onder prijs per meeteenheid is te verstaan de prijs voor een kilogram, een liter, een meter, een vierkante meter of een kubieke meter van het product. Deze prijs per meeteenheid hoeft evenwel niet te worden aangeduid als deze identiek is aan de verkoopprijs. Voor los

verkochte producten hoeft alleen de prijs per meeteenheid te worden aangeduid. Ook elke reclame waarin de verkoop-prijs van producten wordt vermeld, moet de prijs per meeteenheid vermelden. Het K.B. bevat voorts nadere regelen inzake de aanduiding van de prijs per meeteenheid. Deze moet ondubbelzinnig, gemakkelijk herkenbaar en goed leesbaar worden aangeduid in de onmiddellijke nabijheid van de vermelding van de verkoopprijs. Gaat het om los verkochte producten, dan moet de prijs per meeteenheid worden aangeduid in de onmiddellijke nabijheid van deze producten. Is de aanduiding van het nettogewicht en van het netto uitlekgewicht van bepaalde voorverpakte voedingsproducten verplicht, dan is het voldoende de prijs per meeteenheid van het netto uitlekgewicht aan te geven.

Voor de volgende voedings- en niet-voedingsproducten is de aanduiding van de prijs per meeteenheid evenwel niet verplicht: 1° de producten geleverd naar aanleiding van een dienstverlening; 2° de producten te koop aangeboden door toedoen van automatische verdelers, uitgezonderd de geautomatiseerde winkels die producten van verschillende aard aanbieden; 3° de voorverpakte producten die aan snel bederf onderhevig zijn, wanneer zij te koop worden aangeboden met een aankondiging van een prijsvermindering; 4° de producten die in hotels, restaurants, dranksluiterijen, ziekenhuizen, kantines en soortgelijke inrichtingen te koop worden aangeboden en ter plaatse worden verbruikt; 5° de producten opgenomen in bijlage III van het K.B. van 26 januari 1976 betreffende sommige modaliteiten van de aanduiding der hoeveelheid, die vrijgesteld zijn van elke hoeveelheidsaanduiding; 6° de geconditioneerde wijn in flessen van 75 cl, 7° de voorverpakte snoep, snacks en ijsjes die per stuk te koop worden aangeboden met het oog op onmiddellijke en gehele consumptie; 8° het assortiment van producten in een fantasieverpakking, normaal bestemd om als geschenk te worden aangeboden en 9° de voorverpakte niet-voedingsproducten, behoudens die welke zijn opgesomd in de bijlage bij dit K.B.

Het K.B. treedt in werking op 18 maart 2000. Voor de verkopers die over een netto verkooppoppervlakte van minder dan 400 m² beschikken en voor de ambulante handel zijn de bepalingen betreffende de prijsaanduiding per meeteenheid van de voorverpakte producten in vooraf bepaalde hoeveelheden, behalve voor wat de reclamevermeldingen betreft, pas vanaf 1 juli 2000 verplicht.

R.F.

KANTTEKENING

«FRESH START» EN GELDBOETEN*

1. Een gerechtelijke collectieve schuldenregeling kan leiden tot een gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van schulden (art. 1675/13 Ger.W.). In het faillissementsrecht leidt de verschoonbaarverklaring van de gefailleerde tot de bevrijding van diens restschulden (art. 80 Faill.W.). Recent

* Met dank aan prof. dr. E. Dirix, mr. P. Helsen en dhr. V. Sagaert en dhr. P. Daeninck.

is in de praktijk de vraag aan de orde gekomen of deze kwijtschelding ook betrekking kan hebben op strafrechtelijke geldboeten. Het straf- en strafprocesrecht kruist hier het pad van de civiele rechter. Meer algemeen geformuleerd: heeft de «fresh start» betrekking op alle schulden of zijn de schulden met een onmiskenbaar karakter van openbare orde ervan uitgesloten? Tot deze laatste categorie worden niet alleen strafrechtelijke geldboeten, maar ook fiscale schulden en bijv. verbintenissen volgend uit de milieuwetgeving gerekend.

Volledigheidshalve kan worden aangestipt dat in de eerdere fase van de procedure, namelijk bij de beoordeling door de beslagrechter van het verzoekschrift tot collectieve schuldenregeling, de aard van de schuld, meer specifiek de strafrechtelijke aard, van belang kan zijn. De toelaatbaarheid van het verzoekschrift wordt, naast de objectieve voorwaarde van de toestand van overmatige schuldenlast, getoetst aan de subjectieve voorwaarde van *het niet kennelijk zijn onvermogen hebben bewerkstelligd*. Als voorbeelden vermeldt de memorie van toelichting o.m. het verrichten van bedrieglijke handelingen ter benadeling van de rechten van schuldeisers of het op bedrieglijke wijze onttrekken van elementen uit zijn vermogen. (Mémorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer, 1996-97, nr. 1073/1-1074/1, p. 17.) Bij de beoordeling van deze voorwaarden op delictuele schulden zal de rechter nagaan of de fout die aanleiding gaf tot het ontstaan van deze schuld al dan niet opzettelijk was of zo zwaar dat het verzoek ontoelaatbaar zou zijn. (Mémorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer, 1996-97, nr. 1073/1-1074/1, p. 17-18.) De schuldenaar die zich schuldig maakt aan het specifieke misdrijf van het bedrieglijk onvermogen komt natuurlijk niet in aanmerking voor een collectieve schuldenregeling (art. 490bis Sw.). Hier kan worden betoogd dat een schuldenaar die wetens en willens een misdrijf begaat, en dus handelt met opzet, weet dat zijn handeling (mede) aanleiding kan geven tot het bewerken van zijn onvermogen. Bij onachtzaamheidsmisdrijven is deze redenering echter niet van toepassing. (Zie voor het onderscheid tussen opzettelijke en onachtzaamheidsmisdrijven: L. Dupont en R. Verstraeten, *Handboek Belgisch strafrecht*, 2, Leuven, Acco, 1990, nrs. 415-450.)

2. Het strafprocesrecht bepaalt de wijze van tenuitvoerlegging van de geldboeten. Het openbaar ministerie stuurt een uittreksel van het vonnis naar de ontvanger der geldboeten van registratie en domeinen, die de veroordeelde uitnodigt om de geldboete binnen een bepaalde termijn te betalen. Indien de veroordeelde niet betaalt, geschiedt een onderzoek naar de solvabiliteit van de veroordeelde en wordt overgegaan, hetzij tot gedwongen tenuitvoerlegging, hetzij tot de uitvoering van de boetevervangende gevangenisstraf. Ten aanzien van personen die werden veroordeeld tot een geldboete kan het parket betalingsfaciliteiten toestaan, zoals de spreiding van de betaling over een zekere tijdsspanne. Sinds 1991 wordt de boetevervangende gevangenisstraf niet meer uitgevoerd wegens de overbevolking van de gevangenissen. (C. Van Den Wyngaert, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen, Maklu, 1998, 419-420.) Kwijtschelding van geldboeten is in het strafprocesrecht mogelijk via de procedure van genade (art. 110 G.W.). Genade wordt verleend door de Koning, na advies van het openbaar ministerie bij het vonnisgerecht dat de straf heeft uitgesproken, en van de procureur-generaal bij

het hof van beroep. Genade kan leiden tot de gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van de straf, de vermindering of de omzetting in een andere straf. (C. Van Den Wyngaert, *o.c.*, 418-419; C.J. Vanhoudt en W. Calewaert, *Belgisch strafrecht, III*, Gent, Story-Scientia, 1976, nrs. 2039-2067.)

3. Schendt de civiele rechter (de beslagrechter, de faillissementsrechter) die een strafrechtelijke geldboete kwijtscheldt, het principe uit art. 2 Ger.W.? Dit artikel bepaalt dat de regels van het Ger.W. van toepassing zijn op alle rechtsplegingen, behoudens wanneer deze worden geregeld door niet uitdrukkelijk opgeheven wetsbepalingen of door rechtsbeginselen, waarvan de toepassing niet verenigbaar is met de regelen uit het Ger.W. Voor de strafvordering wordt aanvaard dat de bepalingen van de civielrechtelijke rechtspleging meestal niet van toepassing zijn, hetzij omdat de wet, hoofdzakelijk het Wetboek van Strafvordering, bepalingen inhoudt die de procedure regelen, hetzij omdat de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek met de strafrechtspleging niet verenigbaar zijn. (R. Declercq, «Raakvlakken gerechtelijk privaatrecht - strafprocesrecht», in *Procesrecht vandaag*, Antwerpen, Kluwer, 1980, (32) 65, en in *T.P.R.* 1980, (32) 65, nr. 50; J.E. Krings, «De toepassing van de regels van het Gerechtelijk Wetboek op de rechtspleging in strafzaken, tuchtzaken, fiscale zaken e.a.» in G. Van Dievoet (red.), *Actuele problemen van het gerechtelijk privaatrecht*, Leuven, Acco, 1976, (9) 15 en 17.) Vraag is of deze uitzondering hier kan worden toegepast. Kan de strafrechtelijke genade worden gelijkgesteld met de burgerrechtelijke kwijtschelding?

Om hierop een antwoord te vinden dienen de achterliggende motieven van de kwijtschelding van schulden door de burgerlijke rechter en het verlenen van genade door de Koning te worden vergeleken. Via de kwijtschelding van schulden wil de wetgever aan schuldenaren wier situatie van overmatige schuldenlast dermate uitzichtloos is, dat via een minnelijke of gerechtelijke aanzuiveringsregeling zonder kwijtschelding er geen vooruitzicht op beterschap is, toch een kans bieden om met een schone lei zich opnieuw te engageren in het maatschappelijk en economisch leven. (E. Dirix en A. De Wilde, «Materieelrechtelijke aspecten van de collectieve schuldenregeling» in E. Dirix en P. Taelman (red.), *Collectieve schuldenregeling in de praktijk*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 66, nr. 87.) Dezelfde doelstelling ligt ook ten grondslag aan de verschoonbaarverklaring van de gefailleerde. (Zie: *Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 631/1, p. 35-36, nr. 613/13, p. 50, 128, 150-151, 181.) De kwijtschelding en de verschoonbaarverklaring bieden een oplossing voor een specifieke problematiek. Het recht van genade is bedoeld als een correctief tegen de soms onbillijke gevolgen die de toepassing van de als algemene regel geformuleerde wetten in concrete gevallen kan hebben. (L. Dupont en R. Verstraeten, *o.c.*, nr. 1444; J. Van Leuven, «Nieuw geluid - nieuwe lentes», *R.W.* 1991-92, (833) 839.) Bovendien kunnen redenen die pas na de uitspraak opduiken, ertoe leiden dat de weerslag van de straf zwaarder is dan voorzien. Door de straf te verminderen of kwijt te schelden, kan alsnog een rechtmatige bestraffing worden nagestreefd. (C.J. Vanhoudt en W. Calewaert, *o.c.*, nr. 2039.) In het verleden gaven opmerkelijke gebeurtenissen in het nationale leven aanleiding tot collectieve besluiten van genade, waarbij alle personen die voldeden aan de voorwaarden bepaald in de besluiten, kwijtschelding of vermindering van straf konden krijgen,

zoals in het genadebesluit bepaald. (Zie: J. Van Leuven, *l.c.*, 839.)

Ook op het vlak van de gevolgen zijn er verschillen. De «fresh start» heeft tot gevolg dat de schulden enkel blijven voortbestaan als natuurlijke verbintenissen. (E. Dirix en A. De Wilde, *o.c.*, 66, nr. 86.) De schuldenaar kan vrijwillig overgaan tot de betaling van de schuldvordering, maar de betaling is niet langer afdwingbaar door de schuldeisers. Door de genademaatregel blijft de strafrechtelijke veroordeling volkomen onaangetast. De genade raakt enkel aan de uitvoerbaarheid van de straf. Indien genade wordt toegekend, kan de straf niet meer worden uitgevoerd in de mate als in het genadebesluit bepaald. (L. Dupont en R. Verstraeten, *o.c.*, 795, nr. 1468; C.J. Vanhoudt en W. Calewaert, *o.c.*, nr. 2062.)

4. Een soortgelijke discussie vond plaats betreffende de rechtsmacht van de kortgedingrechter in strafzaken. Op grond van art. 2 Ger.W. wordt aangenomen dat zo'n tussenkomst onverenigbaar is met de wetsbepalingen of rechtsbeginselen van de strafvordering. (Cass. 23 april 1982, *Arr.Cass.* 1981-82, 1021; Cass. 27 juni 1986, *Arr.Cass.* 1985-86, 1477; P. Marchal, «De rechter in kort geding en de strafvordering» in *Liber amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 317-326; R. Verstraeten, *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1999, 325, nr. 713.) Een toepassing hiervan is het toezicht op de voorlopige hechtenis. De rechtspraak oordeelt hier dat ingevolge art. 2 Ger.W. de bevoegdheid van de kortgedingrechter inzake voorlopige hechtenis beperkt is. De Wet op de Voorlopige Hechtenis regelt nauwkeurig en exhaustief de voorlopige hechtenis. De bevoegdheid verleend aan respectievelijk de onderzoeksrechter, het onderzoeksgerecht en de strafrechter is voldoende breed om alle voorwaarden van de voorlopige hechtenis te toetsen. De kortgedingrechter heeft in beginsel geen bevoegdheid die verenigbaar is met die van de straf-gerechten. (Luik 29 januari 1991, *J.L.M.B.* 1991, 229, met noot P. Henry; Gent 22 oktober 1993, *R.W.* 1993-94, 720, met noot A. Vandeplas; Brussel 18 november 1994, *J.L.M.B.* 1995, 828, met noot O. Klees; Rb. Gent (kort geding) 12 juli 1993, *T.G.R.* 1994, 23, met noot; Rb. Gent (kort geding) 29 januari 1997, *T.G.R.* 1997, 165, met noot; R. Verstraeten, *o.c.*, nr. 713-714.) Welnu, van zo'n interferentie is er in de problematiek die ons bezighoudt geen sprake. De civiele rechter, bijv. de faillissementsrechter die de gefailleerde verschoonbaar verklaart, doet geen afbreuk aan het prerogatief van de Koning en verleent geen genade. De kwijtschelding van de geldboete is het gevolg van een specifieke procedure voor een bepaalde doelgroep.

5. Een ander argument ten voordele van de bevoegdheid van de civiele rechter is dat de schulden die niet in aanmerking komen voor kwijtschelding onder de collectieve schuldenregeling, limitatief in de wet zijn opgesomd. Het gaat hier in het bijzonder over: onderhoudsgelden die niet zijn vervallen op de dag van de uitspraak houdende vaststelling van de gerechtelijke aanzuiveringsregeling; schulden die een schadevergoeding inhouden, toegestaan voor het herstel van een lichamelijke schade veroorzaakt door een misdrijf; de schulden van de gefailleerde die overblijven na faillissement (art. 1675/13, § 3, Ger.W.). Strafrechtelijke geldboeten behoren hier niet toe. (E. Dirix en A. De Wilde, *o.c.*, 64, nrs. 82 - 85.) Ook voor fiscale schulden is er geen uitzondering gemaakt. (Fiscale schulden werden in een la-

tere versie van het wetsontwerp geschrapt uit het uitzonderingslijstje (Cf. memorie van toelichting *Parl. St. Kamer*, 1996-97, nr. 1073/1-1074/1, p. 47.) De fiscus stelt zich evenwel eerder weerbarstig op t.a.v. collectieve schuldenregelingen. In de minnelijke aanzuiveringsregeling heeft geen enkele administratie van directe belastingen bevoegdheid om in te stemmen met een kwijtschelding van schulden in hoofdsom. Andere maatregelen, zoals een uitstel van betaling of een vrijstelling van de nalatigheidsinteressen, kunnen echter wel worden toegestaan door de administraties. (A. Desmons i.s.m. M.-P. Tasset en P. Houlliez, «Le recouvrement de l'impôt et le surendettement» in *Les procédures de règlement collectif du passif*, CUP, 1999, (145) 154-155. In de gerechtelijke fase hamert de fiscus op het behoud van de voorrechten en hypotheeken.)

Ook de verschoonbaarheid van de gefailleerde is van toepassing op alle schulden. De faillissementswet bepaalt geen uitzonderingen op de verschoonbaarheid. (S. Brijs, «Over de verschoonbaarheid van de (overleden) gefailleerde», (noot onder Kh. Hasselt, 11 juni 1998), *R.W.* 1998-99, (223) 226, nr. 5; E. Dirix, «Posities van schuldeisers en hun zekerheidsrechten», in H. Braeckmans, E. Dirix en E. Wymeersch (red.), *Faillissement & Gerechtelijk akkoord: het nieuwe recht*, Antwerpen, Kluwer, 1998, 418, nr. 87.)

6. Het hoeft niet te verwonderen dat de hier geschetste problematiek evenzeer aan de orde is in onze buurlanden, waarin gelijkaardige wetgeving werd ingevoerd. In Nederland bestaat er in de rechtsleer eensgezindheid over het feit dat alle vorderingen, ongeacht hun aard of oorsprong, onder de schuldsanering vallen. (R. J. Verschoof, *Schuldsaneringsregeling voor natuurlijke personen*, NIBE Bankjuridische reeks, nr. 36, 1998, 69-70; B. Wessels, *Schuldsaneringsregeling natuurlijke personen*, Deventer, Kluwer, 1999, 68, nr. 9122. Voor fiscale schulden is er een specifieke procedure bepaald in de fiscale regelgeving, om belastingschulden kwijt te schelden. (B. Wessels, o.c., nrs. 9012, 9406, 9462.) In een beschikking van de rechtbank te 's-Gravenhage beval de voorzitter de schorsing van de tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis wegens niet-betaling van de geldboete. (Rb. 's-Gravenhage 15 oktober 1999, *Jurisprudentie onderneming en recht*, 1999, p. 1469, nr. 265, met noot Y. Burema en E. Loesberg.) In eerste instantie overwoog de voorzitter dat de strafrechtelijke geldboete mede in overweging werd genomen bij de beoordeling van de toelaatbaarheid van de schuldsanering en hier geen aanleiding was om de schuldenaar niet toe te laten tot de procedure. Vervolgens maakte de voorzitter een afweging van de belangen tussen partijen. Bij de tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis zal de schuldenaar zijn werk verliezen, terwijl dit werk hem juist perspectief biedt op het opbouwen van een normaal maatschappelijk bestaan. Bovendien is er sprake van een relatief overzichtelijke schuldensituatie, waarbij mag worden verwacht dat alle schuldeisers na afloop van de schuldsanering volledig zullen worden voldaan. Op grond van deze overwegingen beslist de Nederlandse rechter de verdere uitvoering van de schuldsanering te laten prevaleren.

Een strengere standpunt wordt ingenomen door onze zui-derburen. Eerst en vooral bepaalt art. 331-7 *Code de Consumption* dat de commissie voor overmatige schuldenlast en de rechter schulden kunnen herleiden of uitstellen voor een termijn van vijf jaar, tenzij het gaat over fiscale, parafiscale of alimentatieschulden. Het Franse strafprocesrecht bepaalt dat

het openbaar ministerie kan voorstellen aan de correctionele rechtbank of politierechtbank om de uitvoering van een politiestraf of correctionele straf die geen vrijheidsberoving omvat, op te schorten of op te splitsen. Hiervoor kunnen ernstige redenen worden aangevoerd van medische, familiale, professionele of sociale aard. Voorts oordeelde het Franse Hof van Cassatie in een geschil terzake dat het verkrijgen van de betaling van een geldboete behoort tot de uitvoering van de straf. De rechter die een gerechtelijk aanzuiveringsplan oplegt dat ook betrekking heeft op de strafrechtelijke geldboeten of die een schorsing oplegt tijdens het plan van een verkoop na beslag uitgevoerd voor de schatkist ter betaling van een geldboete, overschrijdt bijgevolg zijn bevoegdheid. De appèlrechter had deze vonnissen wel bevestigd op grond van de motivering dat de strafrechtelijke geldboeten niet tot de wettelijke uitzonderingen behoren en dat art. 708 *C.Pr.Pén.* betrekking heeft op de uitvoering van de straf en op andere gevallen dan die van overmatige schuldenlast. (Cass.fr. 17 november 1998, *D.* 1999, *Somm.*, 206-207. De appèlrechter had deze vonnissen wel bevestigd op grond van de motivering dat de strafrechtelijke geldboeten niet tot de wettelijke uitzonderingen behoren en dat art. 708 *C.Pr.Pén.* betrekking heeft op de uitvoering van de straf en op andere situaties dan die van overmatige schuldenlast.)

7. De mogelijke interferentie tussen de wet op de collectieve schuldenregeling, de faillissementswet en het strafprocesrecht geeft geen aanleiding tot het maken van een uitzondering op het principe van art. 2 Ger.W. Door het verlenen van een «fresh start» door de civiele rechter wordt de genadeprocedure niet ondermijnd. Het verlenen van genade behoort tot de bevoegdheid van de uitvoerende macht. De vergelijking met de rechtspraak inzake de bevoegdheid van de kortgeding rechter betreffende de voorlopige hechtenis past niet.

De «fresh start» toegekend door de beslag- of faillissementsrechter is bijgevolg volledig, tenzij de uitzonderingen in de wet bepaald. Dit is ook in overeenstemming met de doelstelling: een nieuwe start heeft slechts met een volledige propere lei psychologisch en economisch kans op slagen. De kwijtschelding verleend door de civiele rechter omvat bijgevolg alle schulden, behoudens uitzonderingen door de wet bepaald. Zij betreft bijgevolg ook schulden met een karakter van openbare orde, zoals fiscale schulden en schulden volgend uit de niet-naleving van dwingende milieunormen. Gelet op de doelstellingen van de wet kan hier evenmin uitzondering worden gemaakt voor de strafrechtelijke geldboeten.

Annick De Wilde

Assistent Zekerheden en Executierecht

K.U. Leuven

BOEKEN

K.E. VAN TUIJN, *Botsende belangen. De afweging tussen mobiliteit en verkeersveiligheid bij intrekking van de rijbevoegdheid*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1998, x + 328 p.

De essentie van dit proefschrift, in de onderhavige handelseditie gepubliceerd binnen het Centrum voor procesrecht van het «Schoordijk-Instituut», vindt men kernachtig samengevat in de titel: aan de orde is een onderzoek naar de afweging van twee belangen

die op het spel staan bij de intrekking van de rijbevoegdheid, nl. enerzijds het individuele belang van de betrokkene wiens rijbevoegdheid wordt beknot en wiens mobiliteitsmogelijkheden derhalve drastisch worden ingeperkt en anderzijds het maatschappelijke belang m.b.t. de verkeersveiligheid. Wat dit laatste betreft, lijkt het oorzakelijk verband tussen het intrekken van de rijbevoegdheid en de verkeersveiligheid voor de auteur eerder een werkhypothese dan wel een onbetwistbaar uitgangspunt te vormen. Overigens kan men zich afvragen of het maatschappelijke belang in dezen niet verder reikt dan de verkeersveiligheid alleen (die uiteraard een noodzakelijk criterium inhoudt), en of de intrekking van de rijbevoegdheid, althans als strafsancie, geen punitieve functie heeft die haar *als zodanig* (mede) verantwoordt.

Voor de belangenafweging zelf wordt verwezen naar het evenredigheidsbeginsel. De auteur maakt zich in dit verband sterk deze belangenafweging inhoudelijk – men leze: op haar zorgvuldigheid – te kunnen toetsen en evalueren.

Hiervoor worden in onderscheiden hoofdstukken de diverse «intrekkingssancties» aan een nader onderzoek onderworpen. Het Nederlandse recht blijkt immers een waar arsenaal aan – deels administratiefrechtelijke, deels strafrechtelijke – maatregelen te kennen waardoor iemands rijbevoegdheid kan worden beknot, gaande van de ongeldigverklaring en de schorsing van het rijbewijs (hoofdstuk 2), het rijverbod (hoofdstuk 3) en de invordering en de inhouding van het rijbewijs (hoofdstuk 4) tot de «ontzegging» van de rijbevoegdheid (hoofdstuk 5). Uiteraard vallen deze begrippen niet zomaar samen met die uit het Belgische recht: zo bv. duidt het begrip «rijverbod» in Nederland op een specifieke rechtsfiguur, behandeld in art. 162 van de «Wegenverkeerswet» van 21 april 1994, waardoor een bestuurder onder invloed voor maximum 24 uren zijn rijbevoegdheid kan worden ontnomen.

Na al deze «intrekkingssancties» kritisch te hebben besproken in het licht van de voormelde belangenafweging, gaat de auteur vervolgens na of er mogelijke «alternatieve sanctiemodellen» kunnen worden gesuggereerd. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan de voor- en nadelen van het zgn. «puntensysteem», dat door de auteur vrij genuanceerd wordt geëvalueerd.

In zijn «slotbeschouwing» geeft de auteur een volledig overzicht van de door hem behandelde stof, waarbij hij tevens de (vanuit het oogpunt van de te dezen centraal staande belangenafweging) zwakke punten van het Nederlandse «stelsel» inzake de intrekking van de rijbevoegdheid in kaart brengt en hiervoor mogelijke oplossingen suggereert. Frappant is de slotopmerking dat allicht de meest onderschatte factor de geringe «pakkans» is (p. 290; zie ook reeds p. 7): een efficiënte verkeershandhaving vereist in de eerste plaats dat de pakkans in geval van verkeersdelicten hoog ligt, wat thans niet het geval is.

Het voorliggende proefschrift behelst niet in de eerste plaats een analyse van de juridische aspecten van een belangrijk facet van het verkeersrecht (zoals we die hier te lande bv. terugvinden in deel III van de onvolprezen monografie van P. Arnou en M. De Busscher, *Misdrijven en sancties in de Wegverkeerswet*, Antwerpen, Kluwer, 1999): de kern van het betoog betreft niet zozeer (de verschillende facetten van) de intrekking van de rijbevoegdheid als zodanig, maar wel de hierbij aan bod komende «botsende belangen» van de bestuurder enerzijds en van de maatschappij anderzijds. Hoewel het overduidelijk zou zijn om te stellen dat het boek louter beleidsmatige relevantie vertoont, zullen criminologen er dan ook meer boodschap aan hebben dan juristen.

Daar rechtsvergelijkende notities – afgezien dan van de verwijzingen naar het Duitse recht – eerder schaars zijn en het Belgische recht, een enkele vermelding niet te na gesproken, niet aan bod komt, kan het voorliggende werk voor de Belgische lezer vooral een inspiratiebron vormen bij het formuleren van hervormingsvoorstellen m.b.t. de Belgische wetgeving. Want ook daar botsen soms de belangen, al was het maar tussen de voor- en tegenstanders van onbemande flitstoestellen of van het rijbewijs met punten.

Steven Van Overbeke

F.H. VAN DER BURG, *Europees gemeenschapsrecht in de Nederlandse rechtsorde*, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 1998, 153 p.

In de Nederlandse reeks «Studiepockets staats- en bestuursrecht» verscheen onlangs nr. 32, waarin prof. mr. F.H. van der Burg de

doorwerking van het Europese gemeenschapsrecht in de Nederlandse rechtsorde onderzoekt. De auteur beoogt geen systematische analyse van het gemeenschapsrecht te maken, maar onderzoekt de belangrijkste veranderingen die het EG-recht heeft tewegegebracht in de Nederlandse rechtsorde.

Na een inleidend hoofdstuk met algemene beschouwingen over de Europese rechtsorde, besteedt van der Burg eerst aandacht aan de consequenties die het gemeenschapsrecht heeft voor nationale regelgevers, bv. op het vlak van de implementatie van richtlijnen en de eerbiediging van het non-discriminatiebeginsel; in dit verband geeft van der Burg ook een korte beschrijving van het regime van de verdragsvrijheden. Daarna onderzoekt de auteur welke gevolgen het gemeenschapsrecht meebrengt voor de Nederlandse rechters. In de daaraan gewijde hoofdstukken bespreekt van der Burg o.m. de leer van de rechtstreekse werking, in het bijzonder van richtlijnen, de problematiek van de toepassing van het gemeenschapsrecht via het nationale procesrecht, de prejudiciële vraagstelling en de aansprakelijkheid van de lidstaten voor schade wegens schending van het gemeenschapsrecht. In het laatste hoofdstuk besteedt van der Burg ruim aandacht aan de principes van communautair bestuur en handhaving. Als bijlage vindt de lezer de mededeling van het Hof van Justitie met wenken voor de indiening van prejudiciële verzoeken door de nationale rechters.

Deze vlot geschreven studiepocket richt zich niet tot de specialist in het Europese recht, maar bevat een nuttige en interessante inleiding voor eenieder die vanuit de nationale (Nederlandse) rechtsorde met het EG-recht in contact komt en zich wil informeren over de belangrijkste aspecten van de doorwerking van het EG-recht. De Vlaamse lezer dient er wel rekening mee te houden dat de auteur geregeld ingaat op specifieke Nederlandse probleempunten, ook van politieke aard.

Belangrijk minpunt is voorts dat, hoewel de pocket dateert uit 1998 en de auteur meer dan eens refereert aan recente rechtspraak, hij de resultaten van het in 1997 ondertekende verdrag van Amsterdam volledig negeert (met uitzondering van een korte verwijzing naar de in Amsterdam aanvaarde verklaring over de redactionele kwaliteit van wetgeving). Nochtans heeft dit verdrag belangrijke (politieke en/of juridische) consequenties voor verscheidene onderwerpen die de auteur aanraakt, bv.: inzake grondrechtenbescherming en non-discriminatie en het beruchte democratisch deficit en de rol van het Europese Parlement. De beknoptheid van de analyse resulteert soms ook onvermijdelijk in oppervlakkigheid, bv. betreffende de belangrijke problematiek van de horizontale rechtstreekse werking van richtlijnen (p. 70), of gebrek aan nuancering, bv. betreffende de draagwijdte die vandaag nog kan toekomen aan het Emmott-arrest van 25 juli 1991 (p. 72).

Wie deze beperkingen voor ogen houdt, kan de studiepocket van van der Burg evenwel nuttig consulteren als eerste inleiding tot een aantal belangrijke thema's van het EG-recht.

Johan Meeusen

T. VANDER BEKEN, *Forumkeuze in het internationaal strafrecht. Verdeling van misdrijven met aanknopingspunten in meerdere staten*, Antwerpen, Maklu, 1999, 486 p.

Aan Adam Smith, de auteur van het baanbrekend werk *The Wealth of Nations* en door sommigen beschouwd als één van de grondleggers van de moderne tijd, wordt het vaderschap toegeschreven van de idee dat door werkverdeling tot een grotere welvaart kan worden gekomen. Dat de verdeling van arbeid en de daarmee gepaard gaande specialisatie de welvaart kan verhogen, is een basisconcept dat ongetwijfeld mede aan de oorsprong ligt van de exponentiële ontwikkeling van materiële welvaart die de Westerse wereld in de moderne tijd kenmerkt.

De centrale vraagstelling van het doctorale proefschrift dat in april 1999 met succes door Vander Beken aan de Universiteit Gent werd verdedigd, is verwant met dit concept. Het boek dat de weerslag is van dit proefschrift, draagt dan ook als ondertitel: «Verdeling van misdrijven met aanknopingspunten in meerdere staten». In zijn proefschrift analyseert de auteur op indringende wijze hoe staten omgaan met misdrijven die aanknopingspunten hebben in verscheidene staten. Het uitgangspunt van de auteur – dat wellicht beïnvloed is door de gezaghebbende geschriften terzake van zijn Nederlandse copromotor A.H.J. Swart – is dat de bestrijding

van internationale criminaliteit er wel bij zou varen indien men tot een soort internationale verdeling van misdrijven, d.w.z. van de opsporing en in elk geval de vervolging van misdrijven, zou komen. De achterliggende idee is ongetwijfeld dat staten door zo'n verdeling op een meer efficiënte wijze met criminaliteit kunnen omgaan: zo zal een bepaalde staat, bv. de staat waarin de meeste bewijzen zich bevinden of de staat waarin het slachtoffer en/of de vermoede dader hun woonplaats hebben, beter geplaatst zijn dan andere staten die mogelijk ook aanknopingspunten hebben met het misdrijf, om dat misdrijf te vervolgen en te berechten. Het concept van een werkverdeling tussen staten heeft in het internationaal strafrecht echter ook opgang gemaakt – zeker in de jaren '60 en '70 – onder invloed van de resocialisatiegedachte, waarbij het de bedoeling was het betrokken individu, de verdachte, meer kans te geven op een betere justitiële behandeling, met name op het vlak van de strafuitvoering.

Vander Beken merkt terecht van bij de aanvang van zijn studie op dat het idee van werkverdeling tussen staten voor wat betreft de vervolging en berechting van misdrijven, ongeacht door welke motieven zij geïnspireerd is, een belangrijke mate van vertrouwen vereist tussen de betrokken staten. Ten opzichte van het model waarbij dit vertrouwen bestaat en staten inderdaad tot afspraken komen, staat het model waarbij staten een zeer nationalistische houding aannemen en op geen enkele wijze rekening houden met het feit dat een bepaalde categorie van misdrijven aanknopingspunten heeft met verscheidene staten.

In zijn proefschrift gaat Vander Beken op indrukwekkende wijze na hoe deze twee tegengestelde modellen, waarvan in de praktijk uiteraard ook gevarieerde tussenvormen voorkomen, in de juridische realiteit hun neerslag vinden. De auteur heeft daartoe een grondige rechtsvergelijkende studie ondernomen van het rechtsmachtrecht van België, Nederland, Frankrijk, Duitsland, Engeland en Wales en de Verenigde Staten. In het eerste en meteen ook meest omvangrijke deel van studie, belicht de auteur op welke bases en in welke gevallen staten hun rechtsmacht vestigen over misdrijven. Hij analyseert daarbij in rechtsvergelijkend perspectief de verschillende rechtsmachtbeginselen (territorialiteitsbeginsel, actief en passief personaliteitsbeginsel, beschermings- en universaliteitsbeginsel en, *last but not least*, het vertegenwoordigingsbeginsel). De auteur komt echter tot de vaststelling dat deze traditionele indeling van rechtsmachtbeginselen zeer weinig leert over de draagwijdte van de extraterritoriale rechtsmachtaanspraken van een bepaalde staat, en dat daartoe de inhoud van de verschillende rechtsmachtbepalingen *in concreto* dient te worden geanalyseerd. Tegenover staten die enkel oog hebben voor hun eigen rechtsmachtaanspraak en haast op geen enkele wijze rekening houden met de aanknopingspunten van een misdrijf met andere staten (met name Duitsland en de Verenigde Staten), staat een land zoals Nederland, dat in de uitwerking van zijn rechtsmachtwetgeving wel rekening houdt met de aanspraken van andere landen.

In een tweede deel onderzoekt de auteur zijn basisvraag, namelijk of en in welke mate staten bereid zijn tot een werkverdeling te komen inzake de vervolging en de berechting van misdrijven op een ander niveau, nl. door afstand te doen van de uitoefening van rechtsmacht. Aan de hand van drie aspecten wordt onderzocht in welke mate staten afzien van het uitoefenen van rechtsmacht over transnationale misdrijven. In een eerste subhoofdstuk gaat Vander Beken na in welke mate de rechtspraak van de onderzochte landen het internationaalrechtelijke beginsel honoreert dat staten geen rechtsmacht kunnen uitoefenen op het grondgebied van een andere staat, zonder dat deze daarin toestemt. Een tweede subhoofdstuk is gewijd aan de problematiek van het internationaal *ne bis in idem*-beginsel. In het derde subhoofdstuk gaat de auteur op originele wijze na hoe de bekommernis om een goede rechtsbedeling – zonder dat deze daarom altijd in die termen gearticuleerd wordt – er in de verscheidene onderzochte landen toe kan leiden dat een staat die rechtsmacht heeft, in het belang van de goede rechtsbedeling, ervan afziet deze rechtsmacht ook uit te oefenen. Een van de meest uitverkoren instrumenten daartoe is uiteraard de techniek van de overdracht van strafvervolgning, maar de auteur betreft ook andere vormen van rechtshulp in zijn analyse, waarbij telkens de klassieke, reeds door Hugo Grotius geformuleerde vraag *aut dedere, aut judicare* een centrale positie inneemt. Behalve de eigenlijke rechtshulp gaat de auteur ook na hoe via verkapte justitiële rechtshulp en internationale politiesamenwerking en de soms daarmee gepaard gaande forumbepaling het concept van afstand

van rechtsmacht in het belang van een goede rechtsbedeling gestalte kan krijgen.

In het derde deel van het boek bekijkt Vander Beken zijn centrale vraagstelling vanuit verticaal perspectief en gaat hij na welke internationale afspraken in internationale instrumenten van doctrinaire en verdragsrechtelijke aard zijn neergelegd omtrent rechtsmacht. Drie instrumenten passeren de revue: de *Harvard Draft Convention on Jurisdiction with Respect to Crime* van 1935, het Europese verdrag inzake overdracht van strafvervolgning van 1972 en het rapport, ook al van de Raad van Europa, over extraterritoriale rechtsmacht (1990).

Aan het slot van dit logisch opgebouwde proefschrift komt de auteur tot de conclusie dat er zeker in een aantal landen nog weinig bereidheid aanwezig is om tot een effectieve werkverdeling met andere staten te komen inzake de vervolging en de berechting van misdrijven. Dat deze bereidheid het minst groot is bij grotere staten, is op zichzelf een weinig verrassende vaststelling, die zowel op het niveau van het vestigen van rechtsmacht als op het niveau van de afstand van rechtsmacht kan worden gemaakt. De soevereiniteitsgedachte is ook in postmoderne staten nog erg aanwezig en verhindert nog al te vaak de door de auteur bepleite werkverdeling. Elke poging om in de toekomst tot zo'n werkverdeling te komen, zal alvast niet naast deze uitmuntende analyse van de problematiek kunnen kijken.

Guy Stessens

MEDEDELINGEN

Prijs Fettweis 2000

De Prijs Fettweis 2000 zal op 1 december 2000 te Louvain-la-Neuve worden uitgereikt voor de beste scriptie in het gerechtelijk recht opgesteld tijdens het academiejaar 1999-2000.

Enkel studenten en afgestudeerden in de rechten komen voor de Prijs Fettweis in aanmerking.

De Prijs wordt bepaald op 25.000 fr. Worden een eerste Prijs en een tweede Prijs toegekend, dan bedragen deze respectievelijk 15.000 fr. en 10.000 fr.

Bij publicatie van het bekroonde werk moet melding worden gemaakt van de «Prijs Fettweis».

De kandidaten voor deze Prijs worden verzocht vijf exemplaren van hun scriptie te bezorgen aan Prof. Marcel Storme, voorzitter van het Interuniversitair Centrum voor Gerechtelijk Recht, Coupure 3, 9000 Gent, en dit vóór 1 oktober 2000.

Het E.V.R.M. vandaag en morgen

Op 13 oktober organiseert het Instituut voor de Rechten van de Mens (K.U.Leuven) naar aanleiding van 50 jaar E.V.R.M. een studiedag te Leuven.

Inlichtingen: Prof. P. Lemmens (016-32.51.17), Ann Dierickx (016-32.52.60) en Wouter Vandenhoele (016-32.51.92).

Antwerpse Zeerechtdagen 2000-2001

Het Europees Instituut voor Zee- en Vervoerrecht organiseert tussen december 2000 en december 2001 de Antwerpse Zeerechtdagen.

Bijkomende informatie over het programma kan bekomen worden bij mevr. S. Verheij, tel.: 323-220.40.32, fax: 323-220.40.26 en e-mail: sandra.verheij@ufsia.ac.be, wat betreft de wetenschappelijke aspecten kan U terecht bij prof. dr. E. Van Hooydonck (UFSIA en UIA), tel.: 323-238.67.14, fax: 323-248.88.63 en e-mail: eric.vanhooydonck@skynet.be, website: <http://marins-www.uia.ac.be/marins/>

Juridische Adviseurs

KPMG Juridische Adviseurs

heeft jarenlange ervaring in

het adviseren en oplossen

van juridische vraagstukken

van Belgische en

internationale bedrijven.

Hooggekwalificeerde

adviseurs die werken in een

multidisciplinaire context

verlenen heldere adviezen

in diverse domeinen van

het recht.

KPMG Juridische Adviseurs is het snelgroeiend juridisch consulting departement van KPMG, één van de belangrijkste professionele dienstenverleners ter wereld. KPMG Juridische Adviseurs heeft op korte termijn een vacature voor een (m/v)

Legal Knowledge Manager

[Uw functie] U bent verantwoordelijk voor de uitbouw van het volledige "legal knowledge management". Deze opdracht omvat o.a. het beheer van de bibliotheek, het ontwikkelen en het beheren van "subject files" en modellen, de doorgedreven informatisering van de juridische research en de deelname aan nationale en internationale werkgroepen die zich toeleggen op recht en informatica. **[Uw profiel]** Voor deze belangrijke management-functie zoekt KPMG Juridische Adviseurs een Licencia(a)t(e) in de Rechten die zich tijdens zijn/haar studies heeft onderscheiden, die vertrouwd is met informaticatoepassingen en geïnformateerde juridische gegevensbestanden en die zich vlot in het Nederlands, Frans en Engels kan uitdrukken.

[Wij bieden] Naast een aantrekkelijk salaris met tal van extra legale voordelen biedt KPMG Juridische Adviseurs een uitdagende internationale omgeving en een dynamische werksfeer waarin teamgeest primeert maar waarin het individu zich door inzet persoonlijk kan ontplooien en meegroeien in de organisatie. U krijgt een persoonlijke begeleiding van uw interne loopbaan door een partner dankzij het concept "mentorship".

Indien deze functie u aanspreekt, gelieve dan uw CV te richten aan Dirk Lontings, Partner, KPMG Juridische Adviseurs, Bourgetlaan 40, 1130 Brussel, e-mail: dirk.lontings@kpmg.be

It's time for clarity

HAARMANN HEMMELRATH

Avocats / Advocaten / Rechtsanwälte

An international law firm with 19 offices worldwide
seeks for its Brussels office (m/f):

Corporate/Commercial Lawyer

with 3-4 years experience

Corporate Tax Lawyer

with 2-4 years experience

Ideal applicants will have acquired their experience in an international environment, preferably with a first rate law firm. They will have perfect command of French, Dutch and English (German a clear plus). In addition, they will be looking for a young, business minded and challenging law firm where they can develop their entrepreneurial skills and team spirit.

Interested? Please send your application together with C.V. to:

Michel Goethals
Haarmann Hemmelrath
Kortenberglaan 118
1000 Brussels

Van Aerde & Partners

advocatenkantoor te Brugge
zoekt

Advocaten-medewerkers (en ook stagiairs)

Geïnteresseerden kunnen schrijven of telefoneren naar:

Van Aerde & Partners t.a.v. Clive Van Aerde

Rijsselstraat 274 - 8200 Brugge

tel: 050/38.03.45 - fax: 050/38.77.95 - GSM: 075/70.66.12

email: vanaerde@pandora.be

Gebrevetteerd Hofleverancier van België

— UNIFORMIER —

Kledingfabrikanten en specialisten in toga's

DIRK NEVENS

Nieuwe steenweg 8 - 1731 Zellik ☎ (02) 466 09 05

Fax (02) 466 63 24

Molenstraat 23 - 9300 Aalst ☎ (053) 21 47 77

rue du Midi 178 - 1000 Bruxelles ☎ (02) 511 88 06

Uitgebreid overzicht van de procedure inzake inkomstenbelastingen

Voor een stand van zaken van de fiscale rechtspraak hoeft u niet langer hele reeksen tijdschriften door te nemen. De nieuwe reeks **Fiscale Rechtspraakoverzichten** biedt u een globaal overzicht van de jurisprudentie van de laatste decennia in alle takken van het fiscaal recht.

Het **Fiscale Rechtspraakoverzicht Inkomstenbelastingen 1980 - '98** bestaat uit vier boeken.

Boek IV is volledig gewijd aan de procedurele aspecten en bevat volgende rubrieken:

Aangifte • Aanslag • Bezwaar en ontheffing van ambtswege • Beroepsprocedure en cassatie •
Onderzoek, controle en bewijs • Invordering • Administratieve en strafrechtelijke sancties

Bij wijze van voorbeeld slechts een kleine greep uit de behandelde onderwerpen:

- Is een Nederlandstalige aangifte op een Franstalig formulier rechtsgeldig?

Tot waar gaat de controlebevoegdheid van de fiscus (onrechtmatig verkregen bewijs)? Welke rechtsgevolgen heeft een akkoord tussen belastingplichtige en controleur?

- Wat zijn de substantiële vormvereisten i.v.m. een bericht van wijziging van aangifte? Wat is de termijn voor het vestigen van een indiciaire aanslag?

- De recente evolutie in de rechtspraak i.v.m. onrechtmatige pogingen tot uitstel van beslag en i.v.m. nalatigheids- en moratoriuminteressen?

Moeten de belastingverhogingen gemotiveerd worden sinds de wet van 29 juli 1991?

- Interpretatie van het begrip 'opzet de belasting te ontduiken'? Quid i.v.m. de burgerlijke partijstelling door de fiscus?

Inkomstenbelastingen 1980 - 1998: boek IV: 617 p. (met trefwoordenregister en chronologisch register); 3260 BEF.

In dezelfde reeks:

- Fiscale rechtspraakoverzicht **Inkomstenbelastingen 1980 - '98:**

Boek I (Algemene beginselen): 2800 BEF • **Boek II** (Personenbelasting; Kadastraal inkomen): 3450 BEF •

Boek III (Vennootschapsbelasting; Rechtspersonenbelasting; Belasting der niet-inwoners; Voorheffingen): 3950 BEF

- Fiscale rechtspraakoverzicht **BTW 1971 - '98:** 4600 BEF

Voor uitgebreide folders en bestellingen:

LARCIER, Coupure rechts 298 • 9000 Gent • tel (09) 269 97 96 • fax (09) 269 97 99 • e-mail: herman.verleyen@larcier.be